

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
„JUSTINIAN PATRIARHUL”

LUCRARE ȘTIINȚIFICĂ PENTRU
OBȚINEREA GRADULUI I ÎN PREOȚIE

PROFESOR COORDONATOR:

Pr. Dr. Lect. Marian VILD

PREOT:

Victor PREOTEASA

BUCUREȘTI

2019

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
„JUSTINIAN PATRIARHUL”

Învierea Domnului în Sfintele Evanghelii

PROFESOR COORDONATOR:

Pr. Dr. Lect. Marian VILD

PREOT:

Victor PREOTEASA

BUCUREȘTI

2019

„Învierea lui Hristos (...), noutatea cu adevărat reală și esențială în viața omului. Ea dă existență oamenilor în sus”

Pr. Prof. Dr. DUMITRU Stăniloae

Cuprins

I. Introducere.....	5
1. Argument.....	5
2. Studiul cercetării.....	5
3. Metoda folosită și limitele lucrării.....	5
II. Învierea lui Hristos în Sfânta Evanghelie.....	6
1. 1 Prefigurări și Profeții ale Învierii.....	6
1.1. 1 Prefigurări ale Învierii.....	9
1.2 Profeții ale Învierii.....	14
1.2.1 Învierea în evanghelie.....	20
III. Biblografie Generală.....	76

I. Introducere

1. Argument

2. Studiul cercetării

3. Metoda folosită și limitele lucrării

I. Învierea lui Hristos în Sfânta Evanghelie

1. 1 Prefigurări și Profeții ale Învierii

Hristos a spus: „Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau Proorocii. Nu am venit să stric, ci să împlinesc” (Mt. 5, 17).

Vechiul Testament este temelie și călăuză către Noul Testament. Rostul Vechiului Testament, ca de altfel și cel al propovăduirii Sfântului Ioan Botezătorul, a fost acela de a-i conduce pe evrei spre Hristos, ca popor pregătit să Îl primească pe Mesia. Lor li se dau îndrumări de viață curată, absolut necesară întâlnirii cu Mesia, dar și informații cât se poate de detaliate despre Acesta, cu scopul de a facilita identificarea lui Mesia și de a evita posibilele confuzii. Și Sfântul Ioan primise semn: „Și eu nu-L cunoșteam pe El, dar Cel ce m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis: «Peste Care vei vedea Duhul coborându-Se și rămânând peste El, Acela este Cel ce botează cu Duh Sfânt»” (In. 1, 33). Necesitatea clarificării identității lui Hristos ca Mesia și preocuparea de a nu cădea pradă înșelării au fost prezente în mințile și în sufletele oamenilor care au intrat în contact cu Iisus. „Deci din mulțime, auzind cuvintele acestea, ziceau: «Cu adevărat, Acesta este Proorocul». Iar alții ziceau: «Acesta este Hristosul». Iar alții ziceau: «Nu cumva din Galileea va să vină Hristos? N-a zis, oare, Scriptura că Hristos va să vină din sămânța lui David și din Betleem, cetatea lui David?» Și s-a făcut dezbinare în mulțime pentru El” (In. 7, 40-43). De aceea, chiar Iisus i-a întrebat pe ucenici: „Și pe drum întreba pe ucenicii Săi, zicându-le: «Cine zic oamenii că sunt?» Ei au răspuns Lui, zicând: «Unii spun că ești Ioan Botezătorul, alții că ești Ilie, iar alții că ești unul din prooroci». Și El i-a întrebat: «Dar voi cine ziceți că sunt Eu?» Răspunzând, Petru a zis Lui: «Tu ești Hristosul»” (Mc. 8, 27-29). Fariseii și bătrânii I s-au adresat: „Deci Îi ziceau ei: «Cine ești Tu? (...) Nu cumva ești Tu mai mare decât tatăl nostru Avraam, care a murit? Și au murit și proorocii. Cine te faci Tu a fi?»” (In. 8, 25, 53), iar Sinedriul, prin gura lui Caiafa, Îl forțază pe Iisus să Își dezvăluie identitatea: „Și arhiereul I-a zis: «Te jur pe Dumnezeu cel viu să ne spui nouă de ești Tu Hristosul, Fiul lui Dumnezeu»” (Mt. 26, 63). Însuși Sfântul Ioan Botezătorul și-a trimis ucenicii să Îl întrebe: „Și, chemând la sine pe doi

dintre ucenicii săi, Ioan i-a trimis către Domnul, zicând: «Tu ești Cel ce va să vină sau să așteptăm pe altul?»» (Lc. 7, 19; Mt. 11, 2-3).

De aceea, profețiile au grijă să transmită informații despre Mesia tocmai pentru a le da evreilor posibilitatea de a-L identifica. În Vechiul Testament este redată prin profeții întreaga viață a lui Hristos. Din Vechiul Testament aflăm că Mesia Se va naște din seminția lui Iuda („Nu va lipsi sceptru din Iuda, nici toiag de cârmuitor din coapsele sale, până ce va veni împăciuitorul, Căruia se vor supune popoarele” – Fac. 49, 10, cf. Mt. 2, 6), dintr-o fecioară („Pentru aceasta Domnul meu vă va da un semn: Iată, Fecioara va lua în pântece și va naște fiu și vor chema numele lui Emanuel” – Is. 7, 14, cf. Mt. 1, 23), în Betleem („Și tu, Betleeme Efrata, deși ești mic între miile lui Iuda, din tine va ieși Stăpânitor peste Israel, iar obârșia Lui este dintru început, din zilele veșniciei” – Mih. 5, 1, cf. Mt. 2, 6); că la nașterea Sa se va arăta o stea („Îl văd, dar acum încă nu este; îl privesc, dar nu de aproape; o stea răsare din Iacov; un toiag se ridică din Israel și va lovi pe căpeteniile Moabului și pe toți fiii lui Set îi va zdrobi” – Num. 24, 17, cf. Mt. 2, 2); că oameni de vază vor veni din Răsărit ca să Îl vadă, oferindu-I daruri („Și vor umbla regi întru lumina ta și neamuri întru strălucirea ta. Caravane de cămile te vor acoperi, și dromadere din Madian și Efa. Toate sosesc din Șeba, încărcate cu aur și cu tămâie, cântând laudele Domnului” – Is. 60, 3, 6, cf. Mt. 2, 2, 11); că va fugi în Egipt („Când Israel era tânăr, Eu îl iubeam, și din Egipt am chemat pe fiul Meu” – Os. 11, 1, cf. Mt. 2, 15); că vor fi omorâți copii („Așa zice Domnul: Glas se aude în Rama, bocet și plângere amară. Rahila își plânge copiii și nu vrea să se mângâie de copiii săi, pentru că nu mai sunt” – Ier. 31, 15, cf. Mt. 2, 18); că se va muta în Capernaum („Căci nu va mai fi întuneric pentru țara care era în nevoie. În vremurile de demult el a supus pământul Zabulonului și ținutul lui Neftali; în vremurile cele de pe urmă el va acoperi de slavă calea mării, celălalt țărm al Iordanului, Galileea neamurilor” – Is. 8, 23, cf. Mt. 4, 15); că va vindeca oameni („Dar El a luat asupra-Și durerile noastre și cu suferințele noastre S-a împovărat. Și noi Îl socoteam pedepsit, bătut și chinuit de Dumnezeu” – Is. 53, 4, cf. Mt. 8, 17).

Despre Patimile, Răstignirea și Moartea Sa sunt făcute profeții foarte detaliate: că va fi răstignit pe lemn („Străpuns-au mâinile mele și picioarele mele” – Ps. 21, 18, cf. Mt. 26, 2, Mt. 27, 22-35), între tâlhari („Cu cei făcători de rele a fost numărat” – Is. 53, 12, cf. Mt. 27, 38); că va fi vândut pentru 30 de arginți („Și le-am zis: «Dacă socotiți cu cale, dați-Mi simbria, iar dacă nu, să nu Mi-o plătiți». Și Mi-au cântărit simbria Mea treizeci de arginți” – Zah. 11, 12, cf. Mt. 26, 15); că i se va da să bea oțet („Și mi-au dat spre mâncarea mea fiere și

în setea mea m-au adăpat cu oțet” – Ps. 68, 25, cf. Mt. 27, 48); că oamenii îl vor disprețui și batjocori („Disprețuit era și cel din urmă dintre oameni; om al durerilor și cunoscător al suferinței, unul înaintea căruia să-ți acoperi fața; disprețuit și nebăgat în seamă” – Is. 53, 3-6, Mt. 27, 28-31).

Și despre Înălțarea Sa la cer au fost făcute proorocii („Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trâmbiță” – Ps. 46, 5; „Ridicați, căpetenii, porțile voastre și vă ridicați, porți cele veșnice, și va intra Împăratul slavei” – Ps. 23, 7, cf. F.A. 1, 9), cât și despre pogorârea Duhului Sfânt („Dar, după aceea, vărsa-voi Duhul Meu peste tot trupul, și fiii și fiicele voastre vor profeți, bătrânii voștri visuri vor visa, iar tinerii voștri vedenii vor vedea” – Ioil 3,1-4, cf. F.A. 2, 17-21).

De-a lungul relatărilor lor, cei patru Evangheliști amintesc profeția care se împlinește în acel moment. **Din nefericire**, în legătură cu Învierea lui Hristos nu avem decât câteva referiri.

Una este semnul lui Ionă, despre care Iisus însuși amintește: „Neam viclean și desfrânat cere semn, dar semn nu i se va da, decât semnul lui Ionă proorocul. Că precum a fost Ionă în pântecul chitului trei zile și trei nopți, așa va fi și Fiul Omului în inima pământului trei zile și trei nopți” (Mt. 12, 39-40, reluat la Mt. 16, 4, amintit și de Luca 11, 29).

A doua și a treia referire sunt tot cuvinte ale Mântuitorului consemnate de Sfântul Apostol și Evanghelist Luca. Mai întâi, pe drumul către Emaus, El îi mustră pe cei doi ucenici care erau triști și neîncrezători în ceea ce femeile și câțiva dintre ei au povestit despre cele petrecute la mormântul gol: „O, nepricepuților și zăbavnici cu inima ca să credeți toate câte au spus proorocii! Nu trebuia, oare, ca Hristos să pătimească acestea și să intre în slava Sa?” (Lc. 24, 25-26). Cu alte cuvinte, ucenicii ar fi trebuit să îi creadă pe cei care binevesteau Învierea, pentru că, asemenea Patimilor, și Învierea a fost prezisă de prooroci, prin sintagma „să intre în Slava Sa” înțelegându-se Învierea lui Hristos cu trupul îndumnezeit și Înălțarea Sa la ceruri, în același trup. Apoi, după ce acești doi ucenici s-au întors de la Emaus cu bucuria vederii lui Hristos înviat, confirmată de cei din Ierusalim, „pe când vorbeau ei acestea, El a stat în mijlocul lor și le-a zis: «Pace vouă»” (Lc. 24, 36). Și pentru că ucenicilor nu le era ușor să creadă, printre alte argumente folosite spre a-i convinge, Mântuitorul le aduce aminte de prorociile vechi-testamentare: „Și le-a spus că așa este scris și așa trebuie să pătimească Hristos și așa să învieze din morți a treia zi” (Lc. 24, 46).

A patra referire este mențiunea Sfântului Ioan Evanghelistul despre cei doi ucenici care au alergat și au găsit mormântul gol, cum că „încă nu știau Scriptura că Iisus trebuia să învieze din morți” (In. 20, 9).

Toate aceste citate din Sfintele Evanghelii, pe care autorii le atribuie lui Hristos Însuși, ne asigură de existența, în Vechiul Testament, a profețiilor despre evenimentul-cheie al vieții lui Iisus Hristos. Se pune întrebarea de ce nu sunt dublate de altele, introduse prin formula obișnuită „ca să se împlinească ceea ce s-a spus prin prorocul..., care zice”? Un răspuns posibil ar fi că evangheliștii îl invită pe credincios să creadă mai întâi în relatările lor, apoi să cerceteze Scriptura cea veche. Alt răspuns – că în Înviere se crede pur și simplu, și apoi se caută argumente. Sau poate că, în felul acesta, evangheliștii au vrut să arate covârșitoarea unicitate și importanță a Învierii Domnului.

În tot cazul, din cele patru menționări ale Evangheliștilor despre **prezicerile** Învierii lui Hristos în Vechiul Testament, putem spune că ele pot fi împărțite în două categorii: prefigurări și profeții.

1.1. 1 Prefigurări ale Învierii

Tradiția bisericească ne arată că, până la Ionă, încă două personaje din Vechiul Testament, fiecare în felul lui, au trecut prin episoade care prefigurează moartea și învierea lui Mesia. Anume, Isaac, când a fost adus ca jertfă de tatăl său Avraam la porunca divină, pe muntele Moria, unde ulterior împăratul Solomon a construit templul din Ierusalim, și Iosif cel feciorelnic, care este aruncat de frații săi într-un puț și lăsat acolo, tot din invidie, tot pe nedrept, cu scopul de a-l omorî.

a) Isaac

„După acestea, Dumnezeu a încercat pe Avraam și i-a zis: «Avraame, Avraame!» Iar el a răspuns: «Iată-mă!» Și Dumnezeu i-a zis: «Ia pe fiul tău, pe Isaac, pe singurul tău fiu, pe care-l iubești, și du-te în pământul Moria și adu-l acolo ardere de tot pe un munte pe care ți-l voi arăta Eu!» Sculându-se deci Avraam dis-de-dimineată, a pus samarul pe asinul său și a luat cu sine două slugi și pe Isaac, fiul său; și, tăind lemne pentru jertfă, s-a ridicat și a plecat

la locul despre care-i grăise Dumnezeu. Iar a treia zi, ridicându-și Avraam ochii, a văzut în depărtare locul acela. Atunci a zis Avraam slugilor sale: «Rămâneți aici cu asinul, iar eu și copilul ne ducem până acolo și, închinându-ne, ne vom întoarce la voi». Luând deci Avraam lemnele cele pentru jertfă, le-a pus pe umerii lui Isaac, fiul său; iar el a luat în mâini focul și cuțitul, și s-au dus amândoi împreună. Atunci a grăit Isaac lui Avraam, tatăl său, și a zis: «Tatăl!» Iar acesta a răspuns: «Ce este, fiul meu?» Zis-a Isaac: «Iată, foc și lemne avem; dar unde este oaia pentru jertfă?» Avraam însă a răspuns: «Fiul meu, va îngriji Dumnezeu de oaia jertfei Sale!» Și s-au dus mai departe amândoi împreună. Iar dacă au ajuns la locul de care-i grăise Dumnezeu, a ridicat Avraam acolo jertfelnic, a așezat lemnele pe el și legând pe Isaac, fiul său, l-a pus pe jertfelnic, deasupra lemnului. Apoi și-a întins Avraam mâna și a luat cuțitul, ca să junghie pe fiul său. Atunci îngerul Domnului a strigat către el din cer și a zis: «Avraame, Avraame!» Răspuns-a acesta: «Iată-mă!» Iar îngerul a zis: «Să nu-ți ridici mâna asupra copilului, nici să-i faci vreun rău, căci acum cunosc că te temi de Dumnezeu și pentru mine n-ai cruțat nici pe singurul fiu al tău». Și ridicându-și Avraam ochii, a privit, și iată la spate un berbec încurcat cu coarnele într-un tufiș. Și ducându-se, Avraam a luat berbecul și l-a adus jertfă în locul lui Isaac, fiul său” (Fc. 22, 1-13).

Primul care vede aici o prefigurare a morții și Învierii lui Hristos este Sfântul Apostol Pavel: „Prin credință, Avraam, când a fost încercat, a adus [jertfă] pe Isaac. Cel ce primise făgăduințele aducea jertfă pe fiul său unul-născut! (...) Dar Avraam a socotit că Dumnezeu este puternic să-l învieze și din morți; drept aceea l-a dobândit înapoi ca un fel de pildă [a învierii] Lui” (Evr. 11, 17, 19).

Sfântul Ioan Gură de Aur comentează: „Toate acestea au fost închipuirea crucii. De aceea și Hristos spunea iudeilor: «Avraam, părintele vostru, a fost bucuros să vadă ziua Mea; și a văzut-o și s-a bucurat». Cum a văzut-o, când a trăit cu atâția ani înainte? Prin timp, prin umbră. După cum aici a fost adusă jertfă oaia în locul lui Isaac, tot așa și Mielul cel cuvântător a fost adus jertfă în locul lumii. Trebuia ca prin umbră să fie preînchipuit adevărul.

Vezi-mi, iubite, că toate acestea au fost preînchipuite prin umbră. Unul-născut acolo, Unul-născut aici. Fiu iubit și adevărat acolo, fiu iubit și adevărat aici. «Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru Care am binevoit». De către tată a fost adus Isaac jertfă, pe Acesta Tatăl l-a dat. Și strigă Pavel, zicând: «El, care n-a cruțat pe Fiul Lui, ci l-a dat pentru noi toți, cum nu ne va dărui toate împreună cu El?»¹.

¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, vol. II (Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987), trad. de Pr. D. Fecioru, pp. 198-199.

Dar analogiile pot continua: Isaac poartă în spate legătura de lemne pe care va fi pus, Hristos poartă în spate cruce de lemn pe care va fi răstignit; Isaac urcă muntele Moria, Hristos pe Golgota; Isaac nu se împotrivește nici fizic, nici verbal, Hristos vine la Patimă de bunăvoie, neîmpotrivindu-se nici prinderii, nici judecății, nici bătăilor, nici răstignirii. Deși Isaac nu a murit, Dumnezeu primește jertfa ca și cum ea s-ar fi consumat până la capăt. Isaac se coboară viu de pe jertfelnic, Iisus iese viu din mormânt.

b) Iosif

„Și s-a dus Iosif după frații săi și i-a găsit la Dotain. Iar ei, văzându-l de departe, până a nu se apropia de ei, au început a unelti asupra lui să-l omoare; și au zis unii către alții: «Iată visătorul acela de vise vine! Haidem să-l omorâm, să-l aruncăm într-un puț și să zicem că l-a mâncat o fiară sălbatică și vom vedea ce se va alege de visele lui!» Auzind însă aceasta, Ruben a voit să-l scape din mâinile lor, zicând: «Să nu-i ridicăm viața!» Apoi Ruben a adăugat: «Să nu vărsați sânge! Aruncați-l în puțul acela din pustie, dar mâinile să nu vi le puneți pe el!» Iar aceasta o zicea el cu gândul de a-l scăpa din mâinile lor și a-l trimite acasă la tatăl său. Când însă a sosit Iosif la frații săi, ei au dezbrăcat pe Iosif de haina cea lungă și aleasă cu care era îmbrăcat, și l-au luat și l-au aruncat în puț; dar puțul era gol și nu avea apă. După aceea, șezând să mănânce pâine și căutând cu ochii lor, ei au văzut venind dinspre Galaad o caravană de ismaeliți, ale căror cămile erau încărcate cu tămâie, eu balsam și cu smirnă, pe care le duceau în Egipt. Atunci a zis Iuda către frații săi: «Ce vom folosi de vom ucide pe fratele nostru și vom ascunde sângele lui? Haidem să-l vindem ismaeliților acestora, neridicându-ne mâinile asupra lui, pentru că e fratele nostru și trupul nostru». Și au ascultat frații lui. Iar când au trecut negustorii madianiți pe acolo, frații au tras și au scos pe Iosif din puț și l-au vândut pe el ismaeliților cu douăzeci de arginți. Și aceștia au dus pe Iosif în Egipt” (Fc. 37, 17-28).

Conform Sfântului Ioan Gură de Aur, Iosif este un chip al lui Hristos: „După cum Iosif s-a dus la frații săi ca să-i cerceteze, iar ei n-au ținut seama că le e frate, nu s-au uitat nici la pricina pentru care a venit, ci mai întâi s-au sfătuit să-l ucidă, dar mai pe urmă l-au vândut barbarilor, tot așa și Stăpânul nostru, mergând pe urmele iubirii Sale de oameni, a venit să cerceteze neamul omenesc; a luat trupul nostru, primind să fie fratele nostru; și așa a venit. (...) Dar iudeii cei nerecunoscători au căutat să ucidă pe Doctorul trupurilor și al sufletelor, pe Cel ce a făcut nenumărate minuni în fiecare zi; și-au adus la împlinire ucigașul

lor gând și au răstignit pe Cel ce a primit să ia chip de rob pentru mântuirea noastră. Iudeii au căutat să-L ucidă și L-au ucis, răstignindu-L pe cruce; frații lui Iosif, însă, s-au sfătuit să-l ucidă, dar nu au dus la îndeplinire sfatul lor. Că trebuia ca tipul să fie mai mic decât realitatea; de n-ar fi așa, Iosif n-ar mai fi tip al celor ce aveau să fie mai târziu. De aceea, el este o umbră premergătoare a celor ce aveau să se întâmple în viitor. Și gândește-te la minunea făcută cu Iosif! Nu l-au ucis, ci l-au vândut; apoi au mânjit haina cu sângele unui ied și au dus-o tatălui, vrând să-l convingă că Iosif a fost ucis”.²

Același lucru îl confirmă și Sinaxarul din Sfânta și Marea Zi de Luni a Săptămânii Patimilor: „Iosif este preînchipuirea lui Hristos. Și Hristos a fost urât de iudeii cei de același neam cu El, a fost vândut de ucenicul Lui cu treizeci de arginți, a fost închis într-o groapă întunecoasă, în mormânt. Sculându-se de acolo prin El Însuși, împărățește peste Egipt, adică peste tot păcatul, îl învinge cu putere, conduce toată lumea și, ca un iubitor de oameni, ne răscumpără prin darea Hranei celei de Taină, dându-se pe El Însuși pentru noi și ne hrănește cu Pâinea cerească, cu Trupul Lui cel purtător de viață”³.

c) Ionă

„Și îl ridicară pe Ionă și îl aruncară în mare și s-a potolit urgia ei. Și Dumnezeu a dat poruncă unui pește mare să înghită pe Ionă. Și a stat Ionă în pântecul peștelui trei zile și trei nopți. Atunci s-a rugat Ionă din pântecul peștelui către Domnul Dumnezeul lui, zicând: «Strigat-am către Domnul în strâmtorarea mea, și El m-a auzit; din pântecul locuinței morților către El am strigat, și El a luat aminte la glasul meu!» (...) Și Domnul a dat poruncă peștelui și peștele a aruncat pe Ionă la țărnam” (Iona 1, 15; 2, 1-3, 11).

În afara paralelismului evident pe care Însuși Domnul îl amintește: „Precum Ionă a fost în pântecul chitului trei zile și trei nopți, așa și Fiul Omului în inima pământului trei zile și trei nopți” (Mt. 12, 40), mai sunt și alte corespondențe.

Fericitul Ieronim vede o primă asemănare între atitudinea corăbierilor și cea a lui Pilat. Și unii, și celălalt căutau să scape pe Ionă, respectiv pe Iisus, pe care îi considerau drepti și nu voiau să verse sânge nevinovat. Corăbierii, deși știau de la Ionă că trebuie să îl arunce în mare ca să se liniștească furtuna și să scape cu viață, mai întâi se luptă să vâslească pentru a controla corabia și a evita să îl lase peste bord pe profet și, în acest fel, să îl omoare. Însă puterea vântului și a valurilor îi conving să facă ceea ce ei se străduiseră să evite (cf.

² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, vol. II (E.I.B.M.B.O.R., București, 1987), LXI, 3, p. 360.

³ ****Triodul*, (E.I.B.M.B.O.R., București, 2000), p. 547.

Iona 1, 6-16). Tot astfel și Pilat s-a străduit să Îl elibereze pe Iisus, spunând în trei rânduri arhierilor și căpeteniilor și poporului evreu că Iisus este nevinovat (cf. Lc. 23, 4; Lc. 23, 14; Lc. 23, 22); însă, văzând îndârjirea lor, Pilat a cedat, s-a spălat pe mâini declarându-se nevinovat de sângele Dreptului Acestuia și a hotărât răstignirea Lui (cf. Mt. 27, 24; In. 19, 12). Ionă cere să fie aruncat în mare de bunăvoie, ca ascultare față de Dumnezeu, pe Care până atunci nu Îl ascultase; Hristos vine la moarte ca ascultare față de Tatăl ceresc: „S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe cruce” (Fil. 2, 8). Ionă, în pânțelele chitului, se roagă; la fel Hristos pe cruce: „Eli, Eli, lama sabahtani?” (Mt. 27, 46; Mc. 15, 34). Puterea chitului este biruită de porunca lui Dumnezeu, care îl forțează să-l arunce pe profet viu pe țărm; tot astfel, și adâncul iadului este biruit de puterea dumnezeirii și Îl eliberează atât pe Mântuitorul, cât și pe ceilalți oameni pe care îi ținea cu forța⁴.

d) Prefigurări în alte pasaje vechi-testamentare

Sfântul Ioan Gură de Aur mai vede și alte modalități prin care este prefigurată Învierea. „Rugul aprins care nu se mistuia este chip al trupului lui Iisus care nu a fost stăpânit de moarte și de stricăciune. De asemenea, balaurul pe care profetul Daniel îl omoară aruncându-i hrană și care plesnește este chip al iadului atotmâncător, care a crăpat atunci când a înghițit trupul care a înviat”⁵.

„Și dacă poate voiești a auzi și prin cuvinte cele ce până acum ai văzut prin chipuri, apoi ascultă pe Isaia care grăiește: «Că s-a luat de pre pământ viața lui» (Is. 53, 8), și iarăși: «Iar Domnul îl va curăți pre el de rane (...) ca să îi arate lui lumină» (Is. 53, 10-11), și pe David, care a grăit mai-nainte de Isaia: «Că nu va lăsa sufletul meu în iad, nici vei da pre cel cuvios al tău să vadă stricăciune» (Ps. 15, 10)”⁶.

1.2 Profeții ale Învierii

Profeția cea mai detaliată în privința patimilor Mântuitorului este textul de la Isaia 53:

⁴ Cf. Fericitul Ieronim, *Comentariu la Cartea Profetului Iona* (Ed. Anastasia, București, 2004), trad. de Dan Batovici, ed. îngrijită de Octavian Gordon, p. 55.

⁵ Cf. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau explicarea Epistolei I către Corintheni* (Atelierele grafice SOCEC & Co., București, 1908), trad. de Arhim. Theodosie Athanasie, p. 408.

⁶ *Ibid.*

„Cine va crede ceea ce noi am auzit și brațul Domnului cui se va descoperi? Crescut-a înaintea Lui ca o odraslă, și ca o rădăcină în pământ uscat; nu avea nici chip, nici frumusețe, ca să ne uităm la El, și nici o înfățișare, ca să ne fie drag. Disprețuit era și cel din urmă dintre oameni; om al durerilor și cunoscător al suferinței, unul înaintea căruia să-ți acoperi fața; disprețuit și nebăgat în seamă. Dar El a luat asupra-Și durerile noastre și cu suferințele noastre S-a împovărat. Și noi Îl socoteam pedepsit, bătut și chinuit de Dumnezeu, Dar El fusese străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mântuirea noastră și prin rănilor Lui noi toți ne-am vindecat. Toți umblam rătăciți ca niște oi, fiecare pe calea noastră, și Domnul a făcut să cadă asupra Lui fărădelegile noastre ale tuturor. Chinuit a fost, dar S-a supus și nu și-a deschis gura Sa; ca un miel spre junghiere s-a adus și ca o oaie fără de glas înaintea celor ce o tund, așa nu Și-a deschis gura Sa. Întru smerenia Lui judecata Lui s-a ridicat și neamul Lui cine îl va spune? Că s-a luat de pe pământ viața Lui! Pentru fărădelegile poporului Meu a fost adus spre moarte. Mormântul Lui a fost pus lângă cei fără de lege și cu cei făcători de rele, după moartea Lui, cu toate că nu săvârșise nici o nedreptate și nici înșelăciune nu fusese în gura Lui. Dar a fost voia Domnului să-L zdrobească prin suferință. Și fiindcă Și-a dat viața ca jertfă pentru păcat, va vedea pe urmașii Săi, își va lungi viața și lucrul Domnului în mâna Lui va propăși. Scăpat de chinurile sufletului Său, va vedea rodul ostenețelor Sale și de mulțumire Se va sătura. Prin suferințele Lui, Dreptul, Sluga Mea, va îndrepta pe mulți, și fărădelegile lor le va lua asupra Sa. Pentru aceasta Îi voi da partea Sa printre cei mari și cu cei puternici va împărți prada, ca răsplată că Și-a dat sufletul Său spre moarte și cu cei făcători de rele a fost numărat. Că El a purtat fărădelegile multora și pentru cei păcătoși Și-a dat viața. Isaia vorbește despre Mesia, om al durerilor, mort între doi tâlhari, dar căruia Dumnezeu îi dă viață și stăpânire veșnică: Întru smerenia Lui judecata Lui s-a ridicat și neamul Lui cine îl va spune? Că s-a luat de pe pământ viața Lui! Pentru fărădelegile poporului Meu a fost adus spre moarte. Mormântul Lui a fost pus lângă cei fără de lege și cu cei făcători de rele, după moartea Lui, cu toate că nu săvârșise nici o nedreptate și nici înșelăciune nu fusese în gura Lui. Dar a fost voia Domnului să-L zdrobească prin suferință. Și fiindcă Și-a dat viața ca jertfă pentru păcat, va vedea pe urmașii Săi, își va lungi viața și lucrul Domnului în mâna Lui va propăși. Scăpat de chinurile sufletului Său, va vedea rodul ostenețelor Sale și de mulțumire Se va sătura. Prin suferințele Lui, Dreptul, Sluga Mea, va îndrepta pe mulți, și fărădelegile lor le va lua asupra Sa” (Is. 53, 8-11). Versetele de la 10 la 12 sunt o profeție clară a Învierii lui Hristos: „Își va lungi viața”, după ce a fost omorât și îngropat.

Psalzii sunt de asemenea bogați în referiri la Cineva care nu este lăsat pradă puterii iadului sau stricăciunii morții.

„Că nu vei lăsa sufletul meu în iad, nici nu vei da pe cel cuvios al Tău să vadă stricăciunea” (Ps. 15, 10), citat și de Sfântul Apostol Pavel: „De aceea și în alt loc zice: «Nu vei da pe Sfântul Tău să vadă stricăciune». Pentru că David, slujind în timpul său voii lui Dumnezeu, a adormit și s-a adăugat la părinții lui și a văzut stricăciune. Dar Acela pe Care Dumnezeu L-a înviat n-a văzut stricăciune” (F.A. 13, 35-37). Conform Cuviosului Eftimie Zigadinos, „Această zicere se înțelege pentru Stăpânitorul Trup al lui Hristos, fiindcă Acesta avea să Se sălășluiască în mormânt, cu nădejde că degrabă se va scula a treia zi. Aici adaugă și pricina pentru care S-a sălășluit în mormânt, cu nădejde fiind: O Părinte, zice, că nu vei lăsa nicidecum în iad sufletul Meu, acolo unde se află sufletele celor morți, căci iadul este un loc sub pământ, rânduit spre locuirea diavolilor și a sufletelor celor goale ale morților, iar mormântul este loc al trupurilor celor moarte. Unde este bârfitorul Apolinarie, care dogmatizează că firea umană luată de Domnul a fost neînsuflețită, adică fără minte și fără înțelegere? Să audă, că Domnul arătat zice aici pentru mintea și sufletul Său rațional. De asemenea, și aceasta se zice pentru Stăpânescul Trup al lui Hristos, fiindcă pe Mine, zice, pe Cuviosul Tău, adică pe Cel ce sunt afierosit Ție prin faptele cele bune, nu Mă vei lăsa să văd sau să iau Trupul Meu într-o stricăciune și topire din cele din care s-au alcătuit, ci ca pe unul fără de păcat Îl vei păzi nedezechilibrat, pentru ca, după ce a treia zi sufletul se va uni iarăși cu Trupul Meu Cel întru toate desăvârșit și întreg, degrabă să Mă scol. Căci prin moarte se înțelege despărțirea sufletului de trup, iar stricăciune este topirea [putrezirea] mădurelor și părților trupului în pământ. Deci Domnul a primit moartea, adică despărțirea sufletului de trup, iar stricăciune n-a văzut, adică nu a pățimit”⁷.

„Socotit am fost cu cei ce se coboară în groapă; ajuns-am ca un om neajutorat, între cei morți slobod. (...) Închis am fost și n-am putut ieși. (...) Au doară va povesti cineva în mormânt mila Ta și adevărul Tău într-o pierzare? (...) Iar eu către Tine, Doamne, am strigat și dimineața rugăciunea mea Te va întâmpina” (Ps. 87, 4, 9, 12, 14). Potrivit aceluiași Cuvios Eftimie Zigadinos, „prin *socotitu-m-am* se înțelege «m-am asemănat cu cei ce sunt înmormântați», că pe aceștia îi numește că se pogoară în groapă. Am spus încă în altă parte că groapa se numește și mormânt. Deci zicerile cele de mai sus se potrivesc la vremea cea de dinaintea morții Mântuitorului, iar aceasta se potrivește la îngroparea Lui cea de după

⁷ Cuviosul Eftimie Zigabenu, Sfântul Nicodim Aghioritul, *Psaltirea în tâlcurile Sfinților Părinți*, vol. I (Ed. Egumenița, Bacău, 2007), pp. 183-184.

moarte”⁸. „Închis am fost și n-am putut ieși”, după Sfântul Athanasie cel Mare, înseamnă că „iudeii s-a scârbit de Mine și M-au urât», de unde și până astăzi este urât numele lui Hristos la ei. «M-am dat însă Iudeilor de Iscarioteanul Iuda și putând Eu a ieși, adică a fugi și a scăpa din mâinile lor, nu am făcut însă aceasta, ci am răbdat de bunăvoie câte rele Mi-au făcut Mie»”⁹. Și tot Sfântul Athanasie, explicând versetul 12, zice: „Aici ne învață pe noi pricinile pogorării Sale la moarte, numai cât nu zice: «Fiindcă este cu neputință a li se face morților minuni, nici pe doftori să-i scoale cineva și să se mărturisească Ție, nici cei ce erau întru pieire n-au fost în stare să cunoască adevărul Tău, pentru aceasta, o, Părinte, și cu cei din iad M-am socotit, ca sculându-se cel ce era în pământul cel uitat să ia cercare de minunile Tale și cei ce erau din vechime întru întuneric să povestească adevărul Tău»”¹⁰.

„Dar Dumnezeu va izbăvi sufletul meu din mâna iadului, când mă va apuca” (Ps. 48, 16). Cuviosul Efthimie Zigadinos explică că „aceasta este proorocie pentru înmormântarea lui Dumnezeu-Cuvântul și pentru slobozirea sufletelor care se aflau în iad: Când Fiul lui Dumnezeu, zice, mă va lua pe mine, omul, casă și locuință a Sa prin omenitatea Sa, atunci va izbăvi sufletul meu din temnița iadului”¹¹.

„Că mare este mila Ta spre mine și ai izbăvit sufletul meu din iadul cel mai de jos” (Ps. 85, 12). Prin aceasta se arată, după Theodorit al Kirului, că „mai virtuos și Ziditorul a toate, adică Dumnezeu-Cuvântul, după ce S-a întrupat din Fecioară și a primit Crucea și moartea, S-a pogorât întru cele mai de jos părți ale pământului, ca pe cei ținuți din veci de stricăciune nu numai să-i scoale, ci și să-i umple de nemurire”¹².

„Nu Te depărta de la mine, că necazul este aproape, și nu este cine să-mi ajute. Înconjuratu-m-au viței mulți, tauri grași m-au împresurat. Deschis-au asupra mea gura lor, ca un leu ce răpește și răcnește. Ca apa m-am vărsat și s-au risipit toate oasele mele. Făcutu-s-a inima mea ca ceara ce se topește în mijlocul pântecelui meu. Uscatu-s-a ca un vas de lut tăria mea, și limba mea s-a lipit de cerul gurii mele și în țărâna morții m-am coborât. Că m-au înconjurat câini mulți, adunarea celor vicleni m-a împresurat. Străpuns-au mâinile mele și picioarele mele. Numărat-au toate oasele mele, iar ei priveau și se uitau la mine. Împărțit-au hainele mele loruși și pentru cămașa mea au aruncat sorți. Iar Tu, Doamne, nu depărta ajutorul Tău de la mine, spre sprijinul meu ia aminte. Izbăvește de sabie sufletul meu și din

⁸ *Ibid.*, p. 133.

⁹ *Apud op. cit.*, p. 134.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ *Op. cit.*, p. 161.

¹² Fericitul Theodorit, Episcopul Kirului, *Țilcuire a celor 150 de psalmi ai prorocului David* (Mănăstirea Petru Vodă, 2002), p. 1411.

gheara câinelui viața mea. Izbăvește-mă din gura leului și din coarnele taurilor smerenia mea. (...). Și sufletul meu în El viază, și seminția mea va sluji Lui” (Ps. 21, 11-23, 35). Pentru Sfântul Grigorie Teologul și Theodorit al Kirului, este evident că acest psalm, care are în Septuaginta subtitlul „Întru sfârșit, pentru sprijinirea cea de dimineață”, Îl vestește prin tot conținutul lui pe Hristos, fiindcă „proorocește înomenirea și pătimirea Lui cea mântuitoare, care au luat sfârșit. Însă se suprascrie «pentru sprijinire» deoarece cuprinde rugăciunea lui Hristos ca să-I vină sprijinire și apărare de la cerescul Lui Părinte, ca să Se împuternicească întru pătimire. Însă zice «de dimineață» vrând să zică că sprijinirea lui Hristos se numește dimineață, adică început al zilei, căci nouă, celor ce ne aflăm în întuneric și rătăcire, cu adevărat ne-a răsărit Hristos soare al dreptății și lumină a cunoașterii”¹³. Iar Sfântul Chiril al Alexandriei înțelege prin „sprijinirea de dimineață” Învierea Domnului, care s-a făcut în „dimineață adâncă”, adică în zorile Duminicii, sens pe care îl dă și Sfântul Grigorie al Nyssei.¹⁴

„Ședeau în întuneric și în umbra morții; erau ferecați de sărăcie și de fier, pentru că au amărât cuvintele Domnului și sfatul Celui Preaînalt au întărit. El a umilit întru osteneală inima lor; slăbit-au și nu era cine să le ajute; dar au strigat către Domnul în necazurile lor și din nevoile lor i-a izbăvit pe ei. Și i-a scos pe ei din întuneric și din umbra morții și legăturile lor le-a rupt. Lăudat să fie Domnul pentru milele Lui, pentru minunile Lui, pe care le-a făcut fiilor oamenilor! Că a sfărâmat porți de aramă și zăvoare de fier a frânt și i-a ajutat să iasă din calea fărădelegii lor, căci pentru fărădelegile lor au fost umiliți. Urât-a sufletul lor orice mâncare și s-au apropiat de porțile morții. Dar au strigat către Domnul în necazurile lor și din nevoile lor i-a izbăvit. Trimis-a cuvântul Său și i-a vindecat pe ei și i-a izbăvit pe ei din stricăciunile lor. Lăudat să fie Domnul pentru milele Lui, pentru minunile Lui, pe care le-a făcut fiilor oamenilor! Și să-I jertfească Lui jertfă de laudă și să vestească lucrurile Lui, în bucurie” (Ps. 106, 10-22). Găsim aici, potrivit tâlcuirii Cuviosului Eftimie Zigadinos, o profeție despre coborârea la iad a Mântuitorului („trimis-a Cuvântul Lui”) și eliberarea celor aflați în închisoarea morții, cei ce „s-au dezlegat însă din legăturile acestea de către Mântuitorul Hristos”, căci, după Sfântul Athanasie cel Mare, „Hristos a sfărâmat porțile cele tari și nesfărâmate ale iadului; Hristos, pogorându-Se la iad, le-a sfărâmat și a scos sufletele cele ce erau ținute acolo, așijderea a rupt și zăvoarele ușilor iadului cele de fier”¹⁵. Aceeași idee a preluat-o și Sfântul Ioan Damaschinul în Cântările Octoihului: „Deschisu-s-au Ție,

¹³ *Apud* Cuviosul Eftimie Zigabenu, Sfântul Nicodim Aghioritul, *Psaltirea în tâlcuirile Sfinților Părinți*, vol. I (Ed. Egumenița, Bacău, 2007), p. 258.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ *Op. cit.*, p. 275.

Doamne, cu frică, porțile morții, și portarii iadului, văzându-Te, s-au spăimântat; că porțile cele de aramă le-ai sfărâmat și încuietorile cele de fier le-ai zdrobit, și ne-ai scos pe noi din întuneric și din umbra morții, și legăturile noastre le-ai rupt”¹⁶.

Tot în Psalmi găsim și Psalmul Învierii, din care au fost extrase versetele care au devenit stihuri ale Paștilor, ce se cântă în toată Săptămâna Luminată: „Să se scoale Dumnezeu și să se risipească vrăjmașii Lui și să fugă de la fața Lui cei ce-L urăsc pe El. Precum se stinge fumul, să se stingă; cum se topește ceara de fața focului, așa să piară păcătoșii de la fața lui Dumnezeu, Iar dreptii să se bucure și să se veselească înaintea lui Dumnezeu, să se desfăteze în veselie” (Ps. 67, 1-3). Acest Psalm, care și el are în Septuaginta subtitlul „Întru sfârșit”, după Sfântul Athanasie cel Mare, „mai-nainte și mai curat proorocește arătarea Mântuitorului și surparea dracilor”, „căci cu venirea Sa au fost izgoniți ei spre a nu mai tiranisi pe oameni”¹⁷. Iar Theodorit al Kirului spune că „Precum despre ostașul înfricoșător și foarte tare, de se va scula, se va zice: «Risipește pe toți vrăjmașii», tot astfel destul este și pentru Domnul nevăzutei puteri să Se scoale și să înspăimânte pe potrivnici (adică pe draci)”, iar „*sculare* nu numai pe conținerea îndelungii-răbdări o numește, ci și pe scularea din mormânt a Mântuitorului lumii cea de a treia zi, când a primit pentru noi moartea cea de bunăvoie; așa și noi, de multe ori, pe judecătorii cei ce întrebuițează blândețea obișnuim a-i deștepta spre ajutorul celor ce se nedreptățesc, rugându-i să se scoale și să oprească obrăznicia asupritorilor”¹⁸.

Pentru Sfântul Chiril al Ierusalimului, mai multe detalii legate de Învierea lui Hristos sunt prezise în Vechiul Testament. Mormântul săpat în piatră este arătat de cuvintele „în despicătura pietrei” (în versiunea folosită de Sfânt, în cea românească „crăpături de stâncă” – Cânt. 2, 14); primăvara, anotimpul Învierii, se regăsește în textul: „Iarna a trecut, ploaia a încetat. Flori pe câmp s-au arătat și a sosit vremea cântării, în țarină glas de turturea se aude” (Cânt. 2, 11-12); grădina în care se găsea mormântul – „Adevărul din pământ a răsărit și dreptatea din cer a privit” (Ps. 84, 12); miresmele de îngropare – „Nard, șofran și scorțișoară cu trestie mirositoare, cu felurime de copaci, ce tămâie lăcrimează, cu mirt și cu aloe și cu arbuști mirositori. Strâns-am miruri aromate” (Cânt. 4, 14; 5, 1); gustarea fagurelui de miere pentru a convinge că nu e duh (Lc. 24, 41-42) – „miere am mâncat din faguri” (Cânt. 5, 1); femeile mironosițe, care vin noaptea la mormânt din dragoste pentru Mântuitorul, văd mai întâi pe îngeri, apoi pe Însuși Iisus, Căruia Îi cuprind picioarele (Mt. 28, 1-10, In. 20, 1-16) –

¹⁶ ****Octoihul mare*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2003, p. 97

¹⁷ *Apud* Cuviosul Eftimie Zigabenu, Sfântul Nicodim Aghioritul, *Psaltirea în tâlcuirile Sfinților Părinți*, vol. I Ed. Egumenița, Bacău, 2007, pp. 727-728.

¹⁸ *Ibid.*

„Noaptea-n pat l-am căutat pe dragul sufletului meu; l-am căutat, dar, iată, nu l-am mai aflat. Întâlnitu-m-am cu paznicii, cei ce târgul străjuiesc. «N-ați văzut», zic eu, «pe dragul sufletului meu?» Dar abia m-am despărțit de ei și iată, eu l-am găsit, pe cel iubit; apucatu-l-am atunci și nu l-am mai lăsat” (Cânt. 3, 1-4); trunchierea adevărului de către arhieriei prin mituirea soldaților – „Pentru că ei sunt un popor de răzvrățiți, feciori mincinoși, care nu voiesc să asculte de legea Domnului, Care zic proorocilor: «Voi nu vedeți!» și văzătorilor: «Nu ne proorociți pedepse, ci spuneți-ne lucruri măgulitoare, proorociți-ne închipuiri amăgitoare! Dați-vă la o parte din cale, nu ne împiedicați în drum, luați din fața noastră pe Sfântul lui Israel!»” (Is. 30, 29-31); Învierea cea de a treia zi și a noastră împreună cu El – „Și după două zile din nou ne va da viață, iar în ziua a treia ne va ridica iarăși și vom trăi în fața Lui” (Osea 6, 2).¹⁹

Sfântul Ioan Gură de Aur mai găsește două profeții la Naum 2, 1 și Isaia 27, 11, iar Sfântul Teofilact o altă profeție la Deuteronom 28, 66, care din nefericire nu se regăsesc în Biblia Sinodală de la 1988 și edițiile ulterioare, ci în Biblia de la București 1688, în care Vechiul Testament este tradus după Septuaginta.

Isaia 27, 11, Biblia 1988: „Când crengile se usucă, se rup și cad, femeile vin și le dau foc. Acesta este un popor fără de minte și nici Ziditorul lui nu Se milostivește de el și nici Făcătorul lui nu are milă de el”.

Isaia 27, 11, Biblia 1688: „Muieri venind de la vedea, veniți! Pentru că nu iaste norodu având priceapere, pentru aceea nu Se va milostivi spre ei Cel ce au făcut pre ei”.

Pentru Sfântul Ioan, aceasta este o profeție despre femeile mironosițe care au venit la mormântul lui Iisus și au văzut mormântul gol și îngerii și pe Însuși Mântuitorul Înviat (Cuv. la Praz p.), iar Sfântul Chiril al Ierusalimului, pe lângă aceasta, adaugă și prevestirea lipsei de înțelegere a arhieriei. (Cateheze, p. 231) (Mt. 28, 1-10)

Naum 2, 1, Biblia 1988: „Iată că pe munți sunt picioarele celui ce binevestește, ale celui ce vestește pacea! Prăznuiește, Iuda, sărbătorile tale, împlinește făgăduințele tale, că nu va mai trece pe la tine dușmanul cel înverșunat! El este cu totul pierdut!”

Naum 2, 1, Biblia 1688: „Súi-se suflând la fața ta, scoțând den necaz”.

Sfântul Ioan vede aici o profeție despre Mântuitorul Înviat Care se arată ucenicilor intrând prin ușile încuiate și suflând asupra lor le zice: „Luați Duh Sfânt”(In. 20, 22), (cuv. p. 175).

¹⁹ Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze* (E.I.B.M.B.O.R., București, 2003), trad. de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, pp. 227-232.

Deut 28, 66, Biblia 1988: „Viața ta va fi mereu în primejdie înaintea ochilor tăi; vei tremura ziua și noaptea și nu vei fi sigur de viața ta.”

Deut 28, 66, Biblia 1688: „Și va fi viața ta spânzurată denaintea ochilor tăi și te vei teme ziua și noaptea și nu vei crede vieții tale.”

Sfântul Teofilact interpretează acest verset ca fiind o profeție mesianică despre moartea și Învierea Mântuitorului, pentru că viață, deși răstignită nu poate muri. (Sf. Teofilact, ev. Luca, p. 341)

1.2.1 Învierea în evanghelie

Istoricitatea Învierii

Gândirea occidentală privește Învierea lui Hristos cu multă reținere. Ea nu o neagă fățiș, dar prin metoda istorico-critică împinge la extrem îndoiala față de posibilitatea ca Hristos să fi înviat. Este pus în discuție modul în care a fost experimentată Învierea. Deși înviat cu trupul, Iisus apare și dispare brusc (Lc. 24, 36; 24, 31), este confundat cu un străin (Lc. 24, 18), sau cu un grădinar (In. 20, 15), este crezut a fi fantomă (Lc. 24, 37), ucenicii nu cred că El este Iisus cel răstignit (Mt. 28, 17, Mc. 16, 11, 13, 14, Lc. 24, 41, In. 20, 25). În plus, nu există o coerență între diferitele relatări despre aparițiile de după Înviere, cu privire la locul, martorii și ordinea aparițiilor. De exemplu, Iacov apare doar la I Corinteni 15, 5, Petru doar la Luca 24, 34, locul aparițiilor este când Ierusalimul, când Galileea. (notă Anchor Bible Dict. V. 5, RESSURECTION, p. 691).

De fapt, esența problemei este modul în care cineva abordează faptul Învierii. W. Pannenberg afirmă că „faptul învierii nu este accesibil numai credinței, ci ”oricui care are ochi să vadă”. După el, este un fapt istoric care poate fi stabilit de orice istoric profan, dacă nu se apropie de el cu *prejudecata necredinței*. (nota W. Pannenberg, *Dogmatische...., la D. Stăn, TDO, 2, p. 108*). Față de cei ce opun faptelor un coeficient mai mult sau mai puțin subiectiv, Pannenberg opune unui astfel de coeficient – faptele. Evenimentele istorice au, dincolo de orice semnificație polivalentă, limbajul ”faptelor istorice”. (notă Klappert, *diskusion...., tdo, 2, p. 108*.)

Prima obiecție, referitoare la deosebiri dintre relatările evangheliștilor, a primit răspuns încă din veacul al IV-lea din partea Sfântului Ioan Gură de Aur, care răspunde

unor critici asemănătoare formulate de către alți criticiști contemporani cu el sau mai vechi. El spune că „tocmai această deosebire este cea mai mare dovadă a adevărului. Dacă toate spusele lor (cei patru evangheliști) s-ar fi potrivit cu de-amănuntul în ce privește timpul și locul, iar asemănarea ar fi mers chiar până la cuvinte, nici unul din dușmani n-ar fi crezut că evangheliștii n-au alcătuit Evangheliile fără să se adune și fără să urmărească vreun scop omenesc oarecare. Și pe bună dreptate, pentru că o asemănare atât de mare, nu s-ar fi putut datora unei simple întâmplări. Dar aparenta deosebire între cei patru evangheliști, care este numai în lucrurile de mică însemnătate, îi scapă de orice bănuială și dovedește strălucit chipul alcătuirii Evangheliilor. Nu este vătămat cu nimic adevărul spuselor lor, dacă au scris ceva deosebit unul de altul, cu privire la timpul și locul unor fapte sau cuvinte ale Domnului.(...) toți au spus lucruri comune, dar fiecare din ei a spus și ceva deosebit, pentru ca nici unul să nu pară de prisos și să fie înlăturat ca netrebnic, ba, dimpotrivă, să ne dea o dovadă și mai mare a adevărului spuselor lor.” Ev.Matei, 1994, PSB 23, P. 18). Desigur, Sfântul Ioan are în vedere aici Sfintele Evanghelii în ansamblu, dar cu siguranță că aceste considerații ale sale sunt valabile și pentru evenimentele de după Înviere.

A doua obiecție, referitoare la transformarea ucenicilor care din necredincioși devin credincioși, care mai întâi au impresia că văd o fantomă, iar în final sunt convinși că Îl văd Înviat pe Hristos cel răstignit, nu este un argument favorabil negării Învierii, ci dimpotrivă. Reacția ucenicilor este una cât se poate de firească. Ei, ca oricare alt om în locul lor de altfel, nu cred ceea ce le spun alții din același cerc, adică oameni pe care trebuie să îi fi cunoscut, cum că Iisus a înviat. Ei în primul rând nu sunt creduli, sunt circumspecți, sau chiar critici. Posibilitatea ca Iisus să fi înviat este pentru ei atât de absurdă încât unii dintre ei, în loc să cerceteze pe cât ar fi putut veridicitatea acestei afirmații, pleacă „liniștiți” și totuși afectați de întâmplările din ultimile zile, la Emaus, un sat relativ aproape de Ierusalim. Neprecizarea de către autor a scopului călătoriei vrea să fie o mustrare, nimeni nu este mai important decât Iisus și nimic nu este mai presus de cele întâmplate cu El în ultimile zile, care întâmplări le vor schimba radical viețile. Apostolii știau foarte bine că în cazul în care ar fi vorbit în public în numele lui Hristos cel condamnat de iudei datorită legii lor și răstignit prin intermediul romanilor ca dușman al Cezarului, ar fi împărțit aceeași soartă („Dacă M-au prigonit pe Mine, și pe voi vă vor prigoni; dacă au păzit cuvântul Meu, și pe al vostru îl vor păzi. In. 15, 20”) și nu ar fi putut face aceasta motivați de o minciună. Ei de frica iudeilor L-au părăsit pe Învățătorul

lor (Mt. 26, 56) și stăteau ascunși într-o cameră încuiată (In. 20,19). Schimbarea petrecută în ucenici este cu atât mai impresionantă, atât de uriașă și cu consecințe totale, sunt atât de convinși că Iisus cel răstignit a înviat, încât ei din fricoși devin stăpâniți de un curaj și de un elan care îi determină să renunțe la felul de viață de până atunci și se dedică în întregime răspândirii Evangheliei lui Iisus cel răstignit și Înviat, până la marginile lumii cunoscute atunci, convingându-i și pe alții să creadă, asumându-și riscuri nenumărate și trecând prin pericole înfricoșătoare și sfârșind prin a muri pentru acest Mare Adevăr²⁰.

A treia obiecție este referitoare la trupul înviat al lui Hristos, care intră prin ușile încuiate, apare și dispare brusc. În primul rând, Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți afirmă la unison că Hristos a înviat cu același trup cu care a fost răstignit, care a murit și a fost pus în mormânt. „deci, cu mare folos, Domnul nostru Iisus Hristos, neschimbându-și templul trupului Său în slava cuvenită lui, S-a arătat în chipul Său dinainte, nevrând să strămute credința în Înviere spre un alt chip și trup decât cel pe care îl luase din Sfânta Fecioară, în care a și murit răstignit, după Scripturi, puterea morții exercitându-se numai împotriva trupului, din care a și fost scoasă. Căci dacă trupul Lui mort n-ar fi înviat, ce moarte ar mai fi fost biruită? Căci nu ar fi încetat stăpânirea stricăciunii prin moartea unei singure făpturi raționale, sau suflet, sau înger, sau însuși Dumnezeu-Cuvântul. Deoarece stăpânirea morții se impune numai din cauza stricăciunii, din cauza ei vine și învierea, ca să se desființeze puterea morții și să fie doborâtă puterea stăpânitorului acestei lumi.” (Sf. Chiril Alex, com Ioan, p. 1153). Evangheliile spun că mormântul era nou, nimeni nu mai fusese pus înaintea lui Iisus acolo. „Și Iosif, luând trupul, l-a înfășurat în giulgiu curat de în, Și l-a pus în mormântul nou al său, pe care-l săpase în stâncă.” (Mt. 27, 60). Prin urmare, nu poate fi dubiu că ar fi înviat altcineva. (notă Sf. Chiril Alex. Com Ioan, E.I.B.M.B.O.R., Buc. 2000, p. 1137 și Ulrich Luz, Mathew 21-28, a commentary, Augsburg Fortress, 2005, Minneapolis, p. 579, nota 24), iar aceste detalii nu le-ar fi putut inventa autorul dinainte, ci au fost rânduite de lucrarea lui Dumnezeu. (Idem, nota 2150.) Iar acest mormânt nou rămâne gol, fapt constatat de către soldații romani și confirmat de iudeii care i-au crezut și care înțelegând că nu pot nega acest adevăr evident, dar nedorind să recunoască Învierea către care trimitea acest adevăr al mormântului gol, îi opun o minciună inventată de ei ca motivație a lui, și anume că trupul a fost furat. Iar acest nou adevăr este temeluit cu bani. Ostașii, pentru a spune că pe când ei dormeau, ucenicii au venit și l-au furat trupul, au primit bani. Ponțiu Pilat, pentru a accepta acest raport al

²⁰ Sf. Ioan Gură de Aur, *Com. la I Cor*, Sofia, buc, 2005, pp. 49-52, și TDO, 2, p. 105

subordonaților săi, fără a-i pedepsi, (avem de-a face cu un caz de insubordonare, soldații neglijându-și datoriile de serviciu, pedeapsa fiind de obicei moartea), primește bani. Dacă ar fi fost să Îl fure, ar fi putut să facă aceasta în prima noapte când mormântul nu a fost păzit nici de iudei, nici de romani. (IGA, Com Mat, p. 1000). „Chiar spusa arhierilor și bătrânilor, că ucenicii L-au furat, întărește învierea. Ei înșiși mărturisesc că nu era trupul în mormânt. Când înșiși arhierii și bătrânii mărturisesc că trupul Lui nu era acolo, iar șederea paznicilor lângă mormânt, giulgiurile și frica ucenicilor arată ca mincinos și neadevărat furtul, urmează că dovada învierii e de nezdruccinat”. Idem, p. 1001).

Același raționament este pus în cântare de către Sfântul Ioan Damaschinul: „Să spună iudeii: În ce chip ostașii, străjuind, au pierdut pe Împăratul? Pentru ce piatra n-a păzit pe Piatra vieții? Sau pe Cel îngropat să-L dea, sau Celui ce a înviat să se închine cu noi, zicând: Slavă mulțimii îndurărilor Tale, Mântuitorul nostru, slavă Ție!” (octoih mare, gl. 2, Dum., Laude, stihira 2).

Cel mai greu de crezut și de primit conținut din faptul Învierii este trupul transformat al lui Hristos. „Dacă ucenicii n-ar fi recunoscut o corporalitate în Cel ce li Se arăta, și anume corporalitatea Lui anterioară morții, n-ar fi avut convingerea și n-ar fi putut vorbi despre „învierea” lui Hristos.” (tdo, 2, p. 106). Este același trup, dar pnevmatizat; nu este duh, ci duhovnicesc și îndumnezeit. De aceea, nu mai este condiționat de limitele materiale ale unui trup omenesc obișnuit, astfel că distanțele nu-i îngreunează deplasarea și se poate lăsa sau nu recunoscut (Lc. 24, 31)(teofilact, lc. P. 337). Trupul de după Înviere nu poate fi văzut de toți pentru că „petrecerea cea după Înviere mai deosebită este și nu de obște, nici numai omenească, ci mai dumnezeiască. Iar acest fel de petrecere este chip al Învierii celei ce va să fie, întru care ca Îngerii vom petrece și ca fiii lui Dumnezeu.” (Teofilact, Luca, p. 338). Nici de hrană nu are nevoie acest trup, nici de altceva din cele care mențin în viață un trup omenesc obișnuit. Iisus gustă hrană pentru a încredința că nu este duh, ci trup: „Vedeți mâinile Mele și picioarele Mele, că Eu Însumi sunt; pipăiți-Mă și vedeți, că duhul nu are carne și oase, precum Mă vedeți pe Mine că am. Și zicând acestea, le-a arătat mâinile și picioarele Sale. Iar ei încă necrezând de bucurie și minunându-se, El le-a zis: Aveți aici ceva de mâncare? Iar ei i-au dat o bucată de pește fript și dintr-un fagure de miere. Și luând, a mâncat înaintea lor. (Lc. 24, 39-43). (Teofilact, Luca, p. 343).

Din acest punct de vedere, Schimbarea la Față a Mântuitorului (Mt. 17, 1-9) a fost o înaintă arătare a Învierii, o încredințare că acest trup muritor va fi îmbrăcat în slava luminii veșnice. El iese din condiționările lumii create, strălucind o lumină care nu își poate avea sursa în materie, ci în veșnicie, lumină care are puterea de a transforma materia (trupul și hainele, care la rândul-le devin lumină) și de a o domina, fiind mai strălucitoare decât soarele și estompând peisajul din jur. Având lângă el pe Moise și Ilie, acest trup vrea să arate că transcende distanțele în timp și spațiu și că puterea lui biruie moartea. Această revelație, teofanie, este dedicată doar celor trei ucenici, Petru, Ioan și Iacob, cei mai fierbinți în credință și în dragoste față de Domnul lor. Și până și ei sunt opriți să vorbească despre ea până la Înviere! Arătările de la Schimbarea la Față și cele de după Înviere nu sunt accesibile decât celor care le pot primi și înțelege la valoarea lor dumnezeiască, de aceea cei care beneficiază de ele sunt într-un număr foarte restrâns. „Dacă cineva este jos și e mulțime, nu-L poate vedea în veșmintele albe pe Iisus, ci în [unele] murdare. Când cineva urmează litera și este în întregime jos, privind către pământ ca fiarele, nu-L poate vedea pe Iisus în veșmântul alb. Dar pentru cel care urmează Cuvântul lui Dumnezeu și urcă spre înălțimile muntoase, adică la realitățile de sus, Iisus de îndată Se preschimbă și I se fac veșmintele mai albe. Fericitul Ieronim, Omilii la Evanghelia după Marcu. Omilii diverse, E.I.B.M.O, buc, 2014, p. 88. Prin aceasta, Mântuitorul arătând că a venit să cheme pe cei păcătoși la pocăință, dar de roadele Învierii se bucură doar cei care răspund acestei chemări („cel ce va cred și se va boteza, se va mântui, cel ce nu va crede, se va osândi. Mc. 16, 16).

Dacă la Răstignire au fost prezenți ostași romani, sub comanda unui centurion; fariseii și bătrânii; femeile care Îl slujeau; ucenicul cel iubit; poporul evreu din Ierusalim și împrejurimi, Învierea propriu-zisă nu a avut martori, ostașii nu l-au văzut pe Hristos înviind, ei au fost martorii semnelor de netăgăduit ale Învierii – cutremurul, lumina orbitoare, îngerul care a prăvălit piatra, mormântul gol, iar mironosițele și ale arătarilor lui Iisus înviat.

Pentru a reconstitui tabloul faptelor începând cu noaptea Învierii, trebuie avute în vedere elementele comune, dar și detaliile care deosebesc relatările tuturor celor patru evangheliști.

ÎNTÂMPLĂRILE DIN NOAPTEA ÎNVIERII, PÂNĂ LA PRIMA APARIȚIE A LUI HRISTOS ÎNAINTEA UCENICILOR

TIMPUL

Matei

„După ce a trecut sâmbăta, când se lumina de ziua întâi a săptămânii (Duminică), au venit Maria Magdalena și cealaltă Marie, ca să vadă mormântul.” (Matei 28, 1).

Marcu

„Și după ce a trecut ziua sâmbetei, Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacov, și Salomeea au cumpărat miresme, ca să vină să-L ungă. Și dis-de-diminează, în prima zi a săptămânii (Duminică), pe când răsărea soarele, au venit la mormânt.” (Marcu 16, 1- 2)

Luca

„Iar în prima zi după sâmbătă, foarte de dimineată, au venit ele la mormânt, aducând miresmele pe care le pregătiseră.” (Luca 24, 1)

Ioan

„Iar în ziua întâia a săptămânii (duminica), Maria Magdalena a venit la mormânt dis-de-dimineată, fiind încă întuneric.” (Ioan 20, 1).

Timpul când mironosițele se duc la mormânt este după consumarea sabatului, Duminica, prima zi a săptămânii foarte devreme, înainte de răsăritul soarelui, în puterea nopții. Indicațiile de timp corespund pentru toți cei patru evangheliști: pe când răsărea soarele, dis de dimineată și foarte de dimineată. Doar la Matei, apare în plus o expresie care ridică probleme de interpretare: opse sabbaton care poate fi tradus ca „sâmbătă seara foarte târziu” sau „după ce a trecut sabatul/sâmbăta”, dând de înțeles că e vorba de seara de sâmbătă după apusul soarelui, ceea ce ar contrazice celelalte relatări, inclusiv pe a doua a lui Matei, menționate deja. Sfântul Chiril al Ierusalimului consideră că nu este „nici un dezacord între purtătorii de Duh, nu prezintă nici timpul Învierii în mod diferit. Căci dacă ar voi cineva să înțeleagă sensul celor spuse de ei, va vedea că au același sens cuvintele lor. Dimineată adâncă și seară adâncă se reduc, cum socotesc eu, la același înțeles și se întâlnesc la punctul cel din mijloc al nopții” (p. 1139). (notă Aceeași părere la Sf. Teofilact al Ohridei, Mat, sophia, 2007, p. 421 și la Sf. Dionisie al Alexandriei și Eutimie Zigaben, citați la p. 420, nota 2.) Deci la miezul nopții, în viziunea sfinților Părinți, pe când piatra încă era deasupra mormântului a înviat Domnul Hristos, posibil ca acest moment să fie semnalat de cutremurul de la

mormânt, cutremur menționat doar de Matei, dar care este în strânsă legătură cu cel de la răstignire din momentul morții: „Iar Iisus, strigând iarăși cu glas mare, Și-a dat duhul. Și iată, catapeteasma templului s-a sfâșiat în două de sus până jos, și pământul s-a cutremurat și pietrele s-au despicat (Mt. 27, 50-51). „În timp ce primul cutremur se referă la îngrozirea pământului provocată de moartea lui Hristos și la dimensiunea cosmică a morții Sale jertfelnice la care creația participă, cel de-al doilea cutremur subliniază bucuria pentru biruința lui Hristos asupra morții. Ce de al doilea cutremur nu provoacă nici deschiderea mormântului, nici distrugerea lui. Mormântul rămâne intact, este permis numai accesul. Iar aceasta se datorează intervenției „îngerului Domnului” (pr. Conf. Dr. Constantin Preda, Învierea Mântuitorului în memoria narativă a Evangheliilor, Ed. Basilica, buc, p. 81).

În tradiția ortodoxă²¹ sunt mai multe modalități de a număra cele trei zile petrecute în mormânt. Prima numără ziua 1 – vineri, sau orele rămase din ea, ziua 2 – sâmbătă, ziua 3 – începutul zilei de duminică. A doua consideră că prima zi este alcătuită din orele cât a fost întuneric în plină zi, de la ceasul al VI-lea până la ceasul al IX-lea și orele de lumină până seara; a doua zi este sâmbătă și a treia – duminică.

LOCUL

„Și Iosif, luând trupul, l-a înfășurat în giulgiu curat de în, Și l-a pus în mormântul nou al său, pe care-l săpase în stâncă, și, prăvălind o piatră mare la ușa mormântului, s-a dus.” (Mt. 27, 60).

„mormânt care era săpat în stâncă, și a prăvălit o piatră la ușa mormântului.” (Mc. 15, 46).

„mormânt săpat în piatră, în care nimeni, niciodată, nu mai fusese pus.” (Lc. 23, 53).

„Iar în locul unde a fost răstignit era o grădină, și în grădină un mormânt nou, în care nu mai fusese nimeni îngropat.” (In. 19, 40).

Din aceste relatări scripturistice reiese că mormântul era în aceeași grădină unde s-a petrecut și răstignirea, era proprietatea lui Iosif din Arimateea, era săpat în stâncă, era nou și nu mai fusese pus nimeni înainte. Apropierea de locul crucificării arată faptul că îngroparea s-a făcut în grabă, că era proprietatea lui Iosif este o confirmare a statutului

²¹ Teofilact, Matei, p. 422, Sinaxarul din Noaptea Sfintelor Paști, în Penticostar, Buc. 1999, p. 20, Ieronim, Iona, p. 41-42.

său social (era bogat și membru în Sanhedrin, cf. Mt. 27, 57, Mc. 15, 43) că era săpat în stâncă vine să susțină veradicitatea evangheliilor care reflectă o realitate istorică, știut fiind că evreii obișnuiau să își îngroape morții în piatră, ex. Avraam pe Sarra în peștera Macpela Fc. 23, 19). Precizarea că mormântul era nou și că nimeni nu a mai fost pus în el este iarăși importantă pentru că vine să preîntâmpine orice confuzie care ar duce către părerea că a înviat altcineva, nu Hristos.

Locul, mormântul lui Iisus este considerat a fi cel din Biserica Învierii din Ierusalimul vechi de astăzi. A existat o tentativă de contestare a mormântului acesta din partea unui ofițer britanic, generalul Gordon, care în 1883 a descoperit un deal cu un mormânt care în perioada crucificării se găsea în afara zidurilor orașului. Dar ulterior s-a dovedit că e o eroare, deoarece zidul pe care Gordon îl considera ca fiind din perioada lui Iisus, a fost construit abia în anul 44 e.n. de către Irod Agrippa. (Pelerinaj în Țara Sfântă, Mount of Olives Press, Jerusalem, f.a., p. 170).

MIRONOSIȚELE

MATEI

La cruce: **„Și erau acolo multe femei, privind de departe, care urmaseră din Galileea pe Iisus, slujindu-I, Între care era Maria Magdalena și Maria, mama lui Iacov și a lui Iosi, și mama fiilor lui Zevedeu.” (Mt. 27, 55-56).**

La punerea în mormânt: **„Iar acolo era Maria Magdalena și cealaltă Marie, șezând în fața mormântului. (Mt. 27, 61).**

În noaptea Învierii: **„După ce a trecut sâmbăta, când se lumina de ziua întâi a săptămânii (Duminică), au venit Maria Magdalena și cealaltă Marie, ca să vadă mormântul.” (Matei 28, 1).**

Marcu

La cruce: **„Și erau și femei care priveau de departe; între ele: Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacov cel Mic și a lui Iosi, și Salomeea, Care, pe când era El în Galileea, mergeau după El și Îi slujeau, și multe altele care se suiseră cu El la Ierusalim. (Mc. 15, 40-41).**

La punerea în mormânt: „Iar Maria Magdalena și Maria, mama lui Iosi, priveau unde L-au pus.” (Mc. 15, 47).

În noaptea Învierii: „Și după ce a trecut ziua sâmbetei, Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacov, și Salomeea au cumpărat miresme, ca să vină să-L ungă. Și dis-de-dimineață, în prima zi a săptămânii (Duminică), pe când răsărea soarele, au venit la mormânt.” (Marcu 16, 1- 2)

Luca

În Galileea: „Și după aceea Iisus umbla prin cetăți și prin sate, propovăduind și binevestind împărăția lui Dumnezeu, și cei doisprezece erau cu El; Și unele femei care fuseseră vindecate de duhuri rele și de boli: Maria, numită Magdalena, din care ieșiseră șapte demoni, Și Ioana, femeia lui Huza, un iconom al lui Irod, și Suzana și multe altele care le slujeau din avutul lor.” (Lc. 8, 1-3).

La cruce: „Și toți cunoscuții Lui, și femeile care Îl însoțiseră din Galileea, stăteau departe, privind acestea.” (Lc. 23, 49).

La punerea în mormânt: „Și urmându-I femeile, care veniseră cu El din Galileea, au privit mormântul și cum a fost pus trupul Lui. Și, întorcându-se, au pregătit miresme și miruri; iar sâmbătă s-au odihnit, după Lege.” (Lc. 23, 55-56)

În noaptea Învierii: „Iar în prima zi după sâmbătă, foarte de dimineață, au venit ele la mormânt, aducând miresmele pe care le pregătiseră.” (Luca 24, 1)

Ioan

La cruce: „Și stăteau, lângă crucea lui Iisus, mama Lui și sora mamei Lui, Maria lui Cleopa, și Maria Magdalena.” (In. 19, 25).

La punerea în mormânt: nu specifică nimic cu privire la femei.

În noaptea Învierii: „Iar în ziua întâia a săptămânii (duminica), Maria Magdalena a venit la mormânt dis-de-dimineață, fiind încă întuneric.” (Ioan 20, 1).

Evangheliștii menționează ca fiind prezente la crucea lui Hristos „multe femei, privind de departe, care urmaseră din Galileea pe Iisus, slujindu-i, între care era Maria Magdalena și Maria, mama lui Iacov și a lui Iosi, și mama fiilor lui Zevedeu” (Mt. 27, 55-56) și la mormântul Lui „Maria Magdalena și cealaltă Marie” (Mt. 27, 61). La Marcu, cele

nominalizate sunt, la cruce, Maria Magdalena, mama lui Iacov cel mic și a lui Iosi și Salomeea (Mc. 15, 40-41) și, la mormânt, Maria Magdalena și Maria, mama lui Iosi (Mc. 15, 47). Între femeile din Galileea care Îl însoțeau pe Iisus, Luca pomenește cu numele pe Maria Magdalena, Ioana soția lui Huza și pe Suzana (Lc. 8, 2-3) atunci când descrie activitatea publică a Domnului. La cruce și la mormânt, el doar amintește grupul de femei, fără a numi pe vreuna din ele. Abia atunci când descrie episodul Învierii, Luca le numește pe trei dintre ele: Maria Magdalena, Ioana și Maria lui Iacov (Lc. 24, 10). Ioan este singurul care o amintește pe Maica Domnului la crucea Fiului ei, însoțită de sora ei, Maria lui Cleopa și Maria Magdalena. Despre șederea femeilor la mormânt, Ioan nu spune nimic, în schimb, tot el este singurul evanghelist care vorbește despre participarea lui Nicodim, „cel care venise mai întâi noaptea la El” (In. 19, 39) la îmbălsămarea și punerea în mormânt a trupului lui Iisus. Deci, dintre femeile mironosițe cunoaștem cu numele pe Maria, Maica Domnului (pe care tradiția o regăsește și atunci când este amintită ca Maria, mama lui Iacov cel Mic și a lui Iosie), Maria Magdalena, Maria lui Cleopa – sora Maicii Domnului, Salomeea, mama fiilor lui Zevedeu (Apostolii Iacov și Ioan), Ioana, soția lui Huza și Suzana. Tradiția ortodoxă mai adaugă acestora pe surorile lui Lazăr, cel a patra zi înviat din morți, Marta și Maria (Sinaxarul Duminicii Mironosițelor, în Penticostar, p. 101) .

Maica Domnului și Învierea

Analiza istorico-critică occidentală pierde urmele Fecioarei Maria la mormântul Domnului pe motiv că nu mai este menționată în mod limpede de evangheliști, ca și până atunci. Din același motiv refuză indentificarea Maicii Domnului cu mama lui Iacob și a lui Iosif, deși recunoaște că Iisus are doi frați cu aceste nume menționați la Matei 13, 55 sau cu cealaltă Marie (Mt. 28, 1)(Luz, U., p. 574).

În schimb, tradiția ortodoxă consideră că Născătoarea de Dumnezeu apare menționată la crucea Fiului ei de către Matei ca „Maria, mama lui Iacov și a lui Iosie” (Mt. 27, 55-56), de Marcu ca „Maria lui Iacov cel Mic și al lui Iosi”, iar la punerea în mormânt și în noaptea Învierii, Matei îi indică prezența prin expresia „cealaltă Marie”(Mt. 27, 61, respectiv 28, 1), Marcu prin cuvintele „Maria, mama lui Iosi” (Mc. 15, 47), respectiv „Maria, mama lui Iacov”(Mc. 16, 1), pe când Luca amintește prezența grupului de femei atât la cruce, cât și la punerea în mormânt, fără a da nume. La Luca, pe Maica Domnului o regăsim sub numele de „Maria lui Iacov” la mormântul gol, primind vestea de la înger

și apoi ducând-o mai departe ucenicilor, alături de Maria Magdalena și de Ioana. Având în vedere că cele două mironosițe apar cu numele și la Luca 8, 2-3, când evanghelistul relatează despre femeile care Îl însoțeau și care Îi slujeau din avutul lor, putem să afirmăm că și Maica Domnului făcea parte din acest grup și că îl anima cu dragostea pentru Fiul ei. Tradiția face aceste identificări pe baza faptului că Fecioara Maria, fiind logodită cu Iosif, păzitorul și garantul fecioriei ei, a fost considerată și mama copiilor pe care acesta îi avea din căsătoria anterioară logodirii lor, anume trei băieți – Iacov cel mic, Iosi, Simon și Iuda – și trei fete – Estera, Tamara și Salomeea. (Sinaxarul D. Mir. Pentic., p. 101, Sf. Teofilact al Ohridei, Matei, p. 417-418, care preiau pe Epifanie monahul). Tradiția romano-catolică consideră acești copii sunt ai sorei Maicii Domnului, Maria lui Cleopa, iar cea protestantă ia în considerare literal expresia biblică „frații lui Iisus”, văzând în Iosif și Fecioara Maria o căsătorie pur umană din care rezultă în mod natural și alți copii, după nașterea lui Iisus, deși bibliștii protestanți recunosc termenului ebraic de „frați” o plajă semantică suficient de largă pentru a putea acoperi toate cele trei variantele (ABD, III, p. 968, cf. JESUS, BROTHER AND SISTERS OF, în ABD, III, p. 819-820).

Maica Domnului este prima care L-a văzut pe Mântuitorul înviat. (Sf. Efrem Sirul, Imnele Păresimilor, Azimelor, Răstignirii și Învierii, Deisis, 1999, p. 204.). Între autori nu este un consens asupra felului cum s-a petrecut această arătare. Epifanie Monahul consideră că Maica Domnului nu a fost la mormânt în noaptea Învierii, fiind covârșită de durere, dar Domnul Iisus i S-a arătat în casa de pe Muntele Sion, unde o găzduia Sf. Ioan Evanghelistul, la porunca Mântuitorului. (trei Vieți bizantine ale Maicii Domnului, Deisis, Sibiu, 2007, p. 22). Sf. Maxim Mărturisitorul și Sf. Simeon Metafrastul, dimpotrivă, consideră că, spre deosebire de ucenici și celelalte mironosițe care au fugit de frica iudeilor, Maica Domnului din dragoste și devotament pentru Fiul ei Cel Unul-Născut, din momentul punerii în mormânt nu s-a îndepărtat de acesta. Astfel, a putut să fie prima martoră a Învierii, dar și a tuturor celor petrecute la mormânt de la cutremur, venirea îngerului care a prăvălit piatra, ostașii care leșină, etc., spre deosebire de ceilalți care s-au perindat pe la mormânt și care au cunoscut faptele doar fragmentar. Ea nu este menționată în mod clar pentru a nu se știrbi credința în Înviere. (3 vieți biz, p. 55, 167, 168). Sfântul Grigorie Palama o identifică pe Maica Domnului cu „cealaltă Marie”, menționată de Matei (28, 1). „Maica Fecioara era de fata când a fost cutremurul, când a fost rostogolită piatra, când a fost deschis mormântul, fiind de față și paznicii lui, chiar dacă erau căzuți la pământ de frică. De aceea, după cutremur, de îndată ce s-au ridicat, nu

s-au gândit decât la fugă. Însă Maica Domnului se desfăta cu această priveriște, fără a le împărtăși teama. Iar mie mi se pare că pentru ea, în primul rând, s-a deschis acel mormânt dătător de viață. Fiindcă pentru ea, înainte de toate, și apoi prin ea, toate câte sunt sus în cer și jos pe pământ s-au deschis nouă; pentru ea a străfulgerat astfel îngerul încât, deși ceasul acela era încă învăluit în beznă, a putut vedea nu numai mormântul gol, dar și cele din mormânt [giulgiurile și mahrama] așezate de-o parte, ca tot atâtea mărturii ale trezirii din morți a Celui ce fusese înmormântat.” (Sf. Grigorie Palama, Omilii, vol I, ed. Anastasia, Buc, 2004, p. 277-289). Îngerul care s-a arătat este identificat de Sfântul Grigorie cu arhanghelul Gavriil, același care vestise Fecioarei și Întruparea curată a Fiului lui Dumnezeu, urmând probabil unei tradiții mai vechi, care are un ecou, prin Sfântul Ioan Damaschin, în Octoih: „Dintre înălțimile de sus pogorându-se Gavriil, și la piatră venind, unde era Piatra vieții, în albe veșminte fiind îmbrăcat, a strigat celor ce plâneau: Încetați voi tânguirea cea de plângere, cele ce aveți de-a pururi bună milostivire; îndrăzniți, că Cel pe Care Îl căutați, cu adevărat S-a sculat” (p. 266). Spre deosebire de Maria Magdalena, care o însoțea, Maica Domnului înțelege perfect cuvintele arhanghelului, nu se înfricoșează, ci, dimpotrivă, se umple de o bucurie nemărginită și, mai apoi, pe drum spre apostoli, tot ea este cea care Îl recunoaște pe Fiul ei iubit înviat și îi cuprinde picioarele și I le sărută. Dintre toate femeile prezente la mormântul lui Iisus în noaptea învierii, ea este singura care nu mai are nevoie de nici o altă încredințare, spre deosebire de Maria Magdalena care revine la mormânt cu alte grupuri de femei și, care într-un final, are din nou parte de o anghelofanie și de o arătare a lui Iisus înviat.

Maria Magdalena

Maria Magdalena este singura mironosiță menționată de toți cei patru sfinți evangheliști, nu numai la mormântul gol (Lc. 24, 1-9, Mc. 16, 1, Mt. 28, 1, In. 20, 1-2), ci și la răstignire (Lc. 23, 49, Mc. 15, 40, Mt. 27, 56, In. 19, 25) și îngropare (Lc. 23, 55-56, Mc. 15, 47, Mt. 27, 61, Ioan nu vorbește despre femeile care privesc mormântul). Supranumele de Magdalena o arată provenind dintr-un oraș cu numele Magdala, localizat de bibliști pe malul Mării Galileii, la nord de Tiberias, oraș cu populație majoritar păgână și cu renume respingător (ABD, IV, p. 579). Maria Magdalena, ca și alte femei care au fost vindecate de duhuri rele și de boli, s-a alăturat grupului de femei din Galileea care

din avutul lor slujeau Mântuitorului și celor 12 apostoli ai Săi (Lc. 8, 2-3). Evanghelistul le mai menționează nominal pe Ioana, femeia lui Huza, un iconom al lui Irod și pe Suzana. Ele, alături de apostoli, Îl însoțesc pe Mântuitorul pe întregul parcurs prin Țara Sfântă, până la Ierusalim, unde asistă la patimile, răstignirea, moartea și punerea în mormânt a Mântuitorului. Tot ele sunt martore ale mormântului gol și beneficiare ale arățărilor de după Înviere ale lui Hristos. Maria Magdalena este întotdeauna prima menționată, ceea ce arată rolul ei preeminent față de celelalte. Evanghelistul Ioan îi rezervă un întreg episod (Ioan 20, 1-18). Maria Magdalena, înainte de răsăritul soarelui, sosește singură în fața mormântului deschis și imediat aleargă la Petru și Ioan, „ucenicul pe care îl iubea Iisus” (In. 20, 2) raportând exact ceea ce a văzut: mormântul gol, adăugând și propria interpretare, singura omeneste plauzibilă: „au luat pe Domnul din mormânt și noi nu știm unde L-au pus.” Ca urmare a acestei vești, cei doi ucenici aleargă ei înșiși la mormânt și constată în fapt ceea ce le spusese Maria Magdalena, care după plecarea lor rămâne în continuare la mormânt, plângând (In. 20, 11). Aplecându-se din nou spre mormânt, vede înăuntru doi îngeri, apoi, afară, pe Însuși Iisus, pe care mai întâi Îl confundă cu grădinarul. Întrebată de îngeri și de Iisus, ea le răspunde că Îl caută pe Domnul pe care cineva neprecizat L-a mutat într-un loc necunoscut și ea dorește să Îl recupereze. Recunoscându-L pe Iisus, vrea să-L atingă, însă El o oprește și o trimite să vestească pe ucenici suirea Sa iminentă la Tatăl. Merge din nou la ucenici și le vestește tot ce i s-a întâmplat. De data aceasta, evanghelistul nu mai spune care este efectul imediat al cuvintelor ei asupra ucenicilor.

În tradiția răsăriteană, Maria Magdalena ajunge la Roma și mărturisește în fața împăratului Tiberiu, ulterior se alătură Sfântului Ioan Evanghelistul la Efes, unde este înmormântată de acesta la intrarea în peștera unde mai târziu se vor refugia cei 7 tineri din Efes. Data sărbătoririi ortodoxe este 22 iulie.

În tradiția occidentală, datorită unor predici ale Sfântului Grigorie Dialogul care o identifică cu femeia păcătoasă și cu Maria, sora lui Lazăr care Îl unge pe Iisus în Betania, pietatea populară îi acordă o importanță foarte mare, cel puțin începând cu secolul al XI-lea, considerându-o ocrotitoarea păcătoșilor pocăiți. (Luz, 573)

În scrierile gnostice este un discipol foarte apropiat al lui Iisus, bucurându-se de o dragoste și o considerație aparte, în virtutea cărora beneficiază de revelații anume din partea Lui. (Luz, 573, ABD, 580-581) Este pusă în antiteză cu Petru, comentatorii văzând

în ea personificarea creștinătății eterodoxe, iar în Petru ortodoxia apostolică.(ABD, 581). Începând cu secolul al XIX-lea, se dezvoltă o literatură așa zis raționalistă și romancieră care o transformă pe Maria Magdalena în soția sau amanta lui Iisus. (de ex. nikos Kazantzakis, Raport către El-Greco, Iuz, 573-574).

Maria lui Cleopa

Apare menționată doar la Ioan 19, 25, la crucea lui Iisus, alături de mama Lui și Maria Magdalena: „sora mamei Lui, Maria lui Cleopa”. Astfel știm despre ea că este rudă și ucenică a lui Hristos, aparținând grupului de femei din Galileea. Tradiția ne spune că ea este soția nu a lui Cleopa din evanghelia lui Luca, ci un altul, frate al lui Iosif logodnicul Fecioarei Maria. (Eusebiu de Cezareea, Istoria bisericească, III, 11, 2, 2; 3 vieți biz, p. 22). Este sărbătorită în calendarul ortodox pe data de 23 mai.

Ioana lui Huza

Apare doar în Evanghelia lui Luca la 8, 2-3, ca făcând parte din grupul de femei care Îi urmau lui Iisus și Îi slujeau din avutul lor alături de Maria Magdalena și Suzana, apoi ca vestitoare a Învierii, alături de Maria Magdalena și de Maria lui Iacov (Maica Domnului) (Lc. 24, 10). La Luca 8, 3 se precizează că este soția lui Huza, un iconom al lui Irod. De asemenea, tot Luca este cel care dintre cei patru evangheliști face referire la Irod cel mai des, adică de 13 ori și el este singurul care în relatarea Patimilor inserează un episod în care Iisus, trimis de Pilat, este primit de Irod și curtea lui (Lc. 24, 7-11). Toate aceste informații e posibil ca Luca să le aibă de la această Ioana, pe care să o fi cunoscut direct. Tradiția precizează că în virtutea funcției soțului ei a putut să știe unde a fost îngropat capul Sfântului Ioan Înaintemergătorul, să îl recupereze pe ascuns și să îl îngroape pe muntele Eleon, unde Irod avea o proprietate. E sărbătorită pe 27 iunie.

Suzana

Este menționată doar la Luca (8, 3) ca fiind una dintre femeile care slujeau Domnului din avutul lor. Este posibil să fi îndeplinit activități de tip casnic. Pentru epoca respectivă nu era ceva neobișnuit ca un rabi să fie ajutat în cele ale vieții de zi cu zi. Noutatea pe care o aduce Iisus este că acceptă pe lângă El ca și discipoli, atât bărbați, cât și femei. (ABD, 6, p. 245-246). Apartenența la grupul femeilor din Galileea amintite apoi de evangheliști la crucea și punerea în mormânt a Învățătorului lor și în noaptea Învierii, ne determină să credem că și ea a fost prezentă cu acestea, deși nu a mai fost nominalizată, ci

este cuprinsă în cuvintele „Și erau acolo multe femei, privind de departe, care urmaseră din Galileea pe Iisus, slujindu-I” (Mt. 27, 55) și respectiv: „și celelalte împreună cu ele” (Lc. 24, 10).

Marta și Maria, surorile lui Lazăr

Despre ele vorbesc evangheliștii Luca (10, 38-42), care nu le arată a fi și surorile lui Lazăr și Ioan (11, 1 – 12, 11). Familia lor a locuit în Betania, deși, din nou, Luca nu specifică aceasta, un mic orașel la 5 kilometri de Ierusalim. Dar pentru că ambii evangheliști le arată a fi surori și având dragoste și devotament față de Iisus, pot fi fără nici un dubiu să fie considerate surorile lui Lazăr, cel a patra zi înviat din morți.(ABD, IV, p. 581). Se pare că Marta era sora mai mare și gospodina, de vreme ce ea este cea care îl primește pe Iisus în casa sa. (Lc. 10, 38). Ea nu pare a fi măritată și inițiativa ei de a primi un învățător în casa sa și să aibă un dialog cu el era ceva neobișnuit pentru societatea evreiască contemporană.

O femeie practică, Marta este suprasolicitată de activitățile necesare buneii primiri a lui Iisus și a însoțitorilor Lui și cere mijlocirea Sa pentru a primi ajutorul surorii ei, Maria. Aparent un refuz și un dispreț la adresa slujirii gospodărești, răspunsul lui Iisus este o chemare la o ucenicie și slujire mai înalte (Lc. 11, 27-28). La Ioan, Marta îl întâmpină pe Iisus atunci când El vine să îl învieze pe Lazăr și are loc un dialog în care Iisus Se prezintă pe Sine ca fiind învierea și viața, iar la întrebarea Lui directă, ea răspunde ferm: „Da, Doamne. Eu am crezut că Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, Care a venit în lume” (In. 11, 27). Apoi a chemat-o și pe sora ei, Maria spre a-L întâmpina pe Iisus. Marta se opune ridicării pietrei de la mormântul fratelui ei, Lazăr, ceea ce din nou atrage remarcă menită să clarifice credința ei: „Nu ți-am spus că dacă vei crede, vei vedea slava lui Dumnezeu?” (In. 11, 40). Ca și la Luca, Marta apare și la Ioan slujind la o masă organizată în cinstea lui Iisus (In. 12, 2).

Maria este cea care stă la picioarele Mântuitorului mai întâi pentru a asculta cuvântul Lui (Lc.) și pentru a I le unge cu mir de nard curat și a I le șterge cu părul capului ei (In. 12, 3).

Ele nu fac parte din grupul femeilor din Galileea, dar Luca le alătură acestora ca martori ai răstignirii lui Iisus „și toți cunoscuții Lui” (Lc. 23, 49), astfel încât putem considera că sunt menționate, nenominal ce-i drept, prin această sintagmă. Sunt trecute în Sinaxar în ziua de 4 iunie.

Salomeea

A fost soția lui Zevedeu și împreună au avut copii pe Sfinții Apostoli Iacov și Ioan Evanghelistul. Ambițioasă, ea a cerut pentru ei Mântuitorului cinstea de a ședea de-a dreapta și de-a stânga în împărăția Sa, pe care credea a fi pământească și că Iisus o va instaura îndată după sosirea în Ierusalim. (Mt. 20, 20-27). A făcut parte din grupul de femei din Galileea care îi slujeau lui Hristos din avutul lor (Lc. 8, 2) și este prezentă la crucea Lui, fiind numită de Matei (27, 56) mama fiilor lui Zevedeu, iar de Marcu (15, 40) Salomeea. În noaptea Învierii nu mai e numită, dar e de presupus că evanghelistul spunând „și celelalte împreună cu ele” (Lc. 24, 10) o include și pe ea. E sărbătorită pe 3 august.

Mironosițele sunt la Matei, Maria Magdalena și cealaltă Marie, la Marcu, Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacob și Salomeea, la Luca, „Iar ele erau: Maria Magdalena, și Ioana și Maria lui Iacov și celelalte împreună cu ele” (Lc. 24, 10), la Ioan, doar Maria Magdalena. Diferențele de număr și de alcătuire a grupurilor pot sugera că au fost mai multe grupuri care s-au succedat la mormânt și că Maria Magdalena a făcut parte din toate și că într-un final a rămas singură la mormânt și L-a văzut pe Iisus înviat. Către aceeași presupunere duc și alte detalii. La Matei, cele două femei menționate vin nu ca să ungă trupul lui Iisus, ci doar ca să vadă mormântul, în recunoaștere, adică, probabil dacă mai este pază și dacă nu cumva trupul a fost mutat, după cum a presupus, mai târziu, și Maria Magdalena. La Marcu și Luca, ele vin la mormânt cu scopul de a unge trupul lui Iisus cu miresmele pe care le pregătiseră, iar Ioan nu precizează scopul pentru care Maria Magdalena vine la mormânt. La Matei și Marcu, femeile sunt întâmpinate de înger cu blândețe (nu vă spăimântați), la Luca și Ioan, ele sunt mustrate („De ce căutați pe Cel Viu între cei morți?” / „De ce plângați? Pe cine cauți?”). La sinoptici, când au venit la mormânt, mironosițelor li se vestește de către îngeri Învierea cu trupul a lui Hristos. La Ioan, Maria Magdalena nu vede decât mormântul gol, pe îngeri îi vede abia după ce se reîntoarce la mormânt de la ucenicii cărora le vestise aceasta, dar îngerii nu îi vestesc nimic, doar o interpelează asupra scopului prezenței ei la mormânt.

1. PIATRA DE PE MORMÂNT

„Îngerul Domnului, coborând din cer și venind, a prăvălit piatra și ședea deasupra ei.” (Mt. 28, 2).

Și ziceau între ele: Cine ne va prăvăli nouă piatra de la ușa mormântului? Dar, ridicându-și ochii, au văzut că piatra fusese răsturnată; căci era foarte mare. (Mc. 16, 3-4).

[Femeile] au găsit piatra răsturnată de pe mormânt. (Lc. 24, 2).

Maria Magdalena ... a văzut piatra ridicată de pe mormânt. (In. 20, 1).

Toate relatările sunt de acord că piatra a fost răsturnată de la mormânt nu de mână omenească, diferența constând în faptul că la Matei femeile sunt martore ale îngerului care vine și prăvălește piatra, iar la ceilalți evangheliști, ele doar constată îndepărtarea ei de pe mormânt, cu precizarea că la Marcu sunt neliniștite de neputința lor în a o răsturna. Piatra nu a fost o piedică pentru ca Iisus să învieze și îngerul a îndepărtat-o pentru ca femeile mironosițe și ucenicii să poată constata lipsa trupului lui Hristos. De la Matei știm că sâmbătă evreii au obținut de la Pilat pază de ostași romani și pecetluirea pietrei, pentru a se asigura că ucenicii nu vor veni să fure trupul și apoi să susțină că a înviat. (Mt. 27, 62-67). După ce a îndepărtat-o, îngerul s-a așezat pe ea ca semn al triumfului vieții asupra morții.

2. ANGHELOFANIILE

Matei

„Și iată s-a făcut cutremur mare, că îngerul Domnului, coborând din cer și venind, a prăvălit piatra și ședea deasupra ei. Și înfățișarea lui era ca fulgerul și îmbrăcămintea lui albă ca zăpada. Și de frica lui s-au cutremurat cei ce păzeau și s-au făcut ca morți. Iar îngerul, răspunzând, a zis femeilor: Nu vă temeți, că știu că pe Iisus cel răstignit Îl căutați. Nu este aici; căci S-a sculat precum a zis; veniți de vedeți locul unde a zăcut. Și degrabă mergând, spuneți ucenicilor Lui că S-a sculat din morți și iată va merge înaintea voastră în Galileea; acolo Îl veți vedea. Iată v-am spus vouă. (Mt. 28, 2-7).

Marcu

„Și, intrând în mormânt, au văzut un tânăr șezând în partea dreaptă, îmbrăcat în veșmânt alb, și s-au spăimântat. Iar el le-a zis: Nu vă înspăimântați! Căutați pe Iisus Nazarineanul, Cel răstignit? A înviat! Nu este aici. Iată locul unde L-au pus. Dar mergeți și spuneți ucenicilor Lui și lui Petru că va merge în Galileea, mai înainte de voi; acolo îl veți vedea, după cum v-a spus.” (Mc. 16, 5-7).

Luca

„Și intrând, nu au găsit trupul Domnului Iisus. Și fiind ele încă nedumerite de aceasta, iată doi bărbați au stat înaintea lor, în veșminte strălucitoare. Și, înfricoșându-se ele și plecându-și fețele la pământ, au zis aceia către ele: De ce căutați pe Cel viu între cei morți? Nu este aici, ci S-a sculat. Aduceți-vă aminte cum v-a vorbit, fiind încă în Galileea, Zicând că Fiul Omului trebuie să fie dat în mâinile oamenilor păcătoși și să fie răstignit, iar a treia zi să învieze.” (Luca 24, 4-7)

Ioan

„Iar Maria stătea afară lângă mormânt plângând. Și pe când plângea, s-a aplecat spre mormânt. Și a văzut doi îngeri în veșminte albe șezând, unul către cap și altul către picioare, unde zăcuse trupul lui Iisus. Și aceia i-au zis: Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți? Ea le-a zis: Că au luat pe Domnul meu și nu știu unde L-au pus.” (Ioan 20, 11-13).

Anghelofaniile sunt prezente în toate cele patru Evanghelii. Îngerii au înfățișări luminoase care impresionează: ostașii puși să păzească mormântul cad în nesimțire, iar femeile se tem și cad cu fața la pământ. Ei nu doar apar, dar le și vorbesc femeilor.

Însă sunt diferențe notabile între ele:

- a) Numărul: La Matei și Marcu e unul singur, la Luca și Ioan sunt doi.
- b) Poziția față de mormânt: la Matei, pe piatră, în afara mormântului: la ceilalți trei, înăuntrul mormântului, la Marcu de-a dreapta, la Ioan la capul și la picioare, unde zăcuse trupul lui Iisus, Luca nu specifică.
- c) Momentul vorbirii: la Matei și Marcu, înainte ca femeile să constate lipsa trupului lui Iisus; la Luca și Ioan după ce ele constată lipsa acestuia.
- d) Numirile: la Matei, îngerul Domnului, la Marcu, un tânăr, la Luca doi bărbați, la Ioan doi îngeri.
- e) Tonul: la Matei și Marcu – blând, liniștitor, la Luca și Ioan – cu un ușor reproș.
- f) Conținutul mesajului: doar la Matei și Marcu, îngerul are grijă mai întâi să le liniștească pe femei, le vestesc că Hristos a înviat și că Îl vor vedea în Galileea, iar acest mesaj trebuie să îl transmită și ucenicilor. La Luca îngerii le mustră pe femei pentru îndârjirea de a-L căuta pe Cel viu între cei morți, (ceea poate implica o vizită precedentă măcar a unora dintre ele) și le îndeamnă să facă apel la memoria recentă pentru a înțelege că mormântul este gol pentru că Iisus e viu, iar aceasta El le-a prevestit că se va întâmpla încă de când erau în Galileea. La Luca și Ioan,

îngerii nu le însărcinează pe femei să vestească ucenicilor. La Luca, ele merg din proprie inițiativă către ucenici. La Ioan, în afara celor două întrebări, îngerii nu îi mai adresează Mariei Magdalena nici un cuvânt. După aceea, Iisus însuși o trimite ca vestitoare către ucenici, dar cu un mesaj total diferit față de sinoptici.

3. MORMÂNTUL GOL

Matei

Iar îngerul, răspunzând, a zis femeilor: Nu vă temeți, că știu că pe Iisus cel răstignit Îl căutați. Nu este aici; căci S-a sculat precum a zis; veniți de vedeți locul unde a zăcut. (Mt. 28, 5-6).

Marcu

„Și, intrând în mormânt, au văzut un tânăr șezând în partea dreaptă, îmbrăcat în veșmânt alb, și s-au spăimântat. Iar el le-a zis: Nu vă înspăimântați! Căutați pe Iisus Nazarineanul, Cel răstignit? A înviat! Nu este aici. Iată locul unde L-au pus. (Mc. 16, 5-6).

Luca

„Și intrând, nu au găsit trupul Domnului Iisus.” (Lc. 24, 3).

Ioan

Iar în ziua întâia a săptămânii (duminica), Maria Magdalena a venit la mormânt dis-de-dimineață, fiind încă întuneric, și a văzut piatra ridicată de pe mormânt. (In. 20, 1-2).

Toți evangheliștii sunt în acord, afirmând constatarea mormântului gol de către mironosițe. Modul în care se face aceasta e diferit. La Matei și Marcu, la invitația îngerului, la Luca și Ioan direct, fără nici o intermediere, constatarea femeilor fiind dublată de cea a lui Petru la Luca și de cea a lui Petru și ucenicul cel iubit, la Ioan.

Mormântul gol nu este o un motiv suficient pentru a determina o credință fermă în Înviere, însă el este o mărturie care îndeamnă către ea, urmând a fi desăvârșită prin arătările lui Iisus Însuși.

4. MIRONOSIȚELE VESTESC UCENICILOR

Matei

„Și degrabă mergând, spuneți ucenicilor Lui că S-a sculat din morți și iată va merge înaintea voastră în Galileea; acolo Îl veți vedea. Iată v-am spus vouă. Iar plecând ele în grabă de la mormânt, cu frică și cu bucurie mare au alergat să vestească ucenicilor Lui.(...) Iar cei unsprezece ucenici au mers în Galileea, la muntele unde le poruncise lor Iisus. (Mt. 28, 7-8, 16).

Marcu

Și ieșind, au fugit de la mormânt, că erau cuprinse de frică și de uimire, și nimănui nimic n-au spus, căci se temeau. (Mc. 16, 8)

Aceea [Maria Magdalena], mergând, a vestit pe cei ce fuseseră cu El și care se tânguiau și plângeau. Și ei, auzind că este viu și că a fost văzut de ea, n-au crezut. (Mc. 16, 10-11).

Luca

„Și întorcându-se de la mormânt, au vestit toate acestea celor unsprezece și tuturor celorlalți. Iar ele erau: Maria Magdalena, și Ioana și Maria lui Iacov și celelalte împreună cu ele, care ziceau către apostoli acestea. Și cuvintele acestea au părut înaintea lor ca o aiurare și nu le-au crezut.” (Lc. 24, 9-11).

Ioan

„Deci a alergat și a venit la Simon-Petru și la celălalt ucenic pe care-l iubea Iisus, și le-a zis: Au luat pe Domnul din mormânt și noi nu știm unde L-au pus. Deci a ieșit Petru și celălalt ucenic și veneau la mormânt. (In. 20, 2-3).

„Și a venit Maria Magdalena vestind ucenicilor că a văzut pe Domnul și acestea i-a zis ei” (In. 20, 18).

Sigur este că mironosițele aveau de la înger mandatul de a vesti Învierea lui Iisus ucenicilor Lui. Doar la Ioan, în primă instanță, Maria Magdalena anunță din proprie inițiativă, nu vestea învierii, ci doar constatarea mormântului deschis și gol, și nu tuturor ucenicilor, ci doar lui Petru și celuilalt ucenic, pe care îl iubea Iisus. Ulterior, ei i se arată Însuși Mântuitorul, de la Care primește poruncă să vestească pe ucenici suirea Sa la Tatăl, ceea ce vrea să spună că El urmează să împlinească propria

promisiune față de „frații Săi”, aceea de a merge la Tatăl și de a trimite pe Mângâietorul.

La Matei, o astfel de relatare nu există, însă se subînțelege că mergerea mironosițelor la ucenici și transmiterea mesajului pascal s-au petrecut din faptul că femeile, având această misiune primită de la înger se grăbesc să o ducă la îndeplinire. Pe drum se întâlnesc cu Hristos Însuși înviat, Care le repetă mesajul îngerului și înnoiește trimiterea către ucenici. Apoi îi întâlnim pe aceștia „în Galileea, la muntele unde le poruncise lor Iisus”, și în conformitate cu contextul, logica completează „prin femeile care veniseră la mormânt și L-au văzut înviat”. Aceasta presupune că ucenicii au primit mesajul, au crezut vestea și au împlinit porunca întâlnindu-se cu Iisus la locul indicat, cu unele reticențe pentru care au fost muștrați de El. Trebuie precizat că Matei nu înregistrează o reacție de moment a ucenicilor, precum ceilalți unde aceștia resping spusele femeilor, sau merg să verifice adevărul lor. Având în vedere că între Ierusalim și muntele din Galileea este o distanță a cărei parcurgere presupune un timp și că de la a fi îndoit față de Înviere („ei care se îndoiseră”) până la a se închina Celui Înviat iarăși a fost nevoie de timp, este clar că acest „gol” de la Matei trebuie completat cu informațiile pe care ni le dau relatările celorlalți evangheliști.

Pentru Marcu, lucrurile s-au petrecut diferit. Femeile văd mormântul gol, primesc vestea, mesajul și mandatul de la înger, însă, pentru că se temeau, nu au urmat poruncii îngerului. De ce? Pentru că vestea pe care o purtau era atât de minunată și de extraordinară, încât nu au putut-o cuprinde și crede pe de-a-ntregul și de aceea au hotărât să tacă. Abia Maria Magdalena, după ce i se arată Mântuitorul, fiind pe deplin încredințată se hotărăște să ducă mandatul până la capăt. Evanghelistul înregistrează și reacția de respingere a veștii de către ucenici.

Abia Luca relatează limpede că în urma îndemnului îngerului femeile îi anunță pe ucenici, care refuză ferm să creadă ce spun ele.

5. REACȚIA UCENICILOR

Matei: „I S-au închinat, ei care se îndoiseră” (Mt. 28, 17).

Marcu: „Acea, mergând, a vestit pe cei ce fuseseră cu El și care se tânguiau și plângeau. Și ei, auzind că este viu și că a fost văzut de ea, n-au crezut. După aceea,

S-a arătat în alt chip, la doi dintre ei, care mergeau la o țarină. Și aceia, mergând, au vestit celorlalți, dar nici pe ei nu i-au crezut. La urmă, pe când cei unsprezece ședeau la masă, li S-a arătat și I-a muștră pentru necredința și împietrirea inimii lor, căci n-au crezut pe cei ce-L văzuseră înviat.” (Mc. 16, 10-14).

Luca: „Și cuvintele acestea au părut înaintea lor ca o aiurare și nu le-au crezut. Și Petru, sculându-se, a alergat la mormânt și, plecându-se, a văzut giulgiurile singure zăcând. Și a plecat, mirându-se în sine de ceea ce se întâmplase.” (Lc. 24, 9-12).

Evangelisti sinoptici consemnează la unison refuzul ucenicilor de a crede ce spun femeile. Cuvintele lapidare de la Matei dau de înțeles că ucenicii s-au îndoit de vestea adusă de mironosițe și că într-un mod neprecizat de autor, ei între timp s-au convins de realitatea Învierii Învățătorului lor și, în virtutea acestei convingeri, ei merg să Îl întâlnească în Galileea. Lacuna lăsată de Matei va fi acoperită de ceilalți evangheliști. Astfel, Marcu în așa-zisul final lung, insistă pe atitudinea de refuz repetat la auzul veștilor venite din partea celor care nu văzuseră un mormânt gol sau îngeri, ci pe Însuși Domnul înviat. În cazul viziunii lucane, ucenicii nu cred, dar, cu toate acestea, unul dintre ei, Petru, se deplasează până la mormânt și constată faptic cele relatate de mironosițe. Luca nu mai detaliază ce s-a întâmplat în rândul ucenicilor, după întoarcerea lui Petru, plecarea a doi dintre ei din orașul unde s-au petrecut aceste fapte uimitoare și inexplicabile și cuvintele lor adresate Călătorului Necunoscut „Dar și niște femei de ale noastre ne-au spăimântat ducându-se dis-de-diminează la mormânt, Și, negăsind trupul Lui, au venit zicând că au văzut arătare de îngeri, care le-au spus că El este viu. Iar unii dintre noi s-au dus la mormânt și au găsit așa precum spuseseră femeile, dar pe El nu L-au văzut” (Lc. 24, 22-24) dau de înțeles că atitudinea lor critică nu s-a schimbat, iar confirmarea cuvintelor mironosițelor de către unul dintre ei care le-a verificat la fața locului mai mult le-a adâncit nedumerirea și uimirea. Oricum, ținând cont de poziția lui Petru în grupul celor doisprezece, care la un moment dat vorbește cu Iisus în numele lor (Mt. 16, 15-16) și de faptul că le era teamă să iasă de frica iudeilor, e posibil ca Petru să fi plecat la mormânt însărcinat tocmai de grup cu verificarea celor aflate de la femei. Chiar dacă nu a fost așa, în fața grupului ucenicilor, din motivele amintite, mărturia sa a fost mai ușor primită decât cea a mironosițelor. Pluralul folosit de Cleopa, „unii dintre noi”, ne face să

credem că cele spuse despre Petru se pot aplica și deplasării lui alături de ucenicul cel iubit din redactarea lui Ioan, căci legea cerea ca orice situație să se rezolve pe mărturia a doi sau trei martori (Deut 19, 15).

La Ioan, în schimb, necredința ucenicilor este de presupus ca fiind cunoscută din celelalte Evanghelii, fie se subînțelege din context. Pentru că „încă nu știau Scriptura, că Iisus trebuia să învieze din morți” (In. 20, 9). Mărturia celor doi și cea a Mariei Magdalena nu au în relatarea ioanină nici o urmare concretă, putem doar să le găsim urmarea la Luca (24, 24) și la Marcu (16, 11). Ca să îi convingă, Iisus le arată mâinile și picioarele, iar lui Toma îi poruncește să îi pipăie rănila.

6. VIZITELE UCENICILOR LA MORMÂNT

Deși nu apar decât la Luca și la Ioan, ele sunt momente care s-au petrecut în dimineața Învierii.

Luca

„Și Petru, sculându-se, a alergat la mormânt și, plecându-se, a văzut giulgiurile singure zăcând. Și a plecat, mirându-se în sine de ceea ce se întâmplase. (Lc. 24, 12).

Deci a alergat și a venit la Simon-Petru și la celălalt ucenic pe care-l iubea Iisus, și le-a zis: Au luat pe Domnul din mormânt și noi nu știm unde L-au pus. Deci a ieșit Petru și celălalt ucenic și veneau la mormânt. Și cei doi alergau împreună, dar celălalt ucenic, alergând înainte, mai repede decât Petru, a sosit cel dintâi la mormânt. Și, aplecându-se, a văzut giulgiurile puse jos, dar n-a intrat. A sosit și Simon-Petru, urmând după el, și a intrat în mormânt și a văzut giulgiurile puse jos, iar mahrama, care fusese pe capul Lui, nu era pusă împreună cu giulgiurile, ci înfășurată, la o parte, într-un loc. Atunci a intrat și celălalt ucenic care sosise întâi la mormânt, și a văzut și a crezut. Căci încă nu știau Scriptura, că Iisus trebuia să învieze din morți. Și s-au dus ucenicii iarăși la ai lor. (In. 20, 2-10).

„Iar unii dintre noi s-au dus la mormânt și au găsit așa precum spuseseră femeile, dar pe El nu L-au văzut.” (Lc. 24, 24).

Ar părea că este vorba de același episod, în două variante de percepere și de redare. Ucenicul/ucenicii, în urma veștii primite de la mironosiță/mironosițe merg/e la

mormânt unde, piatra fiind dată la o parte, poate/pot vedea interiorul lui în care sunt doar giulgiurile pe jos și mahrama așezată cu grijă într-un lateral. El/ei se întoarce/întorc la ceilalți, confirmând spusele femeilor, fără a-L vedea pe Iisus însuși.

Diferențele ne duc la concluzia că sunt de fapt două episoade diferite. La Luca, mironosițele vestesc pe ucenicii îndurerați ce s-a întâmplat la mormânt, iar aceștia, neîncrezători, resping categoric spusele lor. Totuși, unul din ei, Petru pleacă de unul singur merge la mormânt, iar piatra fiind răsturnată poate să privească în interior și să observe doar prezența giulgiurilor. Neștiind ce să creadă, se întoarce la ceilalți, relatând cele întâmplate. Nu după mult timp, Maria Magdalena, având propria interpretare: mormântul e deschis și gol pentru că cineva a furat trupul lui Iisus, se adresează doar lui Petru și ucenicului iubit, pentru că, mai devreme, venind împreună cu alte ucenice la apostoli nu au fost crezute. Ea speră ca în acest fel să miște pe ucenici către a afla ce s-a întâmplat de fapt la mormânt. Petru și Ioan aleargă împreună, Ioan, mai tânăr, ajunge mai repede și ca și Petru prima dată, nu intră în mormânt, ci după Petru, care acum vrea să cerceteze cu de-amănuntul. Intrând deci în mormânt în ordinea inversă sosirii, ucenicii constată doar prezența giulgiurilor căzute, iar mahrama așezată, cu atenție, mai într-o parte, nu împreună cu giulgiurile. Ei cred că s-a întâmplat ceva minunat, dar încă nu propriu-zis în Înviere, pentru că „încă nu știau Scriptura că Iisus trebuia să învieze din morți.” Astfel se întorc la ceilalți care nu avuseseră curaj să iasă și le descriu ce au văzut.

7. GIULGIURILE

„a văzut giulgiurile singure zăcând.” (Lc. 24, 12).

„celălalt ucenic, alergând înainte, mai repede decât Petru, a sosit cel dintâi la mormânt. Și, aplecându-se, a văzut giulgiurile puse jos, dar n-a intrat. A sosit și Simon-Petru, urmând după el, și a intrat în mormânt și a văzut giulgiurile puse jos, iar mahrama, care fusese pe capul Lui, nu era pusă împreună cu giulgiurile, ci înfășurată, la o parte, într-un loc.” (In. 20, 5-7).

Prezența în mormântul gol a giulgiurilor de îngropare, îmbibate în smirnă și aloe (In. 19, 39), cu mahrama „așezată la o parte într-un loc” (In. 20, 7) sunt un detaliu important care pledează împotriva zvonului fals răspândit de iudei, cum că ucenicii au furat trupul lui Iisus, în timp ce soldații romani, puși să păzească tocmai

pentru a preîntâmpina aceasta. Hoțul prezumtiv nu avea cum să desprindă giulgiurile, smirna lipind giulgiurile foarte bine de trup. Nu avea nici de ce să le dezlipească și nici de ce să așeze cu atâta grijă mahrama deoarece ar fi pierdut timp prețios în care risca să fie prins. (Saint John Hrisostom, Commentary on Saint John the Apostol and Evangelist, Homilies 48-88, Fathers of the Church, Inc., New York, 1960, Omilia 85, p. 439-440).

Concluzie parțială

Din analiza făcută până acum reiese că, duminică dimineață, foarte devreme, cât încă mai era întuneric, până la răsăritul soarelui, mironosițele au fost în mai multe rânduri la mormânt. Se individualizează grupul „Matei” compus din Maica Domnului (cealaltă Marie) și Maria Magdalena, care prind momentul coborârii îngerului care prăvălește piatra, grupul „Marcu” compus din Maica Domnului (Mama lui Iacov) și Maria Magdalena și Salomeea, care își pune problema accesului în mormânt și pe care l-au găsit deschis și gol și care este întâmpinat cu blândețe de către un înger și grupul „Luca”, cel mai numeros, compus din Maica Domnului (Mama lui Iacov) și Maria Magdalena, Ioana și „celelalte împreună cu ele”: Salomeea (mama fiilor lui Zevedeu), Maria, soția lui Cleopa și sora Maicii Domnului, Suzana, Marta și Maria, surorile lui Lazăr. Ele intră în mormântul deschis, unde văd doi îngeri care le mustră și care le vestesc Învierea și fără a le trimite să vestească la rândul lor pe ucenici. Cu unele ezitări (grupul „Marcu”), dar și cu entuziasm și bucurie (grupul „Matei”) au adus această veste ucenicilor, care au respins-o ca imposibilă. Cu toate acestea, fie la îndemnul celorlalți, fie din proprie inițiativă, observând insistența femeilor, presate la rândul lor de îngeri, Petru, mai întâi, iar mai târziu, același Petru împreună cu Ioan merg la mormânt și constată adevărul spuselor femeilor, fără a vedea la rândul lor îngeri, sau pe Iisus, ci doar giulgiurile și mahrama în mormântul deschis și gol. Maria Magdalena rămâne singură la mormânt și vede în interior doi îngeri și imediat, afară, pe Iisus Însuși. La îndemnul lor, merge din nou la ucenici pentru a le relata și această ultimă întâmplare. Ucenicii încă nu cred că Iisus a înviat, dar nici nu au o explicație plauzibilă și coerentă. Abia după ce Iisus Însuși li se arată, ei din necredincioși devin credincioși.

Arătările lui XC însuși, încercare de cronologizare

Arătările lui Hristos cel înviat sunt amintite în Evangheliile, Faptele Apostolilor și în Epistola I către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel la capitolul 15.

Arătările înaintea mironosițelor sunt doar două: una la Matei 28, 8-10 și cealaltă la Ioan 20, 14-18 și au mai multe elemente importante comune: 1. Sunt precedate de o anghelofanie; 2. Femeile se închină lui Iisus (la Ioan gestul se subînțelege din cuvintele lui Iisus „Nu te atinge!”); 3. Mironosițele sunt însărcinate să ducă un mesaj ucenicilor; 4. Femeile se achită de sarcina primită (la Matei, momentul se subînțelege din acțiunea ucenicilor care împlinesc conținutul mesajului).

Arătările înaintea ucenicilor au și ele mai multe momente comune, dezvoltate în mod diferit de fiecare evanghelist în parte. În primul rând, Iisus este cel care are inițiativa întâlnirilor și a dialogului cu ucenicii. În al doilea rând, dată fiind starea ucenicilor Săi, Iisus a trebuit să parcurgă mai mulți pași pentru a-i aduce la statura duhovnicească dorită de El: adunarea (arătarea de la Emaus a avut printre altele ca efect întoarcerea celor doi ucenici în sânul celorlalți ucenici la Ierusalim), convingerea sau încredințarea (e. g. Toma), reabilitarea (e. g. Petru), însărcinarea cu misiunea răspândirii Evangheliei.

În Evangheliile

Matei 28

Hristos se arată mironosițelor Matei 28, 8-10

8. Iar plecând ele în grabă de la mormânt, cu frică și cu bucurie mare au alergat să vestească ucenicilor Lui.
9. Dar când mergeau ele să vestească ucenicilor, iată Iisus le-a întâmpinat, zicând: Bucurați-vă! Iar ele, apropiindu-se, au cuprins picioarele Lui și s-au închinat.
10. Atunci Iisus le-a zis: Nu vă temeți. Duceți-vă și vestiți fraților Mei, ca să meargă în Galileea, și acolo Mă vor vedea.

Timpul acestei arătări este noaptea Învierii, foarte devreme, după ce, ajungând la mormânt, cele două Marii sunt martorele cutremurului, îngerului luminos care se pogoară și înlătură piatra de la intrarea în mormânt, ostașii leșină și îngerul le vestește Învierea, le îndeamnă să constate că trupul nu mai este prezent și le trimite să anunțe aceasta și Apostolilor, stabilind cu ei și o întâlnire în Galileea. Având în vedere că venirea celor două

Marii a fost în timpul nopții, înainte de răsăritul soarelui, întâlnirea lor cu Domnul Iisus Înviat a avut loc tot pe întuneric, până în răsăritul soarelui. Locul este Ierusalimul, nu departe de mormânt, pe traseul dintre acesta și casa unde se găseau ucenicii. E posibil să fie chiar aceeași grădină în care se găsea mormântul. Martorii arătării sunt mironosițele, Maica Domnului („cealaltă Marie”) și Maria Magdalena. Domnul Înviat Se arată mai întâi firii femeiești pentru a contrabalansa episodul din grădina Edenului, când femeii i s-a făcut frică și a primit cu frică vestea durerii. Se arată celor două Marii pentru a le răsplăti dragostea și devotamentul cu care L-au însoțit din Galileea până la mormânt. Marcu și Matei vorbesc despre prezența la crucea lui Iisus a mai multor femei, între care Maria Magdalena și Maria, mama lui Iacov și a lui Iosie (=Maica Domnului), pe când la mormânt sunt doar ele două, ceea ce înseamnă că celelalte au plecat. E o paralelă evidentă și cu momentul Întrupării. Fecioara Maria este salutăată cu „Bucură-te!”, primește vestea de la Arhanghelul Gavriil și apoi se află purtând în pânțe de la Duhul Sfânt (Lc. 1, 26, 38). La Înviere Maica Domnului primește de la înger, identificat de tradiție tot cu Arhanghelul Gavriil, vestea Învierii, introdusă tot prin „Bucură-te!” și numaidecât Îl și vede pe Fiul ei Înviat. Hristos le spune tot „Bucurați-vă!” pentru a arăta că îngerul pe El Îl vestise și că de El fusese trimis. Acest „Bucurați-vă!” arată dispariția oricărui motiv de frică, deoarece Hristos a surpat prin moartea Sa pe cel ce avea stăpânirea morții, adică pe diavolul și a izbăvit pe acei pe care frica morții îi ținea în robie toată viața (Evr. 2, 14-15). Femeile Îl recunosc, spre deosebire de ucenici spre Emaus (Lc. 24, 15) și de Maria Magdalena singură (In. 20, 14). De aceea și reacția lor foarte firească și spontană: „apropiindu-se, au cuprins picioarele Lui și I s-au închinat”. Aceasta este atitudinea celor care Îl recunosc pe Iisus ca Dumnezeu: magii (Mt. 2, 11), bolnavii vindecați (Mt. 8, 2; 9, 18; 15, 25), ucenicii la potolirea furtunii (Mt. 14, 33). „Atingerea picioarelor Domnului înviat vrea să demonstreze realitatea învierii cu trupul a lui Iisus.” (C. Preda, Învierea Mântuitorului în memoria ...p. 87). Atingerea picioarelor lui Iisus ca formă de adorare a Sa a mai fost înregistrată în Evanghelie de două ori: femeia păcătoasă de la Luca (7, 37-50) și Maria, sora lui Lazăr în Betania (In. 12, 3). De remarcat că Sfântul Apostol Pavel nu menționează o arătare a Lui Iisus către mironosițe. Aceasta se poate datora dreptului iudaic de atunci care nu recunoștea femeii calitatea de martor. (C. Preda, Învierea, p. 87). Este în acest fel o confirmare a unui statut pe care Mântuitorul l-a acordat femeilor care crezuseră în El și care Îl însoțiseră, și anume acela de „ucenic”. „Femeile mironosițe devin astfel un model pentru toți creștinii despre cum trebuie cinstit Mântuitorul Iisus Hristos și prezența Sa în Biserică”(C. Preda, p. 87).

Mântuitorul îi numește pe ucenici „frații Mei”. La Matei, frații lui Iisus sunt (1) cei care vin să Îl vadă în casa din Capernaum (Mt. 12, 46-48), (2) ucenicii Săi, ca cei care fac voia Tatălui (Mt. 12, 49-50) și (3) cei mici și disprețuiți (Mt. 25, 40). Aici, după Înviere, este folosit în al doilea sens, ca o confirmare a unui statut câștigat în timp, ca o iertare a părăsirii din grădina Ghetsimani, și din care va decurge mandatul misionar de propovăduire a Evangheliei în întreaga lume. Tot „frații Mei” îi numește Iisus pe ucenicii Săi și la Ioan unde se arată doar Mariei Magdalena, care ca și la Matei trebuie să ducă mai departe un mesaj ucenicilor (In. 20, 17). O altă asemănare între cele două arătări este că fiecare este precedată de o anghelofanie. Cu toate acestea, sunt și deosebiri notabile. Timpul arătării este mai devreme la Matei decât la Ioan, unde Maria Magdalena după o primă vizită la mormânt merge și anunță pe ucenici situația de la mormânt și aceștia vin să cerceteze. Locul la Matei este ceva mai departe de mormânt, mironosițele au apucat să plece, la Ioan este chiar lângă mormânt. La Matei sunt două mironosițe, la Ioan doar Maria Magdalena. La Matei, ele ating picioarele lui Iisus, la Ioan, nu. De asemenea, conținutul mesajului este diferit. De aceea, putem presupune că în ciuda asemănărilor dintre ele, cele două arătări sunt diferite.

Hristos Se arată ucenicilor (Matei 28, 16-20)

16. Iar cei unsprezece ucenici au mers în Galileea, la muntele unde le poruncise lor Iisus.
17. Și văzându-L, I s-au închinat, ei care se îndoiseră.
18. Și apropiindu-Se Iisus, le-a vorbit lor, zicând: Datu-Mi-s-a toată puterea, în cer și pe pământ.
19. Drept aceea, mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh,
20. Învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă, și iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului. Amin.

Întâlnirea din Galileea a fost anunțată de trei ori. Mai întâi de Iisus Însuși, după Cina cea de Taină, direct ucenicilor: „După învierea Mea voi merge mai înainte de voi în Galileea” (Mt. 26, 31-32). A doua oară, de îngerul de la mormântul deschis, prin mironosițe și pentru a treia oară, tot de Iisus, acum înviat, aceluiași mironosițe. Destinatarii mesajului și martorii arătării sunt cei unsprezece ucenici, pentru că Iuda Iscarioteanul, unul din cei doisprezece, între timp a murit (Mt. 27, 3-10).

Timpul arătării este undeva între Înviere și Înălțare. De fapt, Matei, ca și Ioan nu vorbește despre Înălțare.

Galileea a fost pentru Iisus un loc de refugiu din fragedă copilărie, unde a trebuit să locuiască în Nazaret de teama lui Arhelau, fiul lui Irod și rege în locul lui (Mt. 2, 22-23). Din nou, Iisus Se retrage în Galileea, după ce Irod Antipa îl ucide pe Ioan (Mt. 4, 2). Aici, El își recrutează ucenicii, învață poporul, săvârșește vindecări. Din această perspectivă, Iisus își cheamă ucenicii în Galileea pentru a-i feri de furia iudeilor, care se străduiesc cu orice preț să conteste Învierea, dar poate și pentru a le aminti de această activitate a Sa la care ei au fost martori oculari și pe care ei vor trebui să o continue.

Locul este un Munte în Galileea, ce nu a fost identificat cu siguranță. Dintre multiplele variante, care pot fi propuse ca munte al acestei arătări, trei sunt către care trimit principalele teme ale fragmentului. Prima variantă este muntele ispitirii, deoarece, aici a încercat cel rău să Îl momească pe Iisus cu puterea lumească (Mt. 4, 8-9). Acum, după Înviere, Iisus are toată puterea și în cer, și pe pământ, dată de Dumnezeu Tatăl. A doua, muntele fericirilor, unde Iisus a ținut prima sa predică (Mt. 5, 2-7, 29). De data aceasta, Iisus le poruncește ucenicilor să transmită învățătura tuturor neamurilor. A treia, muntele Schimbării la Față, Taborul, unde Iisus Si-a arătat slava dumnezeiască și unde cei trei ucenici prezenți atunci I s-au închinat (Mt. 17, 1-9). Și acum, ca și atunci, Iisus este în slavă, iar ucenicii, văzându-L, I s-au închinat.

Chemarea către acest munte are și o altă semnificație: ucenicii trebuie nu neapărat să fugă, cât să se delimiteze de cei care nu au crezut Învierii, conducătorii evrei și soldații romani. A mai fost un precedent când Iisus a procedat la fel: „Și văzând Iisus mulțime împrejurul Lui, a poruncit ucenicilor să treacă de cealaltă parte a mării.(...) Intrând El în corabie, ucenicii Lui L-au urmat. (Mt. 8, 18, 23). Imaginea care se conturează astfel este acțiunea reparatorie, opusă celei din zilele Patimii când a fost bătut Păstorul și s-au risipit oile. De altfel, Însuși Iisus, după Cina cea de Taină, anunță întâlnirea în Galileea, ca pe o repliere: „Voi toți vă veți sminti întru Mine în noaptea aceasta căci scris este: «Bate-voi păstorul și voi risipi oile turmei». Dar după învierea Mea voi merge mai înainte de voi în Galileea” (Mt. 26, 31-32). El reface grupul de ucenici pe care îi repune din nou sub conducerea Sa protectoare și întăritoare, aceasta fiind una din sarcinile cu care a fost delegat de Tatăl („Când eram cu ei în lume, Eu îi păzeam în numele Tău, pe cei ce Mi i-ai dat; și i-am păzit și n-a pierit nici unul dintre ei, decât fiul pierzării, ca să se împlinească Scriptura.” In. 17, 12). Ei nu mai sunt adunați de amenințarea unui pericol comun, care le poate periclita viața, ci sunt adunați de Însuși Dumnezeu-Omul Înviat, Cel care având toată puterea în cer și pe pământ, a biruit puterea morții și care pe temeiul acestora (puterea și biruința), îi

însărcinează cu un scop precis, anume să continue între neamuri ceea ce El a început printre oile cele pierdute ale casei lui Israel.

„Si văzându-L, I s-au închinat, ei care se îndoiseră”. Acest verset a suscitat multe discuții asupra modului în care să fie tradus, respectiv înțeles. O variantă la cea specificată este: „Văzându-L, I s-au închinat, însă unii s-au îndoit”. Adică, deși I se închină, unii din ei s-au îndoit, credința ucenicilor fiind amestecată cu îndoiala. Este adevărat că acest gen de credință îi caracteriza pe ucenici în perioada activității publice a Mântuitorului. Exemplul elocvent fiind Petru, în episodul cu mergerea pe apă pe Marea Galileii: „Puțin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit?” (Mt. 14, 31). După Înviere, toate Evangheliile îi descriu pe ucenici ca fiind îndoielnici sau chiar necredincioși, dar rostul arătatilor a fost tocmai acela de a schimba necredința ucenicilor în credință (In. 20, 27), prin multe semne doveditoare (F. A. 1, 3), rezultatul fiind o credință statornică și tare ce i-a animat pe ucenici să meargă până la marginile lumii, înfruntând pericole și privațiuni de tot felul, pentru a propovădui Evanghelia Împărăției, împlinind aceasta cu prețul vieții. Având în vedere că Sfântul evanghelist Matei este foarte scurt în relatările de după înviere, putem presupune că această unică arătare a lui Iisus înviat are loc după ce ucenicii leapadă orice umbră de îndoială, cuvintele, înțelese corect fiind „ei care se îndoiseră”, vrând doar să amintească tocmai drumul parcurs de ei de la necredință și îndoială la unitatea de credință. Acest drum îl găsim descris la ceilalți evangheliști, Matei doar îl amintește și relatează punctul terminus: ucenicii „văzându-L” practic L-au recunoscut pe Iisus cel răstignit și înviat, iar urmarea acestei recunoașteri este la fel de firească și de spontană ca și în cazul mironosițelor – I se închină, fără a specifica forma concretă pe care o ia această închinare. Era imposibil ca Iisus înviat să își lase ucenicii stăpâniți de îndoială și în felul acesta să îi trimită la propovăduire. Prezența ucenicilor în Galileea reprezintă parcurgerea de către ei a unui drum atât exterior, de la Ierusalim până la muntele unde le poruncise lor Iisus, cât și interior, de la îndoială la credință neșovăielnică.

Iisus apropiindu-Se de ucenici amintește de momentul chemării lor la apostolie (Mt. 4, 18-22) și de cel al Schimbării la față (Mt. 17, 7). Este vorba nu numai de o iertare și de o arătare a lui Iisus intrat în slava Sa, ci și de o repunere în treaptă, după lepădarea mai mult sau mai puțin fățișă de Învățător. Evanghelistul Ioan transmite aceeași idee prin cuvintele: „Luați Duh Sfânt” și apoi când relatează separat reabilitarea lui Petru.

Declarația Mântuitorului „Datu-Mi-s-a toată puterea în cer și pe pământ” reia la modul impersonal una mai veche „Toate Mi-au fost date de către Tatăl Meu” (Mt. 11, 27) și

exprimă suveranitatea pe care Hristos ca Fiul al lui Dumnezeu o are din veșnicie și pe care acum o proclamă pe baza dovezii celei mai desăvârșite și incontestabile: Învierea din morți ca biruință împotriva păcatului, a morții (consecința păcatului), a diavolului (ca stăpânitor al morții și promotor al păcatului), a iadului (ca temniță veșnică a celor morți), asupra lumii (ca mediu de lucrare a păcatului și a luptei contra lui Dumnezeu). El a avut această putere și înainte de înviere și este dovedită prin potolirea furtunii: „Iar oamenii s-au mirat zicând: Cine este Acesta că și vânturile și marea ascultă de El?” (Mt. 8, 27), prin alungarea duhurilor rele: „Și fiind scos demonul, mutul a grăit. Iar mulțimile se minunau zicând: Niciodată nu s-a arătat așa în Israel” (Mt. 9, 32-33), prin învierea unor morți: fiica lui Iair (Mt. 9, 18-26), fiul văduvei din Nain (Lc. 7, 11-17), a lui Lazăr (In. 11, 1-45), prin vindecările minunate: „Încât mulțimea se minuna văzând pe muți vorbind, pe ciungi sănătoși, pe șchiopi umblând și pe orbi văzând, și slăveau pe Dumnezeul lui Israel.” (Mt. 15, 31), prin înmulțirea pâinii și a peștilor, de două ori (Mt. 14, 14-21 și 15, 32-38). „Iar oamenii văzând minunea pe care a făcut-o, ziceau: Acesta este într-adevăr Proorocul, Care va să vină în lume. (In. 6, 1-14), prin mergerea pe mare: „Văzându-L umblând pe mare, ucenicii s-au înspăimântat” (Mt. 14, 26), prin puterea cuvântului: „Că îi învăța pe ei ca unul care are putere, iar nu cum îi învățau cărturarii lor.” (Mt. 7, 29, cf. In. 7, 15, In. 7, 45-46), prin autoritatea asupra îngerilor „Sau ți se pare că nu pot să rog pe Tatăl Meu și să-Mi trimită acum mai mult de douăsprezece legiuni de îngeri?” (Mt. 26, 53), prin iertarea păcatelor: „Dar ca să știți că putere are Fiul Omului pe pământ a ierta păcatele, a zis slăbănogului: Scoală-te, ia-ți patul și mergi la casa ta.” (Mt. 9, 6), prin punerea și recuperarea propriului suflet: „Pentru aceasta Mă iubește Tatăl, fiindcă Eu Îmi pun sufletul, ca iarăși să-l iau. Nimeni nu-l ia de la Mine, ci Eu de la Mine Însuși îl pun. Putere am Eu ca să-l pun și putere am iarăși ca să-l iau.” (In. 10, 17-18). Tot dinainte de Înviere are și puterea de a judeca: „Și i-a dat putere să facă judecată” (In. 5, 27). Ideea Fiului trimis de Tatăl cu puteri plenipotențiale și cu o misiune anume în lume este foarte prezentă în evanghelia de la Ioan: „Lucrurile pe care Mi le-a dat Tatăl ca să le săvârșesc, lucrurile acestea pe care le fac Eu, mărturisesc despre Mine că Tatăl M-a trimis. (In. 5, 36, vezi și In. 6, 38-39, 5, 27, 43; 12, 44-45; 13, 3; 17, 2).

Această putere, cu multiplele ei forme de manifestare, Mântuitorul a predat-o gradual, de-a lungul timpului, ucenicilor. Mai întâi, când i-a trimis în misiune câte doi „le-a dat putere asupra duhurilor celor necurate și să tămăduiască orice boală și orice neputință...Tămăduiți pe cei neputincioși, înviați pe cei morți, curățiți pe cei leproși, pe demoni scoateți-i; în dar ați luat, în dar să dați.” (Mt. 10, 1 și 8), „Și s-au întors cei șaptezeci (și doi) cu bucurie, zicând:

Doamne, și demonii ni se supun în numele Tău. Iată, v-am dat putere să călcați peste șerpi și peste scorpii, și peste toată puterea vrăjmașului, și nimic nu vă va vătăma”.(Lc. 10, 17-20). Vor primi și puterea de a judeca: „Iar Iisus le-a zis: Adevărat zic vouă că voi cei ce Mi-ați urmat Mie, la înnoirea lumii, când Fiul Omului va ședea pe tronul slavei Sale, veți ședea și voi pe douăsprezece tronuri, judecând cele douăsprezece seminții ale lui Israel.”(Mt. 19, 28). Imediat după Înviere le dă puterea de a ierta păcatele (In. 20, 23). Dar puterea plenară o vor primi abia la Cincizecime ” Și iată, Eu trimit peste voi făgăduința Tatălui Meu; voi însă ședeți în cetate, până ce vă veți îmbrăca cu putere de sus.” (Lc. 24, 49, F. A. 1, 8).

Această putere o vor primi și cei care vor crede în Hristos la auzul propovăduirii apostolice: „Iar celor ce vor crede, le vor urma aceste semne: în numele Meu, demoni vor izgoni, în limbi noi vor grăi, șerpi vor lua în mână și chiar ceva dătător de moarte de vor bea nu-i va vătăma, peste cei bolnavi își vor pune mâinile și se vor face sănătoși.” (Mc. 16, 17-18).

„Drept aceea mergând învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă”. În virtutea acestei puteri plenare primite de Fiul de la Tatăl, dovedită în mod minunat prin Înviere, Hristos îi trimite la rândul Său pe ucenici către toate neamurile spre a-i face ucenici și a le boteza. Continuitatea de trimitere este exprimată mai limpede de Ioan: „Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și eu pe voi” (In. 20, 21). Trimiterea apostolilor este comună tuturor evangheliștilor. Atotputernicia divină („toată puterea în cer și pe pământ”) atrage după sine și universalitatea misiunii apostolice („mergând, învățați toate popoarele”), obligativitatea respectării tuturor poruncilor („învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă”) cu promisiunea asistenței divine perpetue. Pasajul se constituie ca o paralelă la alegerea și trimiterea lui Moise către fiii lui Israel. În Vechiul Testament, Muntele Sinai – în Noul Testament, muntele din Galileea, arătarea: rugul aprins – Fiul lui Dumnezeu întrupat, trimisul/trimișii: Moise – Apostolii, mesajul: poruncile legii vechi – poruncile legii noi, destinatarii: poporul evreu – toate popoarele. Moise își face probleme de felul cum va fi primit de către evrei, iar Dumnezeu îl învață ce să spună și ce să facă (Ieș. 4, 1-9), apostolii sunt puși în gardă de Învățătorul lor: „Nu este ucenic mai presus de învățătorul său, nici slugă mai presus de stăpânul său. Destul este ucenicului să fie ca învățătorul și slugii ca stăpânul. Dacă pe stăpânul casei l-au numit Beelzebul, cu cât mai mult pe casnicii lui? Deci nu vă temeți de ei.” (Mt. 10, 24-26). Și unul, și ceilalți vor fi învățați de Dumnezeu ce să spună în diversele situații concrete (Ies. 4, 13, respectiv, Mt. 10, 19). Moise vrea să primească

încredințare că Dumnezeu este cu ei (Ieș. 33, 12-18), Iisus, după înviere nu mai așteaptă o eventuală interpelare pe această temă, ci îi asigură pe ucenici de prezența Sa împreună cu ei.

Din dovedirea și declararea atotputerniciei lui Iisus Hristos decurg și celelalte „toate” neamurile/poruncile/zilele. Hristos, având această putere supremă dată de Dumnezeu Tatăl și confirmată de Duhul Sfânt („a adeverit întărirea Cuvântului”), este exclusă orice altă putere/prezență/existență divină în sensul cântării „Tu ești Dumnezeul nostru, afară de Tine pe altul nu știm, numele Tău numim”. Lucrarea de mântuire săvârșită de Domnul nostru Iisus Hristos are în vedere toate neamurile pentru că: (1) ea este izvorâtă din iubirea divină pentru întreaga omenire („Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică.” In. 3, 15), (2) Acest Dumnezeu înviat este cel care le-a creat, (3) biruința adusă de El prin înviere este realizată pentru întreaga omenire, pentru că păcatul, moartea și diavolul sunt dușmanii întregii omeniri, nu numai ai unui neam, sau a unei părți a ei, (4) Hristos recapitulează în Sine întreaga fire omenească. Trimiterea apostolilor către toate neamurile ca și continuatori ai lucrării lui Hristos în lume este cât se poate de legitimă și firească și izvorâtă din aceeași iubire dumnezeiască: „Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (I Tim. 3, 4). Așa cum la facerea lumii, Dumnezeu a pus fiecărei făpturi în parte lege pe care nu o trece, tot astfel, la această nouă facere, Hristos, Dumnezeul-înviat, pune lege pentru apostoli, pentru Biserică și pentru neamuri.

Apostolii trebuie să facă ucenici, acesta este înțelesul original al cuvântului grecesc *matheteusate*. „Este probabil definiția cea mai sintetică și corectă a existenței creștine: creștinul este un ucenic al lui Hristos. Nu este vorba numai de a oferi o învățătură, de a da un mesaj, ci de a institui o relație strânsă cu Hristos, o relație personală, o asumare a condiției de a trăi viața în Hristos și de a-I urma exemplul.” (C. Preda, învierea, p. 106). Facerea de ucenici presupune două momente complementare: botezul și transmiterea învățăturii. Dacă prin botez înțelegem și împărtășirea de celelalte taine ale Bisericii, atunci avem specificate cele două componente ale Sfintei Liturghii: liturghia catehumenilor sau învățătoarească și liturghia credincioșilor sau a tainelor dumnezeiești. Cu alte cuvinte, oamenii devin ucenici prin ascultarea și împlinirea cuvântului și prin sfințenia primită prin cele șapte Sfinte Taine. Botezul se face în numele Sfintei Treimi care S-a descoperit la Botezul lui Iisus (Mt. 3, 16-17) și care este subînțeleasă și în acest context: Hristos – Dumnezeu-Fiul este Cel ce le vorbește ucenicilor, primește puterea de la Dumnezeu Tatăl și este cu apostolii (și urmașii lor) până la sfârșitul veacului, prin Duhul Sfânt.

Neamurile la care ajunge Evanghelia trebuie să păzească toate poruncile pentru că numai în felul acesta cei care cred se vor bucura de comuniunea cu Hristos – Dumnezeu atotputernic și atotbiruitor, adică de înfierea divină după har. Bineînțeles că le este respectat liberul arbitru, pot crede sau nu, pot asculta sau nu. Legământul cel nou scris pe tablele de carne ale inimii nu înseamnă ascultarea silită de o lege externă copleșitoare, în fața căreia nu există alternativă, ci presupune o asumare liberă și conștientă a unui angajament care angrenează întreaga făptură și existență a unui om.

Trebuie împlinite toate poruncile pentru că: „cel ce va strica una din aceste porunci, foarte mici, și va învăța așa pe oameni, foarte mic se va chema în împărăția cerurilor; iar cel ce va face și va învăța, acesta mare se va chema în împărăția cerurilor.” (Mt. 5, 19). Cel care strică poruncile este nepăsător față de Dumnezeu care le-a dat, de aceea este foarte mic la Dumnezeu, adică nebăgat în seamă. (Sf. Ioan GA, Matei, p. 202).

Biserica este continuatoarea lucrării misionare apostolice, bucurându-se de prezența perpetuă în interiorul ei a lui Hristos – Înviat. Dacă expresia „toate neamurile” arată dimensiunea spațială a misiunii apostolice, cuvintele „Iată Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului” o arată pe cea temporală. Tema prezenței lui Dumnezeu între oameni a mai fost abordată de Matei de doua ori, o dată când Îl numește pe Iisus prunc Emanuel – Dumnezeu este cu noi (Mt. 1, 21-23) și a doua oară atunci când redă cuvintele lui Iisus: „Că unde sunt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor.” (Mt. 18, 20) și are rădăcini puternice în Vechiul Testament (Ieș. 33, 12-18, Deut. 31, 23, Iosua 1, 1-9, I Paralip. 22, 1-16, Ier. 1, 4-10).

Marcu

Arătările din Evanghelia după Marcu fac parte dintr-un fragment care încheie scrierea și care este considerat a fi un adaos mai târziu, cauzat de sfârșitul brusc ce relatează retragerea în tăcere a mironosițelor după primirea veștii învierii lui Iisus de la înger. Adaosul, scris de un autor încă neidentificat, sintetizează câteva arătări cuprinse în celelalte evanghelii sau tradiții de origine apostolică și de aceea el a fost considerat canonic de către tradiția patristică. Nu lipsesc nici nuanțele originale care îl deosebesc de celelalte relatări și care îi dau o valoare mai mare decât a unui simplu rezumat. (C. Preda, învierea, p. 125-126). Pe scurt, fragmentul îi înfățișează pe ucenici neîncrezători în mărturia a trei martori (Maria Magdalena și alți doi ucenici) care L-au văzut pe Iisus înviat. Când li se arată și lor, Iisus le mustră atitudinea

avută, le încredințează mandatul de a răspândi evanghelia, Se înalță la ceruri, iar ucenicii încep să îndeplinească sarcina primită.

Hristos se arată Mariei Magdalena, Marcu 16, 9-11

9. Și înviind dimineața, în ziua cea dintâi a săptămânii (Duminică) El s-a arătat întâi Mariei Magdalena, din care scosese șapte demoni.
10. Aceea, mergând, a vestit pe cei ce fuseseră cu El și care se tânguiau și plâneau.
11. Și ei, auzind că este viu și că a fost văzut de ea, n-au crezut.

Timpul este dimineața Învierii, locul, Ierusalimul, fără posibilitate de localizare spațio-temporală mai precisă, unicul martor al arătării, Maria Magdalena, căreia autorul ține să îi adauge un detaliu biografic comun cu Luca (8, 2). Nu se specifică nimic de vreun mesaj de transmis, ca la Ioan, sau mai devreme, tot la Marcu. Ea duce vestea „celor ce fuseseră cu El”. Formula este deschisă, nu restrictivă. Aceștia sunt bineînțeles cei unsprezece, la care se adaugă, probabil, cei șaptezeci (și doi). Urmează caracterizarea scurta a stării sufletești a ucenicilor, unică în relatările evanghelice despre înviere. E o stare de doliu care aduce aminte de durerea mamelor pruncilor uciși de Irod (Mt. 2, 18, cf. Ier. 31, 15), dar și de Petru care a plâns lepădarea sa de Învățător (Mc. 14, 72). Această stare a ucenicilor a fost prevestită de Mântuitorul: „Adevărat, adevărat zic vouă că voi veți plânge și vă veți tângui, iar lumea se va bucura. Voi vă veți întrista, dar întristarea voastră se va preface în bucurie.” (In. 16, 20). Plângerea ucenicilor avea deci două motive: propria cădere (Mc. 14, 50-52, 72) și moartea tragică a Învățătorului. Spre deosebire de Ioan, Marcu reține și reacția ucenicilor: ei nu cred.

Hristos se arată la doi ucenici Marcu 16, 12-13

12. După aceea, S-a arătat în alt chip, la doi dintre ei, care mergeau la o țarină.
13. Și aceia, mergând, au vestit celorlalți, dar nici pe ei nu i-au crezut.

În aceeași zi a Învierii, pe un drum, nu departe de Ierusalim, Hristos se arată la doi ucenici din cei 70. Versetul 12 este o relatare succintă a unui episod prezentat pe larg de Luca. Cu toate că acum martorii sunt doi bărbați, adică este îndeplinit criteriul legii pentru clarificarea oricărei situații, ucenicii resping ca falsă și mărturia lor.

Hristos Se arată celor unsprezece

14. La urmă, pe când cei unsprezece ședeau la masă, li S-a arătat și I-a muștră pentru

- necredința și împietrirea inimii lor, căci n-au crezut pe cei ce-L văzuseră înviat.
15. Și le-a zis: Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura.
 16. Cel ce va crede și se va boteza se va mântui; iar cel ce nu va crede se va osândi.
 17. Iar celor ce vor crede, le vor urma aceste semne: în numele Meu, demoni vor izgoni, în limbi noi vor grăi,
 18. Șerpi vor lua în mână și chiar ceva dătător de moarte de vor bea nu-i va vătăma, peste cei bolnavi își vor pune mâinile și se vor face sănătoși.
 19. Deci Domnul Iisus, după ce a vorbit cu ei, S-a înălțat la cer și a șezut de-a dreapta lui Dumnezeu.
 20. Iar ei, plecând, au propovăduit pretutindeni și Domnul lucra cu ei și întărea cuvântul, prin semnele care urmau. Amin.

Ultima arătare amintită de Marcu se petrece chiar în fața celor unsprezece ucenici, necesară pentru a le tămădui necredința. De data aceasta ei sunt la masa. Nu înseamnă că durerea le-a trecut atât de repede, ci poate și impulsionați de cele auzite de la vestitori, încearcă să refacă atmosfera creată între ei de Iisus, înainte de Patimă. Este o formă de a-și exterioriza în comun sentimentul unei pierderi duble a Învățătorului: fizic prin crucificare, spiritual prin lepădare. La Marcu, ucenicii nu sunt adunați de frica iudeilor, ci de durerea comună cauzată de această pierdere ce pare ireparabilă. Iată, deci, cum Hristos, indirect prin starea de comuniune realizată înainte de patimă și direct, prin arătarea față de cei doi plecați, Își adună ucenicii risipiți și neîncrezători. Apoi, prin simpla arătare înaintea lor și prin mustrare, le vindecă necredința. La Marcu, Iisus nu recurge, precum la Luca sau la Ioan la mijloace ajutătoare de convingere, e. g. pipăirea rănilor sau mâncatul în fața ucenicilor. Necredința lor, care amintește de cea a locuitorilor Nazaretului, care se lăudau că îi cunosc familia simplă, ca oricare alta (Mc. 6, 6) și de a tatălui copilului demonizat (Mc. 9, 24), nu e cauzată de conștientizarea condiției umane muritoare, nici de o bucurie copleșitoare declanșată de vestea învierii (Lc. 24, 41), ci de împietrirea inimii. Ea este o boală sufletească și „se referă la o conștiință închisă în ea însăși, prizonieră propriilor scheme mentale, incapabilă să se deschidă noutății lui Dumnezeu.” (C. Preda, învierea, p. 129).

După ce îi vindecă de necredință, Mântuitorul le comunică misiunea pe care o au de împlinit în lume, în numele Său, aceea de a răspândi Evanghelia. În felul acesta, ei primesc iertarea pentru lepădare și reabilitarea în treapta apostoliei, căreia i se dă acum putere de manifestare universală. Reacția față de mesajul evanghelic este lăsată la libera alegere a fiecărui om: a crede sau a nu crede, cu consecințele corespunzătoare fiecărei opțiuni, mântuirea, respectiv osândirea. Ca și la Matei, primirea credinței este confirmată

prin botez, Marcu nespecificând formula treimică. Misiunea apostolilor în lume și prin ei, a Bisericii, extinderea ei în timp și spațiu, se realizează prin propovăduire și prin Taine. Dacă Matei vorbește despre putere din perspectiva divină a Fiului care o primește de la Tatăl și care îi va asista pe ucenici, subînțelegându-se astfel o împărtășire a lor din această putere, Marcu vorbește tot din perspectiva divină a Fiului care împărtășește celor ce vor crede puterea Sa dumnezeiască ce se va manifesta în patru moduri: (1) alungarea demonilor, (2) glosolalia (3) imunitatea la otrava șerpilor sau a oamenilor, (4) vindecarea bolnavilor. Prima și ultima dintre ele, apostolii le mai primiseră și le văzuseră în lucru atunci când au fost trimiși la propovăduire prin Galileea: „Și a chemat la Sine pe cei doisprezece și a început să-i trimită doi câte doi și le-a dat putere asupra duhurilor necurate.(...) Și ieșind, ei propovăduiau să se pocăiască. Și scoteau mulți demoni și ungeau cu untdelemn pe mulți bolnavi și-i vindecau. (Mc. 6, 7, 12-13). Puterea aceasta nu va fi folosită discreționar și în nume propriu, ci cu responsabilitate și în numele Celui care le-a dat-o. Expresia „în numele Meu” apare în capul listei, dar nu se răsfrânge doar asupra primului mod de manifestare, alungarea demonilor, ci asupra tuturor patru, după cum se observă și din Faptele Apostolilor, unde Petru vindecă un olog „în numele lui Iisus Hristos Nazarineanul” (F. A. 3, 6). Fiecare mod are propriul mesaj și propria însemnătate. Alungarea demonilor este prima pentru că diavolul este începătorul răutății, care ispitindu-i pe primii oameni a pus întreg neamul omenesc sub stăpânirea păcatului și a morții, și mai apoi sub cea a întunericului necunoașterii lui Dumnezeu și a închinării la idoli. Apostolii și cei ce vor crede au primit astfel putere asupra înseși originii răului. Glosolalia reprezintă depășirea barierelor lingvistice și culturale care pot pune în dificultate propagarea Evangheliei și adunarea neamurilor prin credință într-o unitate în diversitate sub autoritatea unicei atotputeri divine. Imunitatea la otravă înseamnă protecție în fața pericolelor mortale neprevăzute. Iar vindecarea bolilor restaurarea integrală, trup și suflet, a făpturii umane, în Iisus Hristos cel mort și înviat. Ele sunt atestate în cartea Faptele Apostolilor: alungarea demonilor – Pavel o scapă pe o femeie de „duhul pitonicesc” (F. A. 16, 16-18), vorbirea în alte limbi – la Pogorârea Duhului Sfânt apostolii vorbesc celor de față în limba țării de proveniență (F. A. 2, 4-13; 10, 46), imunitatea la otravă – Pavel este mușcat de o viperă și rămâne nevătămat (F. A. 28, 3-6), vindecarea bolnavilor prin punerea mâinilor – este des folosită de apostolii Petru și Pavel (F. A. 3, 7; 28, 8). Cu certitudine că autorul acestui al doilea final, dacă nu a fost martorul manifestării acestor puteri, cel puțin le-a cunoscut din tradiția orală contemporană.

Expresia „celor ce vor crede” este selectivă, excluzându-i pe cei ce nu vor crede și totuși în același timp, nu este închisă rigid doar la cercul apostolilor, cei doisprezece sau cei șaptezeci (și doi), ci este deschisă în timp și spațiu tuturor celor ce auzind cuvântul lui Dumnezeu și încredințându-se de puterea Lui vor crede în Iisus Hristos Dumnezeu-om. Cuvintele „celor ce vor crede le vor urma aceste semne” sunt sinonimele celor de la Matei „Eu sunt cu voi”, exprimând prezența și lucrarea perpetuă a lui Hristos în Biserica Sa.

Cuvintele „după ce a vorbit cu ei” par să rezume perioada pascală până la Înălțare, despre care evanghelistul Luca, în Faptele Apostolilor face referire mai detaliată (F. A. 2, 2-9).

După parcurgerea acestor etape, adunarea, vindecarea de necredință, iertarea, reabilitarea, trimiterea la propovăduire și promisiunea împreună lucrării, care au ca autor pe Hristos și ca primitori pe ucenici, Mântuitorul se înalță cu trupul la cer. Fără a da detalii de timp și de loc, precum Luca în a doua sa carte, finalul de la Marcu vine cu un detaliu ce are o încărcătură teologică uriașă încât a fost reținut de Sfinții Părinți și introdus în simbolul niceo-constantinopolitan: „a șezut de-a dreapta lui Dumnezeu”, se înțelege cu trupul. „Înălțarea la cer și șederea de-a dreapta Tatălui reprezintă deplina pnevmatizare și îndumnezeire a trupului Său omenesc, deplina umplere a lui de înfinitatea dumnezeiască, deplina ridicare a lui la starea de mediu transparent neîmpiedicat al iubirii infinite a lui Dumnezeu în lucrarea ei îndreptată spre noi. Fără îndoială aceasta nu înseamnă și topirea trupului lui Hristos în înfinitatea dumnezeiască. (...) Înălțarea nu scoate pe Iisus din comuniune cu cei ce vor crede în El, ci duce, dimpotrivă, această comuniune la deplinătatea unei interiorități reciproce cu aceștia, datorită pnevmatizării culminante la care ajunge trupul Lui prin înălțare.” (D. Stăniloae, TDO, 2, p. 122). Aceasta, pentru apostoli e dovedită prin activitatea lor de propovăduire, la care Domnul Iisus este împreună lucrător prin semnele care urmau.

Înălțarea este redată și de Luca (24, 50-51), cu ceva mai multe detalii decât Marcu, însă amândoi dau de înțeles că toate evenimentele începând de la mormântul gol și până la înălțare se petrec într-un singur loc, Ierusalimul, și într-o singură zi, a Învierii. Abia în Faptele Apostolilor, Luca extinde timpul arățărilor lui Hristos pe o perioadă de patruzeci de zile.

Finalul Evangheliei lui Marcu are deci ca temă centrală ilustrarea transformării radicale ucenicilor care din împietrirea în necredință vin la credință, dovedită de împreună lucrarea lui Iisus cu ei, conform promisiunii făcute.

Luca

În ultimul capitol al Evangheliei sale, Luca relatează două arătări ale lui Iisus Hristos înviat: prima înaintea a doi din ucenicii Săi călătorind spre Emaus și a doua înaintea ucenicilor. În treacăt menționează și o a treia arătare înaintea lui Petru. Toate se petrec în Ierusalim sau în apropiere (Emaus-ul fiind la o depărtare de 60 de stadii=11 kilometri față de Ierusalim), în chiar ziua Învierii, după vizitele la mormânt făcute de mironosițe și de Petru, și culminează cu Înălțarea. Astfel, la Marcu și la Luca, timpul cunoaște o comprimare maximă. Se contrazice evangheliștii între ei? Se contrazice Luca pe sine, de vreme ce în Faptele Apostolilor afirmă clar că răstimpul de la Înviere la Înălțare este de patruzeci de zile? Răspunsul este nu. Deși scopul declarat al Sfântului Evanghelist Luca este acela de a întocmi o istorisire adevărată, amănunțită și coerentă și se străduiește să fie un istoric cât mai riguros din perspectiva normelor de istorie ale epocii sale, totuși el nu o face din perspectiva unui istoric modern detașat de obiectul de studiu. Pentru el Iisus nu este doar un personaj istoric, iar evanghelia sa nu este o simplă biografie. Luca este în același timp unul dintre cei care au crezut în Iisus, nu omul istoric, ci în Iisus Hristos, Dumnezeu-Omul întrupat. El este un trăitor al evangheliei, iar felul în care relatează întâmplările de după Înviere sunt expresia în care a fost trăită și recepționată experiența pascală de către ucenici și de către primele comunități creștine. Teologic vorbind, Ziua Învierii este ziua a opta, ziua fără sfârșit, ziua veșniciei. Pe de altă parte, Învierea și Înălțarea sunt două fețe ale unui singur proces: preamărirea lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat.

Hristos la Emaus Luca 24, 13-35

13. Și iată, doi dintre ei mergeau în aceeași zi la un sat care era departe de Ierusalim, ca la șaizeci de stadii, al cărui nume era Emaus.
14. Și aceia vorbeau între ei despre toate întâmplările acestea.
15. Și pe când vorbeau și se întrebau între ei, și Iisus Însuși, apropiindu-Se, mergea împreună cu ei.
16. Dar ochii lor erau ținuti ca să nu-L cunoască.
17. Și El a zis către ei: Ce sunt cuvintele acestea pe care le schimbați unul cu altul în drumul vostru? Iar ei s-au oprit, cuprinși de întristare.
18. Răspunzând, unul cu numele Cleopa a zis către El: Tu singur ești străin în Ierusalim și nu știi cele ce s-au întâmplat în el în zilele acestea?

19. El le-a zis: Care? Iar ei I-au răspuns: Cele despre Iisus Nazarineanul, Care era prooroc puternic în faptă și în cuvânt înaintea lui Dumnezeu și a întregului popor.
20. Cum L-au osândit la moarte și L-au răstignit arhieriei și mai-marii noștri;
21. Iar noi nădăjduiam că El este Cel ce avea să izbăvească pe Israel; și, cu toate acestea, astăzi este a treia zi de când s-au petrecut acestea.
22. Dar și niște femei de ale noastre ne-au spăimântat ducându-se dis-de-dimineață la mormânt,
23. Și, negăsind trupul Lui, au venit zicând că au văzut arătare de îngeri, care le-au spus că El este viu.
24. Iar unii dintre noi s-au dus la mormânt și au găsit așa precum spusese femeile, dar pe El nu L-au văzut.
25. Și El a zis către ei: O, nepricepuților și zăbavnici cu inima ca să credeți toate câte au spus proorocii!
26. Nu trebuia oare, ca Hristos să pătimească acestea și să intre în slava Sa?
27. Și începând de la Moise și de la toți proorocii, le-a tâlcut lor, din toate Scripturile cele despre El.
28. Și s-au apropiat de satul unde se duceau, iar El se făcea că merge mai departe.
29. Dar ei Îl rugau stăruitor, zicând: Rămâi cu noi că este spre seară și s-a plecat ziua. Și a intrat să rămână cu ei.
30. Și, când a stat împreună cu ei la masă, luând El pâinea, a binecuvântat și, frângând, le-a dat lor.
31. Și s-au deschis ochii lor și L-au cunoscut; și El s-a făcut nevăzut de ei.
32. Și au zis unul către altul: Oare, nu ardea în noi inima noastră, când ne vorbea pe cale și când ne tâlcuia Scripturile?
33. Și, în ceasul acela sculându-se, s-au întors la Ierusalim și au găsit adunați pe cei unsprezece și pe cei ce erau împreună cu ei,
34. Care ziceau că a înviat cu adevărat Domnul și S-a arătat lui Simon.
35. Și ei au istorisit cele petrecute pe cale și cum a fost cunoscut de ei la frângerea pâinii.

Episodul are trei locuri juxtapuse de desfășurare: pe cale (Lc. 24, 13-27), în satul Emaus (Lc. 24, 28-32), la Ierusalim (Lc. 24, 33-35). Localizarea satului este extrem de dificilă. S-au propus mai multe variante. Actualul Khirbet Imwas, în antichitate se numea Emaus-Nicopolis, se găsește la 160 de stadii de Ierusalim (aprox. 30 km.), pe drumul către Iope. A fost vizitat de Fer. Ieronim și apare în *Onomasticon*-ul lui Eusebiu. În situl arheologic s-au găsit numeroase ruine de clădiri care au aparținut evreilor, creștinilor și samarinenilor, din perioada romana. Mai aproape de Ierusalim, la 65 de stadii, pe același drum, este el-Qubeibch, loc preferat de cruciați care au găsit acolo un vechi fort roman numit Castellum Emaus, care avea și o biserică. La vest, la 35 de stadii de Ierusalim, a fost găsit Qaloniye, în antichitate numit Colonia, deoarece aici împăratul roman Titus a așezat 800 de veterani romani, după prima revoltă evreiască. (EMMAUS, în ABD, vol. 2, p. 497-498).

Cei doi călători nu fac parte dintre cei doisprezece apostoli, ci din cercul mai larg al celor șaptezeci și doi, menționați de Luca la 10, 1-12. Cleopa este foarte posibil să fie altul decât tatăl lui Simeon (In. 19, 25), cel ce a preluat coordonarea Bisericii din Ierusalim, după martirizarea lui Iacov, „fratele Domnului”. Companionul său anonim ar putea fi Filip, unul dintre viitorii șapte diaconi.

Alt detaliu neprecizat este scopul acestei călătorii. Aceasta ar putea însemna că plecarea celor doi este semnul începutului unei dizolvări a grupului de ucenici ai lui Iisus, în urma morții Sale. (Joel B. Green, *Evanghelia lui Luca*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U. K., p. 844.) Dacă ne gândim la omul care se cobora de la Ierusalim spre Ierihon, din pilda Samarineanului milostiv (Lc. 10, 25, 37), înțelegem că îndepărtarea de Ierusalim înseamnă și îndepărtarea de Adevăr. Astfel, printre altele, rostul arătării lui Iisus înviat înaintea acestora doi (de ce ei mai întâi?) este și acela de a reface componența grupului de fideli care L-au urmat încă din Galileea. Avem astfel imaginea păstorului care își adună oile risipite. Acestui episod lucan, amintit și de Marcu, îi corespunde la Matei întâlnirea lui Iisus cu ucenicii pe muntele din Galileea, deși acolo e vorba doar de cei unsprezece. Adunarea ucenicilor este o etapă necesară ce pregătește pe cele următoare: repunerea în treaptă, încredințarea misiunii de propovăduire și pregătirea pentru ea.

Pe acest drum care îi îndepărta de Ierusalim, ucenicii vorbesc și dezbat aprins. Aceasta îi arată ca fiind foarte implicați și afectați de subiectul conversației care sunt „toate întâmplările acestea”. Discuția nu este o simplă sporovăială menită să alunge plictisul și să umple timpul călătoriei până la destinație. Ei împreună discută, analizează, dezbat, vorbesc în contradictoriu, caută răspunsuri la întrebările ridicate de toate întâmplările acestea care au avut ca protagonist pe Iisus. Sunt atât de prinși în discuție, iar subiectul are o importanță atât de mare încât nu dau atenție Călătorului necunoscut care li S-a alăturat între timp. E nevoie ca Acesta să îi întrebe de tema discuției lor aprinse pentru ca ei să Îl bage în seamă. E un paradox extraordinar: să cauți Adevărul, El să fie cu tine și tu să nu știi! Un adevăr dur spus cu claritate de Ioan: „În lume era și lumea prin El s-a făcut, dar lumea nu L-a cunoscut.” (In. 1, 10).

„Ochii lor erau ținuți ca să nu Îl cunoască”. Se poate înțelege că o putere divină nevăzută le limita o capacitate de altfel firească. Cei doi ucenici, ar fi trebuit să fie capabili să Îl recunoască pe Iisus, în ultimii ani fuseseră cu El zi de zi. Numai că acum,

după înviere, Iisus deși același, este într-un trup transfigurat și poate fi recunoscut doar prin ochii credinței. Neputința lor în a-L recunoaște pe Iisus are precedente interiorul aceleiași Evanghelii: „Puneți în urechile voastre cuvintele acestea: Căci Fiul Omului va fi dat în mâinile oamenilor. Iar ei nu înțelegeau cuvântul acesta, căci era ascuns pentru ei ca să nu-l priceapă și se temeau să-L întrebe despre acest cuvânt. (Lc. 9, 44-45); „Și luând la Sine pe cei doisprezece, a zis către ei: Iată ne suim la Ierusalim și se vor împlini toate cele scrise prin prooroci despre Fiul Omului. Căci va fi dat păgânilor și va fi batjocorit și va fi ocărât și scuipat. Și, după ce Îl vor biciui, Îl vor ucide; iar a treia zi va învia. Și ei n-au înțeles nimic din acestea, căci cuvântul acesta era ascuns pentru ei și nu înțelegeau cele spuse.” (Lc. 18, 31-34). Ca și la Matei, (28, 18), Iisus se apropie, dar de data acesta nu mai este recunoscut, pentru că celor doi le lipsea credința că El înviase, deși auziseră vestea de la mironosițe. Iată de ce Iisus călătorește cu ei, pentru a-i conduce de la necredință la credință.

Tot El este Cel care inițiază dialogul cu ei și astfel avem posibilitatea să aflăm amănunte suplimentare despre starea lor de spirit: „Ei s-au oprit, cuprinși de întristare”. Cei doi călători nu discutau despre niște fapte la care ei fuseseră niște simpli martori oculari și care fuseseră afectați de grozăvia lor. Din atitudinea lor tristă și din răspunsul dat reiese că ei au fost implicați afectiv și emoțional fiind atașați de acest proroc puternic care părea întruchiparea perfectă a unui mesia eliberator național. Pe cât de mare a fost speranța, pe atât de mare a fost și dezamăgirea. Ei sunt îndurerați pentru Cel mort, dar și triști pentru popor, care în felul acesta a mai pierdut o șansă de reafirmare națională. Apostrofându-l pe Iisus ca fiind străin, Cleopa ne confirmă că nu L-a recunoscut. Răspunsul lui este logic conform gândirii omenești. Tot ceea ce s-a întâmplat în Ierusalim zilele acestea a fost public: la intrarea în Ierusalim a fost întâmpinat de o mulțime mare de oameni, iar Matei notează că : „toată cetatea s-a cutremurat zicând: Cine este Acesta?” (Mt. 21, 10). În zilele următoare „tot poporul se ținea după El ascultându-l”, împiedicând astfel prinderea Lui de către autoritățile civile și religioase evreiești (Lc. 19, 48). Mulțimea este prezentă înaintea lui Pilat, influențându-i judecata (Lc. 23, 4, 23), și de asemenea este și martora răstignirii și morții Lui (Lc. 23, 35). Răspunsul ne mai sugerează că pentru ucenici moartea lui Iisus reprezintă un dezastru care afectează întregul popor. Avem de-a face cu un alt paradox: Cel care a trăit efectiv cele povestite, este considerat a fi un neștiutor sau chiar un ignorant.

Următoarea întrebare a lui Iisus ne dă posibilitatea de a afla precis subiectul care îi frământa atât de mult pe cei doi: discrepanța între destinul plin de speranță pentru evrei ca popor proiectat de ei asupra lui Iisus și sfârșitul lui tragic, brusc, timpuriu și dezamăgitor cauzat de „arhieriei și mai-marii noștri”.

Denumirea de „Iisus Nazarineanul” este în general folosită cu referire la Iisus ca fiind cel ce face minuni (cf. Lc. 4, 34; 18, 37), de aceea îi urmează descrierea de „proroc puternic în faptă și în cuvânt”. Cleopa și companionul său văd în Iisus pe profetul asemănător lui Moise, prevestit de acesta și deci având o tradiție suficient de îndelungată încât să intre în conștiință populară, iar pe Moise însuși, Sf. Ștefan îl descrie cu aceleași cuvinte folosite de Cleopa pentru Iisus (F. A. 7, 22). Cu toate acestea, ei nu sunt în stare să înțeleagă că Iisus trebuie să Își ducă până la capăt destinul de profet al lui Dumnezeu: respingere, suferință și moarte. Mai mult decât atât, ei nu au fost capabili să acorde suficient de mult credit propriilor cuvinte ale lui Iisus prin care Și-a profețit suferința, moartea și Învierea. De asemenea, ei nu au reușit să înțeleagă nici că Iisus nu este un simplu profet, ci este un profet de viță regală, un descendent al lui David și de aceea o figură mesianică. Iisus trebuie deci să le lămurească soților Săi de drum legătura intrinsecă dintre suferință și mesianitate deoarece răstignirea pe cruce devenise pentru ei o pricină de sminteală (Lc. 7, 23) (Joel B. Green, *Evanghelia lui Luca*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U. K., p. 846-7.) . De aceea Iisus este nevoit să le descopere ucenicilor interpretaera hristocentrică (Hristos, gr. = Mesia, ebr.) a Scripturilor, singura validă și singura capabilă să explice coerent sensul celor întâmplate: răstignirea nu este înfrângerea speranței mesianice, nici eșuarea izbăvirii, ci împlinirea lor. Pentru a înțelege corect aceasta ei trebuie să-și schimbe modul în care până atunci concepeau ideea de mesianitate. (C. Preda, *Învierea*, p. 162). Dezamăgirea lor provocată de deznodământul istoriei lui Iisus s-a amestecat cu spaima provocată de veștile aduse de femeile care în dimineața respectivă fuseseră la mormânt: lipsa trupului și arătarea îngerilor „care le-au spus că El este viu”. Prima dilemă a fost provocată de contradicția dintre ceea ce așteptau și vedeau ei în Iisus Nazarineanul și ceea ce s-a întâmplat de fapt cu El, iar acum a doua, de contradicția dintre faptul cunoscut de toți că Iisus a murit, de trei zile deja, și vestea „căzută din cer” la propriu, prin intermediul îngerilor, și adusă de femei „că El este viu”. Această a doua dilemă nu a putut fi rezolvată de vizita la mormânt a unora dintre ei care au constatat lipsa trupului, după cum relataseră și femeile, dar care „pe El nu L-au văzut”, nici mort, nici viu. Provocându-i să

expună subiectul discuției lor aprinse, Iisus le declanșează un proces de regândire și de conștientizare a întregului ansamblu de întâmplări. Fără să-și dea seama ei folosesc expresia „a treia zi” care trimite la profețiile făcute de Iisus despre Sine (9, 22; 13, 32; 18, 33, cf. 24, 7). Ei dovedesc astfel că au toate indiciile necesare, dar nu și capacitatea de a construi o interpretare precisă. În plus, ei încep să se detașeze de reacția de respingere a veștilor aduse de femei. Atunci, pe moment, le-au considerat „o aiurare și nu le-au crezut”(v. 11), acum ei sunt înspăimântați (v. 22). Mențiunea că „unii dintre noi s-au dus la mormânt” poate să aibă corespondență în relatarea de la Ioan (20, 3-10), despre vizita la mormânt a lui Petru însoțit de ucenicul iubit și poate sugera o deschidere mai mare din partea ucenicilor față de veștile primite. Ei au mai putut să constate și o altă diferență: femeile au văzut arătarea de îngeri, ceilalți doar mormântul gol.

Având în vedere toate acestea, Iisus este justificat să reacționeze cu aceeași vehemență și duritate de care ei au dat dovadă la auzul veștilor femeilor. El îi etichetează ca fiind „nepricepuți și zăbavnici cu inima”. Nepricepuți nu înseamnă proști, ci arată lipsa deprinderii de a înțelege lucruri care ies din tiparele existenței de zi cu zi, ca în versetul: „Acum am început să înțeleg; aceasta este schimbarea dreptei Celui Preaînalt.” (Ps. 76, 10). „Zăbavnici cu inima” arată o stare sufletească dominată de comoditate, înțepenirea într-o inerție care respinge orice stimul exterior care ar putea schimba dispoziția și atitudinea interioare. Or, ei căutau să răspundă unor provocări dumnezeiești, cu argumente omenești care nu acopereau toate dilemele. Cum să dispară un trup mort dintr-un mormânt păzit? Celor doi călători le lipsesc categoriile interpretative pentru a înțelege evenimentele recente într-un mod coerent. Crucea și mormântul gol nu se autointerpretează, ci au nevoie de elucidare. Cu alte cuvinte, dacă ar fi avut pornirea și deschiderea necesare, ar fi înțeles ceea ce profeții au scris și ar fi descoperit „coerența surprinzătoare care a caracterizat întreaga viață a lui Iisus: misiunea Sa profetică, răstignirea și învierea” (C. Preda, *Învierea*, p. 163) și corespondența totală a acestora cu Scripturile. Astfel că, în tot capitolul 24, dar în special în episodul călătoriei la Emaus, Luca evidențiază necesitatea și în același timp sursele și profilul unei interpretări valide. El, întâi, atrage atenția către corespondența dintre ceea ce Iisus Însuși a prezis despre Sine: „Zicând că Fiul Omului trebuie să pătimească multe și să fie defăimat de către bătrâni și de către arhierii și de către cărturari și să fie omorât, iar a treia zi să învieze.” (Lc. 9, 22) și ceea ce în fapt s-a și întâmplat. Cuvintele lui Iisus ca profet sunt astfel cheia către deslușirea desfășurării scopului lui Dumnezeu. În al doilea rând, Iisus, în

conversația avută cu cei doi, le demonstrează că evenimentele care au dus la moartea Sa pe cruce și însăși moartea Sa nu ar fi provocat atât de multă confuzie dacă ei ar fi știut să interpreteze corect Scripturile, deoarece viața Lui și în special ultima ei parte sunt continuarea lor. Luca Îl portretizează deci pe Iisus ca pe interpretul cu autoritate deplină în interpretarea Scripturilor și ca pe Cel ce le împlinește în propria viață. Prin urmare, patimile lui Iisus nu sunt o contrazicere a statutului sau a misiunii Sale, ci împlinirea lor; El este profetul respins, Mesia al suferinței, care în concordanță cu Scripturile, aduce la îndeplinire planul lui Dumnezeu de mântuire a lumii. Învierea și înălțarea sunt prezise de Scripturi, după cum pe larg am adus mărturie în capitolul anterior. Toate relatările din capitolul 24 nu fac decât să afirme că tot ceea ce a fost scris s-a împlinit. Așa cum aceste evenimente din viața lui Iisus nu poartă în sine propria interpretare, tot astfel Scripturile vechi nu se autointerpretează. Prin Înviere perspectiva hristologică și modul de interpretare hristocentric al Scripturilor sunt validate ca fiind autorizate de Dumnezeu, în contrapondere cu cele ale liderilor religioși ai poporului din acea vreme. Voia și scopul lui Dumnezeu revelate în Scripturi sunt înțelese cel mai bine prin prisma vieții lui Iisus Hristos. Rolul Său nu este doar de simplu hermeneut pentru ucenici, ci trebuie de asemenea să le ofere posibilitatea de a citi corect Scripturile. (Joel B. Green, *Evangelia lui Luca*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U. K., p. 834.)

De aceea, întrebarea pe care le-o adresează Mântuitorul, „Nu trebuia, oare, ca Hristos să pătimească acestea și să intre în slava Sa?”, deși este o mustrare, este în același timp și expunerea limpede și concentrată a acestei interpretări valide. După ce autorul Îl numește simplu Iisus, iar cei doi ucenici călători, Iisus Nazarineanul, El se numește pe Sine Hristos. Verbul trebuia este folosit întotdeauna de Luca atunci când se referă la patimile Domnului (9, 22; 13, 33; 17, 25; 22, 37; 24, 7, 26, 44, 46) și exprimă totalul acord și continuitate între lucrarea divină și hotărârea divină, după cum spune și psalmul: „Juratu-S-a Domnul și nu-I va părea rău” (Ps. 109, 4, Ps. 131, 11, Is. 14, 24). Sfatul treimic dumnezeiesc a hotărât din veșnicie crucea, moartea și Învierea Fiului lui Dumnezeu întrupat. Hristos și le asumă de bună voie ca proprie decizie și inițiativă, dar și ca ascultare desăvârșită față de Tatăl. Intrarea în slava Sa, Învierea și Înălțarea, împlinirea profetiilor, a planului divin, biruința desăvârșită asupra diavolului, lumii, morții, descrie în același timp viața dumnezeiască în care Iisus intră cu trupul Său, mort și înviat. Evanghelistul nu menționează care texte vechitestamentare au fost în atenția lui Iisus,

formularea lui dă de înțeles că toată Scriptura este de fapt o profeție mesianică: „Scriptura garantează caracterul mesianic al pătimirii/morții jertfelnice a lui Iisus, și confirmă, totodată, adevărul învierii Sale: ea constituie astfel baza argumentației kerygmatică” (C. preda, învierea, p. 167). Împlinind și interpretând Scripturile, Hristos validează modul de interpretare hristologic și hristocentric ca fiind singurul coerent și etern valabil. El se aplică scoțând la lumină sensurile genuine pe care le conțin Scripturile și nu aplicând din exterior principii sau prejudecăți gata fabricate. „In iconomia lui Dumnezeu, statutul înalt de Uns al lui Dumnezeu nu este antiteza umilirii și umilinței. Mai degrabă, în suferința și învierea Sa, Iisus a întrupat deplinătatea mântuirii interpretată ca statut reversibil; moartea Lui a fost punctul central al luptei divino-umane asupra felului în care viața trebuie trăită, în umilință sau auto-slăvire. Deși uns de Dumnezeu, deși drept înaintea lui Dumnezeu, deși nevinovat, El este condamnat la moarte. Respins de popor, El este înviat de Dumnezeu – cu ambele activități îmbinate sub un singur scop divin. Joel B. Green, *Evangelia lui Luca*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U. K., p. 849). Aceasta este lecția pe care El le-o predă ucenicilor pe cale, apoi și celorlalți în casa din Ierusalim, și după Cincizecime, întregii Biserici.

Ajungând la Emaus, ucenicii, simțind pe Hristos viu lângă ei, dar încă nedeslușit („Oare, nu ardea în noi inima noastră, când ne vorbea pe cale și când ne tâlcuia Scripturile?”) nu uită să aplice una din multele învățături predate de Iisus: anume de a găzdui pe cel străin: „Ci, când faci un ospăț, cheamă pe săraci, pe neputincioși, pe șchiopi, pe orbi, Și fericit vei fi că nu pot să-ți răsplătească. Căci ți se va răsplăti la învierea dreptilor.” (Lc. 14, 13-14). Împlinind această poruncă, ei de fapt sunt pregătiți pentru următorul moment către care îi conduce Iisus: descoperirea lui Iisus Hristos înviat. Din acest punct de vedere, drumul se dezvăluie ca fiind o etapă absolut necesară de pregătire a ucenicilor pentru a-L vedea pe Hristos, pregătire realizată printr-o împreună-lucrare a lui Iisus cu cei doi ucenici, cu toate că aceștia nu au fost în stare pe moment să o conștientizeze (nu e vorba de o formă subtilă de persuasiune sau de influențare subtilă a subconștientului).

Nu știm precis dacă casa în care au intrat mai avea în ea pe altcineva afară de ei. Luca dă de înțeles că doar ei au cinat. Având în vedere insistența ca Iisus să rămână cu ei, deși era un Străin, e puțin probabil ca oaspeții să nu fi cinat împreună cu eventualele gazde. Ceea ce poate însemna că acea casă pe care ei o știau dinainte era nelocuită.

Intrând cu ei în casă, rolul lui Iisus din invitat se schimbă în cel de gazdă. El este Cel care ia pâinea, o binecuvintează, o frânge și le-o dă. Aceste patru gesturi, în exact aceeași ordine se regăsesc și în celelalte istorisiri unde Iisus a fost conducătorul mesei (Lc. 9, 16, înmulțirea pâinilor; Lc. 22, 19, cina cea de Taină). Luca folosește exact aceeași sintagmă pentru a desemna Euharistia în Faptele Apostolilor (2, 42; 20, 7, 11), iar succesiunea de momente este menționată și de Sf. Ap. Pavel la I Corinteni, 11, 23, cu aceeași valoare euharistică. Toate aceste dovezi sugerează că la Emaus, Hristos a săvârșit Euharistia. De fapt, având în vedere cele două componente ale liturghiei actuale sunt în ordine cea didactică și cea sacramentală, se poate spune că liturghia a început de când erau încă pe cale și le tâlcuia Scripturile. Chiar dacă nu există un consens asupra acestei probleme, recunoașterea lui Iisus de către cei doi la frângerea pâinii și dispariția imediată a Lui nu sunt întâmplătoare. Mesajul Sf. evanghelist Luca e clar: Hristos înviat nu mai este prezent între ucenicii Săi cu trupul pământesc, ci sub forma cuvântului Scripturilor interpretate corect și a Tainelor, ceea ce corespunde cu spusele celorlalți doi sinoptici; Matei: „învățați toate neamurile, botezându-le... și Eu voi fi cu voi” (28, 20), Marcu: „propovăduiți evanghelia la toată făptura. Cel ce va crede și se va boteza, se va mântui. (16, 15-16).

Pentru ei ca oameni, acest drum este o ilustrare a cuvintelor Mântuitorului: „Caută și vei afla” (Mt. 7, 7). Pentru Hristos este o dovadă a smereniei și delicateții divine care nu vrea să se impună cu forța, ci treptat și în grad de evidență crescător. Alegoric vorbind, acest episod recapitulează în mic întreaga istorie de mântuire a neamului omenesc. Oamenii se îndepărtează de Ierusalim, adică de Dumnezeu care i-a creat, către o destinație pe care cred că o știu. Ei sunt doi, unul reprezintă poporul ales, îl știm după nume, celălalt reprezintă pe popoarele păgâne. Pe drum se întreabă de rostul vieții lor și intră în polemică. Adevărul se descoperă mai întâi în cuvânt (proorocii în primă instanță au vorbit poporului și după aceea au scris cele rostite), se coboară chenotic în miezul existenței umane lipsite de sens (intrarea lui Iisus în casa goală), apoi se întrupează (pâinea), se jertfește (frângerea pâinii) și se preaslăvește (Învierea și Înălțarea – dispariția din fața lor).

„Și au zis unul către altul: Oare, nu ardea în noi inima noastră, când ne vorbea pe cale și când ne tâlcuia Scripturile?” (v. 32). Rămânând doar ei doi, ucenicii realizează că inima o lor o luase înaintea înțelegerii. Mergând cu ei pe cale și frângând pâinea împreună, Iisus în paralel i-a vindecat de „bolile” pe care le-a diagnosticat la începutul intervenției Sale:

nepriceperea și lentoarea inimii, în ordine inversă, inima pe cale, nepriceperea, la masă. Paradoxal, cuvântul animă și înfierbântă inima, iar taina luminează înțelegerea, deși ne-am aștepta să fie invers. Ei mai realizează încă ceva: nu mai avea nici un rost să rămână acolo, scopul plecării lor din Ierusalim nu fusese să ajunge la Emaus, ci să se întâlnească cu Domnul. De aceea, deși era seară, ei se întorc în Ierusalim cu inimile arzând de bucuria descoperirii și întâlnirii Adevărului.

În Ierusalim, găsesc „adunați pe cei unsprezece și pe cei ce erau împreună cu ei” (v. 33), adică apostolii (inclusiv Toma, care la Ioan lipsește) dimpreună cu cei șaptezeci (și doi) și poate și alții care i-au urmat lui Iisus și care vor constitui prima comunitate creștină din Ierusalim. Adunarea ucenicilor este rezultatul unei acțiuni ai lui Iisus asupra lor, conform celor ce le-am menționat în legătură cu arătarea relatată de Sf. evanghelist Matei. Această acțiune este dezvăluită imediat de ucenici: Hristos a înviat și S-a arătat lui Simon. Ne putem imagina următorul dialog. Cei doi ucenici întorși de la Emaus, intrând bucuroși, transpirați și obosiți de drum, dar fremătând de nerăbdare, rostesc amândoi spontan, fără a pregăti cuvintele: - Hristos a înviat! Ceilalți la fel de bucuroși și de spontani: - Cu adevărat a înviat Domnul și I S-a arătat lui Simon.

Hristos se arată lui Petru

34. Care ziceau că a înviat cu adevărat Domnul și S-a arătat lui Simon.

Textul dă de înțeles că dialogul continuă cu relatarea despre această arătare, pe care evanghelistul nu o mai notează pentru că nu mai e nevoie. Ceea ce a făcut Iisus cu ucenicii pe cale, i-a adunat și le-a dovedit că este viu, a făcut și cu Petru, căruia i S-a arătat separat de ceilalți (de ce Petru este singur? Este acesta o a doua dovadă de început de dizolvare a grupului ucenicilor?), iar el a venit și le-a spus celorlalți, exact ca și aceștia doi. Spre deosebire de dimineață când pe femeii nu le-au crezut, acum pe Petru îl cred. Poate pentru că era bărbat și se bucura de un respect și prestigiu în rândul ucenicilor. Poate și pentru că, între timp, ca și cei doi pe cale, și cei rămași în Ierusalim au reevaluat datele problemei au considerat vestea adusă de femeii ca posibilă, fără a o primi cu totul până nu a fost confirmată de experiența lui Petru. De ce i Se arată lui Petru? Poate datorită tendinței lui de îndepărtare de grupul ucenicilor, poate și pentru că el, dintre toți, își dorea cel mai mult sa-L vadă pe Iisus. (Ioan Gură de Aur, Tâlc. I Cor., pp. 408-410) Cele două

posibilități nu se exclud. Această arătare este de asemenea amintită de către Sf. Ap. Pavel la I Corinteni, capitolul 15.

Hristos Se arată celor unsprezece Luca 24, 36-53

36. Și pe când vorbeau ei acestea, El a stat în mijlocul lor și le-a zis: Pace vouă.
37. Iar ei, înspăimântându-se și înfricoșându-se, credeau că văd duh.
38. Și Iisus le-a zis: De ce sunteți tulburați și pentru ce se ridică astfel de gânduri în inima voastră?
39. Vedeți mâinile Mele și picioarele Mele, că Eu Însumi sunt; pipăiți-Mă și vedeți, că duhul nu are carne și oase, precum Mă vedeți pe Mine că am.
40. Și zicând acestea, le-a arătat mâinile și picioarele Sale.
41. Iar ei încă necrezând de bucurie și minunându-se, El le-a zis: Aveți aici ceva de mâncare?
42. Iar ei i-au dat o bucată de pește fript și dintr-un fagure de miere.
43. Și luând, a mâncat înaintea lor.
44. Și le-a zis: Acestea sunt cuvintele pe care le-am grăit către voi fiind încă împreună cu voi, că trebuie să se împlinească toate cele scrise despre Mine în Legea lui Moise, în prooroci și în psalmi.
45. Atunci le-a deschis mintea ca să priceapă Scripturile.
46. Și le-a spus că așa este scris și așa trebuie să pătimească Hristos și să învieze din morți a treia zi.
47. Și să se propovăduiască în numele Său pocăința spre iertarea păcatelor la toate neamurile, începând de la Ierusalim.
48. Voi sunteți martorii acestora.
49. Și iată, Eu trimit peste voi făgăduința Tatălui Meu; voi însă ședeți în cetate, până ce vă veți îmbrăca cu putere de sus.
50. Și i-a dus afară până spre Betania și, ridicându-Și mâinile, i-a binecuvântat.
51. Și pe când îi binecuvânta, S-a despărțit de ei și S-a înălțat la cer.
52. Iar ei, închinându-se Lui, s-au întors în Ierusalim cu bucurie mare.
53. Și erau în toată vremea în templu, lăudând și binecuvântând pe Dumnezeu. Amin.

Arătarea lui Hristos înviat înaintea celor unsprezece ucenici apare la toți cei patru evangheliști cu diferențe specifice fiecăruia. La Matei ea se petrece în Galileea (Mt. 28, 16-20), la Marcu, tot în Ierusalim (Mc. 16, 14-19), la Ioan, se petrece tot în Ierusalim, în două etape (In. 20, 19-23; 24-29). Toate se desfășoară conform aceleiași scheme: adunarea, iertarea și reabilitarea apostolilor, încredințare lor în legătură cu realitatea Învierii, transmiterea mandatului de propovăduire și a puterii de îndeplinire a lui, confirmarea prezenței Sale perpetue.

Arătându-Se ucenicilor la Emaus și lui Petru, Iisus își adună ucenicii din nou la un loc. Prin salutarea tradițională evreiască: „Pace vouă!” El reface legătura întreruptă de lepădarea lor în timpul patimii și de necredința față de veștile primite de la mironosițe. Le acordă

iertarea pentru acestea și statutul de ucenici ai Săi. Vederea Lui le provoacă aceeași reacție ca și cuvintele femeilor spaimă și frică. Prin lucrarea pe care o are cu ei și asupra lor, Hristos îi aduce de la necredință la credință, și de la spaimă (v. 22 și 37) la bucurie (v. 52). Deși trei dintre ei deja Îl văzuseră înviat și ceilalți îi crezuseră, mai era ceva ce încă le scăpa: forma în care a înviat. De aceea și presupunerea că văd duh, care nu e deloc nouă. Aceeași părere au avut-o și când L-au văzut mergând pe mare (cf. Mt. 14, 26, Mc. 6, 49). Din nou, Hristos trebuie să reia firul de unde s-a rupt. Așa cum i-a diagnosticat pe cei doi pe drum ca nepricepuți și zăbavnici cu inima, tot astfel și acum le descrie scurt starea lor de spirit „De ce sunteți tulburați și pentru ce se ridică astfel de gânduri în inima voastră?”. Se observă un paralelism nepricepuți/tulburați și zăbavnici cu inima/astfel de gânduri în inima voastră. Este un progres în sensul negativ, dat de faptul că primii nu L-au recunoscut, iar ceilalți da. Cuvântul „tulburați” se referă la zona intelectuală, ei nu mai sunt capabili să raționeze coerent și limpede. Inima, deși una („inima voastră”), este stăpânită de gânduri, deși gândul e unul („credeau că văd duh”). Orice gând care nu e după Dumnezeu împrăștie inima. „Cine nu adună cu Mine, risipește.” (Mt. 12, 30).

Scena care urmează se aseamănă cu cea de la Ioan unde la fel Iisus le arată ucenicilor mâinile și picioarele Sale care poartă semnele cuiei și Se lasă pipăit de Toma. Ea are un rol clar apologetic. Evangheliile atestă existența unor superstiții legate de „năluci” (Mt. 14, 26, Mc. 6, 49). Mitologia greacă avea duhurile sau *daimonoi*. Ele au fost folosite de către adversarii creștinismului din epoca apostolică și post apostolică pentru a dezavua Învierea cu trupul a lui Hristos. Ei i-au acuzat pe apostoli că au ajuns la ideea de înviere a lui Hristos pe baza unor percepții eronate ale realității sau a unei imaginații foarte bogate. Mai târziu a apărut erezia dochetistă care afirma că Iisus a avut un trup aparent, sau a înviat cu un trup aparent. Fragmentul acesta vine să suprimă asemenea concepții care atacau însuși miezul credinței creștine. Luca îi înfățișează pe ucenici convingându-se atât de identitatea lui Iisus și anume că Cel care a înviat este Același care a și murit, cât și de corporalitatea Lui. Ei au putut constata rănilor de la mâini și de la picioare (v. 39-40) și au fost martori când Iisus a mâncat dintr-o bucată de pește fript și dintr-un fagure de miere (v. 41-42). Învierea lui Hristos nu se aseamănă cu a celor pe care El i-a înviat în timpul activității Sale pământești; aceia au murit din nou. Pe când despre Hristos, Sf. Ap. Pavel ne spune: „Hristos, înviat din morți, nu mai moare. Moartea nu mai are stăpânire asupra Lui.” (Romani 6, 9). Trupul omenesc pe care Hristos l-a asumat prin întrupare, cu care a murit, cu același a și înviat și prin înviere l-a îndumnezeit, iar prin înălțare l-a făcut părtaș vieții Preasfintei Treimi. De aceea, trupul înviat

al lui Hristos depășește posibilitățile umane de înțelegere și legile fizice ale naturii. (C. Preda, învierea, p. 179-180) Hristos se lasă văzut și pipăit și mănâncă în fața ucenicilor pentru a-i încredința de realitatea învierii Sale. „Această experiență puternică a realității învierii era indispensabilă pentru toți apostolii, astfel încât, în urma ei, să fie abilitați pentru a-și îndeplini rolul lor de martori (cf. F. A. 1, 8, 21-22). Deși credința în înviere începuse să pună stăpânire pe inimile lor, totuși, ca să devină martorii ei, ucenicii trebuiau să trăiască această experiență în mod personal.” (C. Preda, învierea, p. 179).

După ce Iisus le dovedește ucenicilor realitatea fizică a învierii Sale, le aduce și argumentul de ordin teologic care explică coerent și unitar tot ce s-a întâmplat, de ce s-a întâmplat, de ce s-a întâmplat cum s-a întâmplat și rezultatul la care s-a ajuns: „Acestea sunt cuvintele pe care le-am grăit către voi fiind încă împreună cu voi, că trebuie să se împlinească toate cele scrise despre Mine în Legea lui Moise, în proroci și în psalmi.” (v. 44, cf. 18, 31). El trimite, ca și îngerul de la începutul capitolului, la propriile Sale profeții despre Sine, care reiterează pe cele vechi, din Scripturi. El este continuatorul tradiției profetice vechitestamentare, împlinitorul ei, dar și interpretul cel mai autorizat, pentru că de fapt, fiind Unul din Treime, El a participat la sfatul cel veșnic care a hotărât planul iconomiei dumnezeiești de mântuire a lumii, l-a anunțat prin profeți și de bună voie a ascultat de Tatăl, S-a întrupat și l-a dus la bun sfârșit. Hristos îi învață pe ucenici că unicul criteriu valid, coerent, mântuitor și îndumnezeitor de interpretare a lumii create, planului lui Dumnezeu cu ea, a Scripturilor și a vieții Sale este cel hristologic, adică Însăși Persoana Sa divino-umană.

Hristos se arată Apostolilor fără Toma.

19. Și fiind seară, în ziua aceea, întâia a săptămânii (duminică), și ușile fiind încuiate, unde erau adunați ucenicii de frica iudeilor, a venit Iisus și a stat în mijloc și le-a zis: Pace vouă!
20. Și zicând acestea, le-a arătat mâinile și coasta Sa. Deci s-au bucurat ucenicii, văzând pe Domnul.
21. Și Iisus le-a zis iarăși: Pace vouă! Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi.
22. Și zicând acestea, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt;
23. Căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate și căroră le veți ține, vor fi ținute.
24. Iar Toma, unul din cei doisprezece, cel numit Geamănul, nu era cu ei când a venit Iisus.
25. Deci au zis lui ceilalți ucenici: Am văzut pe Domnul! Dar el le-a zis: Dacă nu voi vedea, în mâinile Lui, semnul cuielor, și dacă nu voi pune degetul meu în semnul cuielor, și dacă nu voi pune mâna mea în coasta Lui, nu voi crede.

Hristos se arată Apostolilor cu Toma.

26. Și după opt zile, ucenicii Lui erau iarăși înăuntru, și Toma, împreună cu ei. Și a venit Iisus, ușile fiind încuiate, și a stat în mijloc și a zis: Pace vouă!
27. Apoi a zis lui Toma: Adu degetul tău încoace și vezi mâinile Mele și adu mâna ta și o pune în coasta Mea și nu fi necredincios ci credincios.
28. A răspuns Toma și I-a zis: Domnul meu și Dumnezeuul meu!
29. Iisus I-a zis: Pentru că M-ai văzut ai crezut. Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut!
30. Deci și alte multe minuni a făcut Iisus înaintea ucenicilor Săi, care nu sunt scrise în cartea aceasta.
31. Iar acestea s-au scris, ca să credeți că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, și, crezând, să aveți viață în numele Lui.

Hristos se arată la Marea Galileii; pescuirea minunată și reabilitarea lui Petru.

1. După acestea, Iisus S-a arătat iarăși ucenicilor la Marea Tiberiadei, și S-a arătat așa:
2. Erau împreună Simon-Petru și Toma, cel numit Geamănul, și Natanael, cel din Cana Galileii, și fiii lui Zevedeu și alți doi din ucenicii Lui.
3. Simon-Petru le-a zis: Mă duc să pescuiesc. Și i-au zis ei: Mergem și noi cu tine. Și au ieșit și s-au suit în corabie, și în noaptea aceea n-au prins nimic.
4. Iar făcându-se dimineată, Iisus a stat la țărm; dar ucenicii n-au știut că este Iisus.
5. Deci le-a zis Iisus: Fiilor, nu cumva aveți ceva de mâncare? Ei I-au răspuns: Nu.
6. Iar El le-a zis: Aruncați mreaja în partea dreaptă a corăbiei și veți afla. Deci au aruncat-o și nu mai puteau s-o tragă de mulțimea peștilor.
7. Și a zis lui Petru ucenicul acela pe care-l iubea Iisus: Domnul este! Deci Simon-Petru, auzind că este Domnul, și-a încins haina, căci era dezbrăcat, și s-a aruncat în apă.
8. Și ceilalți ucenici au venit cu corabia, căci nu erau departe de țărm, ci la două sute de coți, trăgând mreaja cu pești.
9. Deci, când au ieșit la țărm, au văzut jar pus jos și pește pus deasupra, și pâine.
10. Iisus le-a zis: Aduceți din peștele pe care l-ați prins acum.
11. Simon-Petru s-a suit în corabie și a tras mreaja la țărm, plină de pești mari: o sută cincizeci și trei, și, deși erau atâția, nu s-a rupt mreaja.
12. Iisus le-a zis: Veniți de prânziți. Și nici unul din ucenici nu îndrăznea să-L întrebe: Cine ești Tu?, știind că este Domnul.
13. Deci a venit Iisus și a luat pâinea și le-a dat lor, și de asemenea și peștele.
14. Aceasta este, acum, a treia oară când Iisus S-a arătat ucenicilor, după ce S-a sculat din morți.
15. Deci după ce au prânzit, a zis Iisus lui Simon-Petru: Simone, fiul lui Iona, Mă iubești tu mai mult decât aceștia? El I-a răspuns: Da, Doamne, Tu știi că Te iubesc. Zis-a lui: Paște mielușii Mei.
16. Iisus i-a zis iarăși, a doua oară: Simone, fiul lui Iona, Mă iubești? El I-a zis: Da, Doamne, Tu știi că Te iubesc. Zis-a Iisus lui: Păstorește oile Mele.
17. Iisus i-a zis a treia oară: Simone, fiul lui Iona, Mă iubești? Petru s-a întristat, că i-a zis a treia oară: Mă iubești? și I-a zis: Doamne, Tu știi toate. Tu știi că Te iubesc. Iisus i-a zis: Paște oile Mele.
18. Adevărat, adevărat zic ție: Dacă erai mai tânăr, te încingeai singur și umblai unde voiai;

dar când vei îmbătrâni, vei întinde mâinile tale și altul te va încinge și te va duce unde nu voiești.

19. Iar aceasta a zis-o, însemnând cu ce fel de moarte va preaslăvi pe Dumnezeu. Și spunând aceasta, i-a zis: Urmează Mie.
20. Dar întorcându-se, Petru a văzut venind după el pe ucenicul pe care-l iubea Iisus, acela care la Cină s-a rezemat de pieptul Lui și I-a zis: Doamne, cine este cel ce Te va vinde?
21. Pe acesta deci, văzându-l, Petru a zis lui Iisus: Doamne, dar cu acesta ce se va întâmpla?
22. Zis-a Iisus lui: Dacă voiesc ca acesta să rămână până voi veni, ce ai tu? Tu urmează Mie.
23. De aceea a ieșit cuvântul acesta între frați, că ucenicul acela nu va muri; dar Iisus nu i-a spus că nu va muri ci: dacă voiesc ca acesta să rămână până voi veni, ce ai tu?
24. Acesta este ucenicul care mărturisește despre acestea și care a scris acestea, și știm că mărturia lui e adevărată.
25. Dar sunt și alte multe lucruri pe care le-a făcut Iisus și care, dacă s-ar fi scris cu de-amănuntul, cred că lumea aceasta n-ar cuprinde cărțile ce s-ar fi scris. Amin.

Faptele apostolilor

Hristos vine la Muntele Măslinilor

1. Cuvântul cel dintâi l-am făcut o, Teofile, despre toate cele ce a început Iisus a face și a învăța,
2. Până în ziua în care S-a înălțat la cer, poruncind prin Duhul Sfânt apostolilor pe care i-a ales,
3. Căroră S-a și înfățișat pe Sine viu după patima Sa prin multe semne doveditoare, arătându-li-Se timp de patruzeci de zile și vorbind cele despre împărăția lui Dumnezeu.
4. Și cu ei petrecând, le-a poruncit să nu se depărteze de Ierusalim, ci să aștepte făgăduința Tatălui, pe care (a zis El) ați auzit-o de la Mine:
5. Că Ioan a botezat cu apă, iar voi veți fi botezați cu Duhul Sfânt, nu mult după aceste zile.
6. Iar ei, adunându-se, Îl întrebau, zicând: Doamne, oare, în acest timp vei așeza Tu, la loc, împărăția lui Israel?
7. El a zis către ei: Nu este al vostru a ști anii sau vremile pe care Tatăl le-a pus în stăpânirea Sa,
8. Ci veți lua putere, venind Duhul Sfânt peste voi, și Îmi veți fi Mie martori în Ierusalim și în toată Iudeea și în Samaria și până la marginea pământului.
9. Și acestea zicând, pe când ei priveau, S-a înălțat și un nor L-a luat de la ochii lor.

În epistola I către Corinteni, 15, 3-8

3. Căci v-am dat, întâi de toate, ceea ce și eu am primit, că Hristos a murit pentru păcatele noastre după Scripturi;
4. Și că a fost îngropat și că a înviat a treia zi, după Scripturi;
5. Și că S-a arătat lui Chefa, apoi celor doisprezece;
6. În urmă S-a arătat deodată la peste cinci sute de frați, dintre care cei mai mulți trăiesc până astăzi, iar unii au și adormit;
7. După aceea S-a arătat lui Iacov, apoi tuturor apostolilor;
8. Iar la urma tuturor, ca unui născut înainte de vreme, mi S-a arătat și mie.

I. 500 de frați

În urmă S-a arătat deodată la peste cinci sute de frați, dintre care cei mai mulți trăiesc până astăzi, iar unii au și adormit. (In. 20, 26-29)

II. Celor 7 ucenici la Marea Tiberiadei

III. Iacov

După aceea S-a arătat lui Iacov, apoi tuturor apostolilor. (I Cor. 15, 7)

„<< După aceea s-a arătat lui Iacov.>> Mi se pare că lui Iacov, fratele Său, despre care zice că Însuși Hristos l-a hirotonisit și l-a făcut cel întâi episcop în Ierusalim. <<Apoi apostolilor tuturor>>, căci mai erau și alți apostoli, ca de pildă cei șaptezeci.”

„Și pentru ce oare nu s-a arătat la toți odată? Pentru ca astfel să pună mai dinainte sămânța sau începutul credinței. Căci cel ce a văzut mai întâi și s-a încredințat cu strășnicie de acest adevăr a vestit aceasta și altora; apoi ajungând vorba la urechile acelora, îi pune în oarecare neliniște de acea mare minune, și astfel li se pregătea mai dinainte calea prin credința acelei arătări. Pentru aceea nu s-a arătat nici la toți odată, nici la mai mulți la început, ci numai unuia singur, și încă verhovnicului apostolilor și celui mai vrednic de credință. Căci cu adevărat că era nevoie de sufletul cel mai vrednic de credință. Căci cu adevărat că era nevoie de sufletul cel mai vrednic de credință care să primească la început arătare a Mântuitorului. Cei ce au auzit de la cei ce au văzut cu ochii lor aveau, firește, nu puțină mărturie care să ajute credinței lor, însăși credința acelora, și care să pregătească mai dinainte cugetele – pe când cel ce s-a învrednicit a vedea întâi avea nevoie, după cum am zis, de multă credință, ca astfel să nu tulbure la vederea acestei minuni nepovestite și preaslăvite.

Pentru aceasta s-a arătat mai întâi lui Petru, fiindcă era drept ca cel ce a mărturisit mai întâi

pe Hristos să se și învrednicească a vedea tot el pe Hristos întâi. Și nu numai pentru aceasta i s-a arătat lui întâi, ci și fiindcă se lepădase de Hristos de trei ori, pentru aceea s-a arătat lui, mângâindu-l și arătându-i ca să nu deznădăjduiască. Pentru aceea, zic, s-a arătat lui înaintea tuturor celorlalți și lui cel dintâi i-a încredințat păstorirea oilor. Pentru aceea s-a arătat și femeilor întâi, fiindcă firea lor era cea mai de jos și mai nebăgată în seamă; pentru aceea și la nașterea ca și la învierea lui, femeia cea dintâi a simțit bucurie pentru aceasta. După ce deci s-a arătat lui Petru, s-a arătat apoi și altora în parte, câteodată la mai mulți, altă dată la mai puțini, pregătindu-i prin acesta a fi martori și dascăli unii altora și făcând pe apostoli vrednici de credință în cele ce spuneau.” – Ioan Gură de Aur, Tâlc. I Cor., pp. 408-410

IV. Celor 70 de apostoli

de citit SIGA com. la Cor.

După aceea S-a arătat lui Iacov, apoi tuturor apostolilor. (I Cor. 15, 7)

I. Învierea lui XC rezultă învierea noastră

I. Cor. 15

II. Cor. 4, 10-11; 14

Petru– cel ce-l iubeste pe XC trebuie să fie pregătit să moară pt. El

Sfântul Ioan Gură de Aur-Predici la Sărbători Împărătești și Cuvantări de Laudă la Sfinți

Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române

Bucuresti-2002

Consecințele morale ale încercările lui XC

1. Învierea

2. Suportarea mai ușor a necazurilor(pg 121)/ incurajarea in necazuri/
innoirea sufleteasca zi de zi.(Pg 122)

3. Îndreptarea spre o viață virtuoasă(pg 116)
4. Slava viitoare este cu mult mai mare calitativ cantativ fel de neazuri de aici. (Pg 125)

A vorbi despre Înviere este un lucru foarte dificil. Învierea lui Hristos are consecințe esențiale în viața oamenilor. A nu crede în Înviere echivalează cu a nu crede în Dumnezeu și are ca efect direct absolutizarea vieții pământești și alegerea morții veșnice. A crede în Înviere înseamnă a crede în Dumnezeu și are ca efect moartea față de lume și alegerea vieții veșnice.

Eu sunt răstignit pentru lume și lumea e răstignită pentru mine.

Cel ce-și iubește sufletul îl va pierde, și cel ce-și pune sufletul pentru mine

III. Biblografie Generală

Cărți

1. Cuviosul Eftimie Zigabenu, Sfântul Nicodim Aghioritul, Psaltirea în tâlcuirile Sfinților Părinți, vol. I, Ed. Egumenița, Bacău, 2007, pp. 183-184.
2. Fericitul Ieronim, Comentariu la Cartea Profetului Iona, Ed. Anastasia, București, 2004, trad. de Dan Batovici, ed. îngrijită de Octavian Gordon;
3. Fericitul Theodorit, Episcopul Kirului, Tâlcuire a celor 150 de psalmi ai prorocului David, Mănăstirea Petru Vodă, 2002;
4. Sfântul Chiril al Ierusalimului, Cateheze, E.I.B.M.B.O.R., București, 2003, trad. de Pr. Prof. Dumitru Fecioru.
5. Sfântul Ioan Gură de Aur, Comentariile sau explicarea Epistolei I către Corintheni, Atelierele grafice SOCEC & Co., București, 1908, trad. de Arhim. Theodosie Athanasiu;

6. Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilii la Facere, vol. II, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, trad. de Pr. D. Fecioru;

Articole și studii de specialitate

7. Bucevschi, diacon, prof., Orest, Lucrarea mântuitoare a lui Hristos prin Cruce și Înviere, M. M. S. L(1974), nr. 1-2, pp. 34-39;
8. Bucevschi, diacon, prof., Orest, Patimile și Învierea Domnului, în G. B. XXXIV (1975), nr. 5-6, PP. 513-532;
9. Bucevschi, Orest, Învierea Domnului, în M. O. XVI (1965), NR. 3-4, pp. 268-272
10. Cîrstoiu, drd. Ioan, Crucea și Învierea Domnului în Noulul Testament, în S. T. XXXVII (1985), nr. 5-6, pp. 355-363;
11. Cornițescu, pr. Prof. C., Învierea Domnului și însemnatatea ei pentru viața creștină, în O. XLV (1983), nr. 3-4, pp. 175-185;
12. Georgescu, Ion V., Și a Înviat a treia zi, după Scripturi, în M. B. XXIII(1973), nr. 7-9, pp. 377-386;
13. Ghiga , pr. Th., Pentru înviere , în M. M. II(1926), nr. 3 pp.44-46;
14. Harghel, ierom. Antonia, Învierea Domnului nostru Iisus Hristos. Apologie istorică (Chișinău, 1928, 260 p) recenzie semnată de N. Colan, la Mișcarea literară, în R. T. XIX (1929), nr. 2-3, pp. 102;
15. Iordanescu, ec. V., Învierea Domnului, în M. M. V.(1929), nr. 12, pp. 597-599;
16. Marcu, T. Grigorie, Învierea lui Hristos și învierea neamului, în R.T. XXVIII(1938), nr. 4, pp 137-199;
17. Mircea, pr. Ioan, Coborârea la iad a lui Iisus Hristos, în S. T. XXIV (1973), nr. 3-4, pp. 230-249;
18. Petraru, drd. Gh., Învierea-plenitudine de viață, în M. M. S. LX (1984), nr.4-6, pp. 307-321;
19. Popescu, pr. Prof. Dumitru, Învierea lui Hristos, în M. O. LIV(2003), nr. 1-4, pp. 17-20
20. Popescu, prof. Teodor M., Morte și Învierea Mântuitorului în credința veghilor creștini în O. VII (1955), nr 2, pp. 163-181;

21. Preda, asist., univ., dr. Constantin, Arătarea Mântuitorului Hristos înviat la țărmul Mării Tiberiadei. Viitorul Bisericii în lume (În 21, 1-23, 24-25), în M. O. LII (2001), nr. 5-6, pp. 36-51;
22. Sava, diac. Drd. Gheorghe, Moartea și Învierea lui Hristos, temeiul ale dreptei credințe, în O. XL (1988), nr. 2, pp. 103-114;
23. Sf. Grigore Palama, Despre înviere și despre mironosițe, traducere de Ioan I. Ică, în R. T. IX [81] (1999), nr. 2, pp. 105;
24. Stamatoiu, pr, dr, Dionisie, Învierea Domnului, adevărat temei al credinței noastre, în M. O. LI (2000), nr. 3-4, pp. 41-59;
25. Tofană, pr. Drd. Stelian, Învierea Mântuitorului Hristos- chezașia Învierii noastre, în O. XLVIII (1986), nr. 3, pp. 121-129;
26. Valerian, Episcopul Oradiei, Problemele Învierii în M. A. XIII (1968), nr. 4-6, pp. 296-304;
27. Vieușianu, pr., drd., Dumitru, Moarte și Învierea Mântuitorului Iisus Hristos în lumea epistolelor pauline, în S. T. XIX (1977), nr. 9-10, pp. 660-671.